

מכתב מאליהו

יכלכל בתוכו פרשת גדולת הרב הגדול החסיד
גביר מפואר, דגול מרבבה מהר"ר אליהו
לעזנינזאהן ז"ל מקראשינגען.

חבר ע"י הרה"ג ר' דוד בונימאזויטש משירוינט נ"י
בהרה"ג ר' אליקום ז"ל.

וויילנא

בדפוס החדש של שרגא פייבל גארבער

שנת תרס"ב לפ"ק

МИХТОВЪ МЕЕЛІОГУ.

т. е. біографія Еліи Левинсона.

Сочинилъ Д. БУНИМОВИЧЪ.

В И Л Ъ Н А

Типографія Ф. Гарбера.

Троцкая улица, домъ № 389.

1901.

Дозволено Цензурою 27 Сентября 1901 г.
Вильна.

מִקְטָר מִנִּישׁ

לכבוד הרה"ג הנכבד המפורסם כו' מו"ה צמח
נ"י ברנודא ולכבוד רעיתו הכבודה המשכלת אשה
חבמת לב נודעת לתהלה בצדקת פזרונה מ' ברכה
תחי' יהי ד' עמהם להצילם ולהצליחם בכל דרכיהם ויעלה
מעלה מעלה כרצון דבוק באהבתם ומברך אותם בכל לב.

דוד בונימאוויץ

אשריך עיר קראטינגען כי גדול בקרבך קדוש ישראל,
הוא הרב הגאון הגדול צדיק נישגב החכם המצוין מו"ה
ארי' לייב זי"ע, הוא הי' אב"ד ומורה לצדקה בשלש
קהלות: קראטינגען, דורביאן, ופאלאנגען, כי מלפנים
בטרם פרצה הפורנות בעמנו ולפני פרח זרן מותרות
הלוקסוס הארור בעמנו, הנה לעשות חיבור לצדיקים, הנאה
להם והנאה לעולם שלשה אלה חוברו יחד לבחור למו
לרב ומורה את הגאון מוהרי"ל ז"ל, (*) ושימש ברבנות
זו ארבעים שנה ומשם עלתה נפשו השמימה ונקבר בעיר
קראטינגען, והנני להזכיר בזה קצות דרכו בקודש, כאשר
שמעתי מפיות נכבדים וגאמני ארץ, בשם אומרם; (א) גדולת
תורתו; (ב) עצם יראתו; (ג) ערך חכמתו; בנוגע לחריפותו
ובקיאותו שמעתי מפי בנו היקר התמים מו"ה משה ז"ל
אשר שמע מפי אביו ז"ל:

בהיותו כבן שבע עשרה שנה נתמנה לדיין קבוע
בעיר ווילנא, וימלא מקום דיין ת"ח זקן שנלב"ע. והי' דן
עם שני הדיינים זקני ת"ח בדור ההוא, ולא עברו ימים
מועטים, ויבוא לפניהם עסק ד"ת (**). אשר לא הסכימה
דעתו לדעתם, ויסבב אותם בחבילי ראיות מן הש"ס
והראשונים

(*) ולא כמו שהוא עתה כי בעוה"ר לא יסתפקו עדתנו ברב
ומורה אחד, ויש עיירות קטנות אשר יושביהם לא יגיעו למאה ונמצא
שמה שני רבנים המשמישים כאחד ומי יכול זאת, או לאותה בושה
או לאותה בלימה, או לדור שכך עלתה בימיו.

(**) הד"ת הי' כי האשה אשת הגאון ר' נח מינדעס ושמה לאת
הגדולה תבעה לד"ת את הרה"ג ר' ליבעלע ר' בערס מווילנא ותביעתה
הי' כי ביום שנשמע מווילנא המעשה מהשמיש שלקח תשכורות יצ"ל

והראשונים בפלפול עצום, וחבריו הזקנים לא מצאו נתיבות להרוס יסודי פלפוליו העצומים ויאמרו לו האף אמנם לא מצאנו ידינו לסתור הראיות אשר בנה על ידי פלפולו העמוק, בכ"ז הצדק אתנו, לפי הסברה הישרה, ואחרי שהמה שנים אין דבריו של אחד במקום שנים, ע"כ יפסקו הדין כמותם ועליו מוטל לחתום גם הוא על הפסק דין, ויאמר בדבדיכם כן הוא, אם לא הי' מקום להתברר הצדק עם מי, אולם בהיות פה הרב הדומה למלאך ד' צבאות הוא הגאון החסיד אורי העולם מרן הגר"א מווילנא, אקריב הדבר לפניו והסכימו לזה וביום השבת הקדים להתפלל מנחה גדולה ויבוא לפני הגר"א

הגר"א לעצמו והגר"א הי' לפרקים חסר לחם והתריש וגם אשתו התרישה, עד שמת השמש והתוודה לפני מותו על המעשה שעשה שלקח השכירות לעצמו ולהגר"א לא נתן, [הספור הזה מובא גם בעליות אליהו מ. מ. ז.]. והאשה הגדולה לאה נתפעלה הרבה מזה, ותסר אל בית ר' ליבעלע ר' בערס כי הוא הי' שארה ממשפחתה לשאול עצתו כמה לקצוב לתת בכל שבוע והוא הגיד עצתו שגדרש לתת לו שלשה אדומים, והיא דרה בשניפישאק פרור ווילנא והלכה לביתה לקחת השלשה אדומים והרה"ג ר' ליבעלע ר' בערס לא עמד בנסיון זה וימהר וישלח משלו השלשה אדומים [ואנכי ראיתי אצל הרה"ג ר"א פרנס כתב יד ר' ליבעלע ז"ל, אשרי שזכיתי לתת להגר"א שלשה אדומים לשבוע יום הי' בה"ב וכן בכל שבוע ושבוע ואח"ז נרשם על הסדר], האשה הגדולה לאה ז"ל שלחה ביד משרתה ג' אדומים ולא קבל ואמר הן היום קבלתי ג' אדומים [חנראה שחשבו כי מבית אחד המה שניהם] וחאשה לאה ז"ל הבינה פי יד* ר' ליבעלע בזה ותלך בחמת רוחה אליו ותשאל ממנו מדוע ככה עשית והשיב אנכי לא הי' בידי לעמוד בנסיון זה ותשלח ותתבע אותו לדין וגם לפני הדיונים טען כזאת לאמר מי יוכל לעמוד בנסיון כזה וכל דבריו אמת וסוף דבר הי' כי הגר"א אמר לר' ליבעלע קראשינגער דעו כי הרה"ת הוא בגללי, לי נדבה האשה הגדולה לאה סך שלשה אדומים ולפי הנראה ר' ליבעלע ר' בערס הקדים לשלחם כי טכסה עמו עצה, והי' כי יבאו לשמוע הפס"ד תאמרו להם כי אקבל משניהם וכך אמר לו: הרוצה שלא לתנות לא יתנה כשמואל הרמתי והרוצה לתנות יתנה באלישע;

ו"ע, והחל להציע לפניו מענותיו וראיותיו נגד חבריו
 והגר"א ז"ל התאמץ לסתור כל ראיותיו, וכך אמר מהרי"ל
 לבנו הר"מ ז"ל בזה"ל: הגר"א ז"ל דרך קשתו למולי ג"כ
 דרך פלפול מהרבה מקומות בש"ס בבלי, אולם מש"ס בבלי
 לא השיגה ידו להשיב אותי מדעתי כי השיגה ידו לבנות
 אשר הרס, והר"א לבש עזו וחרוה ויאמר לי הקב"ה חדי
 בפלפול ישר כזה ועתה הגיע זמן סעודה שלישית כי גם
 הגר"א התפלל מנחה גדולה ויבקש אותי לסעוד עמו ולא
 מרתי פיו ובתוך הסעודה אמר לו הגר"א דאו דבריכם טובים
 ונכוחים אולם הדין דין אמת כדעת זקני הדיינים והראה
 לו ראיות מכמה תוספות ומכמה סוגיות בש"ס ירושלמי
 אשר כמעט הדין מפורש בדבריהם עד שנבהלתי למשמע
 אוני כי תורת אמת היתה בפי הגר"א ז"ל כנתינתן מסיני.
 מטהרת יראתו, סיפר לי איש חמודית תפארת מין
 האדם הנבון ואיש דעת מו"ה זאב וואלף בערמאן ז"ל
 מקראטינגען, פעם אחת נקרא ר' ליבעלע מעיר מעמיל
 לחתוך ענין מסוכסך, בין שני גבירים, ושם הי' איש
 בליעל מעיר קראטינגען, כל הימים אשר דר בקראטינגען
 הי' אדם כשר ורק לצון חמד לו תמיד, אולם בעיר
 מעמיל נתפקר והשיאו ודון לבו להכשיל את הרה"ג
 מהרי"ל במאכל טריפה, ויבוא אליו לבהמ"ד דעיר מעמיל
 לאחר תפלת השחרית, והי' זה ביום י' טבת, בהכנעה גדולה
 ויאמר אדוני מורי כבדו נא אותי לעיני זקני מעמיל לבא
 אלי לסעודת הערב לאחר התענית, והי' כי הפציר בו
 מאד ויבטיחוהו לבוא והקים את דברו ויבוא לבית הרשע
 הנוכל ומפני כבוד הרה"ג ז"ל בקש עוד אנשים חשובים
 להיות בצוותא חרא עם הרב הגאון ז"ל, והרשע קישט
 את ביתו בנרות ומצעות יפים כבימי מועד ושבת לכבוד
 מורי הגאון הצדיק, ולאחר ששתו מהע ויושם לפנייהם

לאכול ולראשונה טעם איזו זיתים פת עם דג"מ, ואח"כ
העלו על השולחן אווזא צלוי וריחה עלה באף כל המסובין
וישם הגאון את ידו על מצחו משך ומן נכון וכל המסובין
מחרישים לדעת מדוע נשתקע רבם במחשבה ארוכה כזאת
ואח"כ העביר ידו ממצחו, ויאמר לו נתנו לי מים אחרונים
כי אז ברכת המזון, והרשע נבהל מאוד ונפלו
פניו ויפצרו בו כל המסובים, ויאמרו למת תבאנו לאכול.
האווזא נשחטה היום והודחה ונמלחה כראוי, וימאן הרב
ויאמר לאחד מן המסובים לתת לו מים אחרונים, ויברך
ברכת המזון, ומיד הלך לבית מלונו וכולם לזו אותו לשם
וכשובם אל בית הרשע עמדו משתאים מחרישים לדעת
מדוע משך רבם את ידו מן האווזא, ולא טעם ממנה
אחרי שהי' רעב אחר התענית, ומה גם שידעו בו כי
כבוד הבריות גדול בעיניו, ואיך שם לאל כל הפצרותיהם
והעמיקו לבקש טעמים וסבות נכונות עד כי נפלו פני הרשע
ויאמר הצקתני רוחי לא אוכל אתאפק עוד, ויאמר לכל
הנצבים עליו, רבינו הוא הצדיק ואנכי הרשע וזרם דמעות
פרצו מעיניו, דעו כי האווזא אנכי חנקתי אותה, לא
הודחה ולא נמלחה ושלחתי ע"י הגוי' משרתת ביתי, לצלות
אותה בבית נחתום גוי וחפצתי להכשיל את רבי במאכל אסור
תא חזי צדקתו ואולי גם חכמתו עמדה לו בזה לבלי
להכשל במאכל אסור, [ועיי' תוס' חולין דף ז' ע"ב ד"ה
צדיקים עצמן ואומר ר"י דוקא במידי דאכילה אין הקב"ה
מביא תקלה על ידם דגנאי הוא לצדיק לאכול דבר האסור]
הנה הבאתי עד נאמן על צדקתו — ואתה אספר מחכמתו ומעט
מהנהגתו בד"א, כאשר שמעתי מפי אזהבי הנבון ודובר
מישרים מו"ה משה ז"ל בן הנכבד ר' זאב בערמאן וסיפר
לי ר"מ בשם אביו בדברים האלה:

פעם אחת באו אליו שני אנשים נכבדים האחד

הי' מעיר גארוד והשני מעיר דורביאן, ויבקשו ממני להודקק להם בעסק ד"ת שנפל ביניהם סכסוך בסך מסויים ומצאו אותו לומד במס' כתובות ודרכו הי' בעת שבתו למשפט ללבוש בגדו העליון ולתת כובעו בראשו ומטחו לקח בידו ועליו הי' סומך מצחו והי' בעינים עצומות עד שכלו טענותיהם, כמה פעמים חשבו בעלי הדין כי נרדם הוא והיו פוסקים מלדבר והי' הוא מעיר אותם לאמר דברו, והאנשים האלה התאמצו לערוך טענותיהם ויסדרו לפניו כל דבריהם והבחשתיהם עד שעבר זמן גדול ואחרי שכלו כל דבריהם קם ממושבו ותלה את הכובע במקומה, ובגד העליון במקומו, [כי כן הי' דרכו דבריו היו ספורים בסדר נכון ומצעדי רגליו מדודים ובכל משך ארבעים שנה שהי' מקראטינגען לא ראה אדם שום שינוי במעשיו וכמנהגו ביום הראשון כן הי' תמיד והכל בסדר נכון ועל מקומו בא בשלום] ושב אל השולחן ולמד כשתי שעות, והאנשים עמדו על רגליהם, כי חזבו שלומד הוא כמה שגוגע לענינים, ויהי כאשר ארכו לו השעות נועז אחד מהם להביט באיזו ענין הוא מעיין וירא שלומד הוא מס' כתובות בפרק הזה אשר מצאו אותו, ויגד לרעהו, לשוא הננו מחכים, הרב לומד בסדר ואל משפטינו לא שעה כלל.

או חגרו עזו, וישאלו בהכנעה גדולה רבינו, למה לא תגידו לנו הפס"ד ולא פנה אליהם, והשיב להם בנחת בדרכו הטוב, "כאשר תשלחו אחרי לגארוד או לדורביאן" והמה אכפו עליהם פיהם להתחזק ולשאול ממנו עוד רבינו חבל על ההוצאה והשיב בקר רוחו, "בפה לא אגיד".

המה הכירו כי לשוא ישחיתו את דבריהם כי הוא באחת ומי ישיבנו ויפרדו מרבים.

וילכו בועף ויבאו לבית מלונם לר' וואלף בערמאן נזכר למעלה, ויאמרו אליו הזה הוא הרב אשר בהכמתו

התימרו ובשמו תדגלו, ומדוע עשה לנו כזאת? ויספרו כל המאורע ויחר לר' זאב מאוד.

ור"ז הנ"ל באשר כמה פעמים ראה מהרב פנים מסבירות חשב בלבו כי למענו יתרצה הגאב"ד להגיד להם הפס"ד באהוי"ם וילך אל הגאב"ד ז"ל וימצאנו כי החל לסעוד סעודת הצהרים וישמח ר"ז כי מצאו בסעודתו, בחשבו כי עתה יהי' לו עת לדבר ברחבה והי' מקום לרו"ב לבנוס עמו בדברים כצחות לשונו ורוחב דעתו עד שנתגלגלו הדברים על אודות שני האנשים אשר להם הריב, ומצא עוז בנפשו לאמר מורי ורבי בעיני יפלא מדוע עשיתם ככה לשני אורחים נבבדים אשר לשמכם באו הנה לשמוע דין אמת מפי אדוני, ושלש תשובות בדבר, א) למה לא תחוסו על הוצאתם ואני ידעתי כי ממון ישראל חביב בעיניכם? ב) הן גם לאדוני מורי יהי' לטורח לנסוע אליהם? ג) ואחר כל אלה הן כבוד כל אדם יקר בעיניכם ומדוע נהגתם בהם מנהג בזיון שמאו גמרו טענותיהם הי' לכם להגיד למו התשובה האחרונה ועל מה אחרתם להשיב למו עד אשר רגליהם בצקה? והשיב הגאב"ד ז"ל הלא חכם אתה בעיניך ומדוע לא תבין שורש הדבר.

הסבת ושמע תשובה אחת על כל שלש שאלותם, במרמה עשו האנשים, וידברו, בגמר טענותיהם הכרתי כי רק לאחד מהם הדבר נוגע, כי יש לו סכסוך כזה עם איש אחר ולפי ההשערה הנכונה יהפוך שכנגדו להתפשר עמו. ע"כ בא לפה עם איש זר וישם טענות שכנגדו בפיו למען דעת להיכן הדין נוטה ואז ידע במה לבחור אם בדין או בפשר.

וזו היא מרמה אשר אין דעת נקי' סובלתה וראוים המה לקנס גדול. אולם נהגתי עמם במדת הרחמים וקנסתי אותם רק במדה כנגד מדה, המה באו אלי באורח שקר

אשר שנאתי והשקר אין לו רגלים ע"כ קנסתי אותם לצבות רגליהם, ורז"ב לא הי' נוח לקבל תשובה אשר בהשערה יסודה, ויאמר אדוני מורי ידעתי כי דעתכם רחבה ובינתכם רבה, אולם כבר אמרו חז"ל "על בינתך אל תשען" והשיב הנך חסר לב לולא שהי' הדבר ברור אצלי לא נקלו אחי לעיני, ואז האמין רז"ב כי חשף רבו בחכמתו את העלומת לבבם.

וישב לביתו ויאמר בושו והכלמו איך מלאתם לבבכם לרמות את רבינו והוא חכם כמלאך ד' ולא לפניו חנף יבוא ואז חרדה ופלצות אחזה את שני האנשים ובקשו מהרז"ב שילך אתם לפיים את הגאב"ד ולקבל עליהם כל קנס אשר ישות עליהם הרב ז"ל ויבאו בבכי ותחנונים לבקש סליחה והגאב"ד במדת טובו וענותנותו סלח להם.

הנה הצגתי בזה שלשה עדים להעיד על גדולתו בתורה ועבודה ובחכמה, אשרי הדור שזכו לרבנים כאלה, כל שלשה הספורים האלה יעידון ויגידון על פרשת גדלו וטובו ואשר נמצאו בו כל המדות הטובות וכל סגולת רוח יקרה, נקבצו ובאו בלבב טהורה זו וראוים הדברים לפרסמם ברבים וגם נפש כל קורא מבין תחדור לעומק פנימיות מקורי המדות האלה וימלא עין לקרוא דברים כאלה, ואולי יתעורר עי"ז ללכת בדרך כזו אשר תפארת לה מן המקום ומן הבריות.

כ"ז היא כעין הקדמה לספור תולדות האיש הרגול מרבבה, בעשות חסד והצנע לכת אשר האיר במלוא רוח ארצנו וצרכי הכלל והפרט נחתכים על ידו והכל ברוח דעת ויראת ד', הוא ניהו כבוד הרה"ג החסיד ועניו מרן אליהו לעווניזאהן מקראמינגען בן הרב הצדיק ד' יצחק אייזיק ז"ל בן הרב הגאון הגדול מו"ה ארי' ליב זי"ע.

בימים ההם, פרחו אשכולות מרורות היא חכמת

ברלין , ותש' אשורי' בכל רחבי מדינת פרייסין וסביבותי' ותלך קוממיות בצעדי ענק עד שהגיעה גם לארצות רוסיא המלאה דעת ויראת ד' , וגם את זה לעומת זה עשה אלקים כי בסלאנט אשר רבו הגאונים הצדיקים שמה , שמה קם מטה זרון , ויקם שם איש אחד והי' עמוף במו"ת כל היום ועסק בגפ"ת למראה עין והוא משך אליו תלמידים אשר למדם והסבירם חכמת ברלין בכל פרטי' ודיקדוקי' והיו במספר נכון תלמידים למורי ד' בגלוי ובסתור לבבם זרע בפ' קמשינים והחסיד הרה"ג הצדיק ר' זונדיל ז"ל בהיותו תלמיד הגאון גר ישראל מו"ה חיים אב"ד דוולאוין הכיר בו ובתלמידיו כי זרע כחש המה ובהגל יכלו ימיהם ואין כל תועלת בם ורק להתעות את העם ולהוליכם שולל הי' מגמתם וחפצם בה"י ופרסם אותם כראוי לעשות עם אנשים כאלה , ובימים ההם הי' דרוש איש אשר רוח אלקים נוססה בו ונבון דעת ביראת ד' ושיהיו דבריו נשמעים לכל המפלגות ויקם לנו את האיש הדגול מרבבה וכל מעשיו מסולאים בפז ורוח נדיבה נוססה בו במדה נפרזה פאר הדור הרה"ג הצדיק החסיד ר' אלינקע מקראטינגען ורוח דעת ויראת ה' החלו לפעמו בעודנו צעיר לימים ונתגדל אצל גדולי עמנו מקטנותו והראה כוחות נשגבות בלימודו וחכמתו כאשר נספר בדברינו הלאה ; ונספר תחילה הולדתו ממי נולדומאיוזה משפחה עד שהי' לגפן אדרת והכל היו נכנעים אליו וכל המפלגות שמעו לקולו והוא בפני עצמו הי' כלול מכל והעיקר הצנע לכתו את אלקים ואדם. — נולד בחוה"מ סוכות שנת תקפ"א ונפקד בשנת תרמ"ח ל"ג בעומר בן ששים ושבע שנים ומחצה ובחמש עשרה שנה סבל יסורי הגוף כי הי' חולה גדול וגסע לפרייסין ושארי מדינות לקחת מזון ותרופה והי' ללא תועלת וסבל יסורים רבים מבניו כי מתו בעודם קטנים ושאר יסורים ובכ"ז עד יום

מותו לא פרק ממנו עול תורה וי"ש ור"א במדה נפרזה עד שהי' אב לחכמים בחכמתו הרבה — ובכל מקום הי' מוקטר ומוגש כבוד ותהלה לשמו כאשר נספר הלאה .

להגאון הצדיק ארי' דבי עלאי , הגאב"ד דקראטינגאן היו שלשה גנים , א' הרב הנכבד טוב לכל מוהר"ר משה ז"ל לעווינואהן בסאלאנט , נקרא ר' משה מאטלעס אשת הרב ה"ג הצדיק השקדן הנפלא מו"ה ר' זאב וואלף ר' איצעלעס ולאשר אשתו מאטלע היתה עקרת הבית בעסקיו הרבים ע"כ נקראו בני' , וחתניה על שמה , שם בנו השני הי' הרב הצדיק מו"ה אבעלע דר בעיר זאגער , והשלישי הכי נכבד הרב הצדיק מוה' יצחק אייזיק ז"ל — ויתחתן הגאון מוהרי"ל זי"ע את בנו מוהרי"צ ז"ל את האשה הצדקנית חכמת לב מ' טריינא בת הרב הגאון מו"ה אלי' הגאב"ד דעיר גיישטאדט — סוגינט הסמוכה לספר פרייסין והגאון ר' אלי' מע"ח סוגינט הי' בן הגאון החסיד בעל מעלות התורה אחי הגר"א מווילנא זי"ע , הנודע לכל ברום גדלו ועוצם חסידתו הנוראה אשר מספרים כי אדמו"ר החסיד הגר"א זי"ע אמר לתלמידיו שמעתי כי מכנים אותי בשם חסיד ולא כן הדבר אנכי אינני בגדר חסיד כי הנני אך מקיים מה שפסקו הפוסקים ראשונים ואחרונים וזו היא חובה על כל אחד מישראל , שם חסיד יאתה לאחי ר' אברהם אשר הוא חסיד בכל מעשיו .

מן הרב הצדיק ר' יצחק אייזיק ואשתו טריינע אשר היו צמד קודש ענבי הגפן בענבי הגפן יצא ענף וכד קודש ויצץ ציץ ויפרח פרח לריח נחוח זה, כוכב מאיר לארץ ולדרים ברוחב תבונתו , בעוצם צדקתו , בטהרת לבבו , בישרות שכלו העמוק ורב טובו וחסדו לכל בית ישראל הוא ניהו הרה"ג בתורה ויראתו קדמה לחכמתו הנפלאה ראש המדברים ובכל מקום נקבצו חכמים ונבונים לשמע

וך לקחו וכל התורנים והמשכילים חכו למוצא שפתיו אשר
הי' ברוח דעת ויראת ד', הוא ר' אלינקע קראטינגער ז"ל,
עד היותו בן שבע שנים, הי' נטע שעשועים זה אמון
על ברכי אביו הגאון ה"ג מוהרי"ל זי"ע, ומאז החל
רוח ד' לפעמו, ושמש חכמתו לזרוח ונצוצי ברק שכלו
הישר להאיר פניו.

ויאמר הגאון מוהרי"ל זי"ע לאבי הילד הנחמד ולאמו,
דעו כי בנכם זה הוא עלוי נפלא והוא נוצר לגדולות ולא
טוב שבתו ברך פה רק עמדי.

הן בעיר סלאנט תורח השמש בעוצם תקפה, שמה
תאיר מנורת הקודש הוא הגאון הנורא והעצום מו"ה צבי
הירש ברוידא אב"ד דשם ושבע נרות כוכבים שמה הוא
ניהו הרב הגדול החסיד הר"ר זונדיל זי"ע והרב הגאון
גר ישראל וקרושו אדמו"ר ר' ישראל סאלאנטער אשר הי'
או הוא והגאון ה"ג החכם מו"ה שמואל סלאנט חתן החסיד
ר' זונדיל אשר עלה זה כששים שנה לעיה"ק והגאון ר'
משה יצחק ז"ל שהי' אח"ז אב"ד בעיר פאניוויץ ופלונגיאן
והרב הגאון ר' משה צייטלין שהי' חתנא דבי נשיאה
הגאון הנורא מו"ה צבי ברוידא זי"ע והרב הגאון מו"ה ר'
סענדער משה לפידות אב"ד בעיר ראסיין בעת, והרב
הגאון ר' דובער אב"ד דסרעדניק [ז"ל], כולם היו תלמידיו.
הגאון הנורא רצ"ב, ועוד תלמידים רבים אשר התאבקו
בעפר רגליו.

והוא ותלמידיו ותלמידיו תלמידיו כולתן עסקן באוריי'
קשוט והמה מחדדים זה את זה בהלכה בעמקות נפלא,
אל חבורתא קדישתא הדין תספחו את בנכם הנחמד והוא
יפרח שמה כחבצלת.

בבית בני ר' משה ימצא ארוחתו ולא יחסר לו מאומה
ואני אכתוב יאבקש את אור הברק ברק הישנון שישים

עיניו על הילד הנחמד הזה לגדלו ולחכמו, הוריו אם כי קציה הי' עליהם פרידת אישון בת עינם ורוח אפס כי גם המה ידעו להכיר ערכו בכ"ז לא המרו את פי אביהם הגר"ל וי"ע וישלחו את בלי חמדתם לסלאנט הרחוקה מקראטינגען ר' פרסאות, דודו הרמ"ל ו"ל וכב"ב קבלו אותו באהבה גלויה וכפלים מסותרת ודודו זה הציגו לפני נר ישראל ובעת שהביאו הי' שם גם הגאון הרש"ס . (*)

(א) הגאון נר ישראל וי"ע והגרש"ס שי', המה ראו בן תמחו איך בעלם רך כמוהו אגור בתוכו אוצר תבונה שרה וחכמה עליונה כאיש אשר רוב ימיו הודיעו חכמה, ולקדוש ישראל הי' אח והי' חד השכל וגם אותו שלחו אביו הרה"ג מוהר"ן אב"ד דטעלו להתאבק בעיפר רגלי תלמידיו חכמים אשר בסלאנט והוא הי' אז כבן חמיסר ויאמר קדוש ישראל לאחיו אתה תלמוד עם העלם הנחמד הזה עד יום השבת וביום הש"ק תבאו גם שניכם לשמוע מכם מה שתעלו במצדתכם באותן הימים, וכן עשו וילכו שניהם לביהמ"ד וילמדו שמה עד יום השבת ואחי הגרי"ס לאשר הי' כפול ממנו בשנים הרהיב דעתו על הילד וילמוד עמו בתורת רב עם תלמיד קטן ויזרוק בו גם מרה ובכל דבר שהי' ביניהם ויכוח, הצדק עמדה תמיד לימין הילד כי עם היותו רך בשנים הי' גם אז אב בחכמה ושכלו הי'

(*) [ועשה אונדך כאפרכסת לשמוע חכמת ילד בן שבע אשר לולא שמעתי בזאת מפי קדשו לא האמנתי אולם הוא בעצמו בענותנותו הגדולה סיפר לי הדבר בקיצור והשמיט הרבה הנוגע לתהלתו אולם הרב רמ"ל אשר הי' באותו מעמד הרחיב הסיפור לפני מכל אשר שמעו אונדו ועיניו ראו וידע נא הקורא כי כל המסופר הוא דברים כהווייתן לא אפריו חלילה אף מלה אחת כי ידעתי כי לא באלה חפץ הרה"ג החסיד ר' אליהו אשר לעשות רצונו חפצתי בחייו ומה גם עתה אשר הוא בעלמא דקשוט וגם בחייו הי' צנוע ולא חפץ להגדיל שמו. ומה גם עתה, לזאת אישור את פי לכתוב רק מעשה שהי' ובהיותה]

וְךָ וַיֵּשֶׁר עֲמוֹק וְחָד מְאוֹד וְאַחֵי הַגֵּרִים הֵן בָּעַל שֶׁכֶּל
 עָקוֹם וּבָעַל מִתְפַּעֵל מִפִּלְפּוֹל שֶׁל הַבַּל וְר' אֵלִינָקֶע וִי"ע הֵן גַּם
 אִם נוֹחַ לַשָּׁמַיִם וּלְבָרִיּוֹת, וְכֵל דְּרָבִיו הֵיוּ בַחֲשָׁבוֹן מְדוּקָדָק
 וַיֹּאמֶר בִּלְבּוֹ הֵן מוֹלִיךְ אוֹתִי שׁוֹלָל וְאִם אֶתִּיצֵב עִמּוֹ לְרִיב
 בְּכָל פֶּרֶט וּפֶרֶט וְאֶרְאֶה לוֹ מִשׁוּגָתוֹ אִם יִהְיֶה רִיב בִּינֵינוּ
 וְאִמְשִׁיךְ עָלַי שֵׁם עוֹ"פ כִּי הוּא גִדּוֹל בִּשְׁנֵים וְהַחֲלִיט לִשְׁמֹאת
 בְּדוֹמִי אֶת עֲקֻשׁוֹת אַחֵי הַגֵּרִים וְאֶת פִּלְפּוֹלֵי הָעֲקוּמִים
 כְּתַלְמִיד הַיּוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבּוֹ אֲשֶׁר הִרְכִּיב עַל עֲצָמוֹ וְהִחֲרִישׁ לוֹ
 עַד כּוּאֵם לִפְנֵי מֶרֶן נֵר יִשְׂרָאֵל וְאִם יוֹצֵא כְּנוּגָה צִדְקוֹ
 וַיִּנְחַל כְּבוֹד . וַיְהִי כִּיּוֹם הַשַּׁבָּת הָרִאשׁוֹן כְּכוּאֵם אֶל
 הַגָּאוֹן נֵר יִשְׂרָאֵל וְ"ל אֶל הַמַּסָּה , מִצָּאוּ שְׂמֵה אֶת הַגֵּרִשׁ
 וַיַּגִּד לַפְּנִיָּהם אֶת אֲשֶׁר לָמַד בְּשִׁיעוּר הָרִאשׁוֹן וְהִילֵךְ הַחֹכֶם
 הַנּוֹרָא הַגִּיד לַפְּנִיָּהם אֶת כָּל הַפִּלְפּוֹל שֶׁחִידֵשׁ אַחֵי הַגֵּרִים ,
 וַיֹּאמֶר נֵר יִשְׂרָאֵל אֶל הַגֵּרִשׁ נִפְלְאוֹת הֵן בְּעֵינַי אֵיךְ
 עָלַם דָּךְ כּוֹחַ אֲשֶׁר לָמַד דָּךְ אֵצֶל אֲ"א הַגָּאוֹן ר' לֵיב הַתַּגְנָבִי
 בִּלְבּוֹ דְּרָכִים כְּאֵלֶּה אֲשֶׁר בַּהֲבֵל יִסּוּדָם וַיִּצְוּהוּ לְהַגִּיד הַשִּׁיעוּר
 הַשְּׁנִי וְהַשְּׁלִישִׁי וַיֹּאמֶר לוֹ קְדוּשׁ יִשְׂרָאֵל אֶתְפֹּלֵא אֵיךְ עָבַר
 עָלָיו רוּחַ עֹזִים כּוֹחַ לִלְכֹּת אַרְחוֹת עֲקֻלְקֻלוֹת כְּאֵלֶּה .
 וַיֹּאמֶר אֵלָיו כָּל יִגְיעַכֶּם בַּשְּׁבֹועַ זֶה עָלָיו כּוֹלֵם
 קְמִשּׁוֹנִים וְהַחֵל לְהַסְבִּיר לוֹ דָּבָר אֶחָד מִלְּמוּדָם אֵיךְ נִטָּה
 מִדְּרָךְ הָאֱמֶת וְלֹא אַחֵר הַנֶּעֱדָר לִשְׁנֵן לִפְנֵי אֶת כָּל מַעֲרָכֵי
 לְבֹ , וַיִּפֶּן אֶל אַחֵי הַגֵּרִים וַיֹּאמֶר לוֹ הֵן גַּם אֲנִי הִגַּדְתִּי
 לָכֶם כֵּן וְתִשְׁמְעוּ לֹאֵל מִלְּתִי , וַיִּצְווּ עָלָיו הַגָּאוֹן ר' יִשְׂרָאֵל
 וְהַגֵּרִשׁ לִשְׁנֵן לַפְּנִיָּהם כָּל הַשִּׁיעוּרִים שֶׁלָּמְדוּ כָּל הַשְּׁבֹועַ
 וַיִּשְׁנֵן לַפְּנִיָּהם בְּרוּחַ מַסְבִּיר כָּל הָעֲנִינִים שֶׁלָּמְדוּ בְּקִיצוֹר
 נִמְרָץ וּבְהַסְבֵּר נִכְיָן וְסִידֵר לַפְּנִיָּהם כָּל מַעֲרָכֵי לְבָבוֹ נִגְדָּה
 פִּלְפּוֹלֵי מוֹרֵו וַיִּצִּיעַ לַפְּנִיָּהם אֶת כָּל הַסּוּגִיּוֹת אֵיךְ הִמָּה
 לִפְנֵי דַעְתּוֹ וְהִמָּה רָאוּ כֵּן תִּמְהוֹ עַל זֶךְ לִקְחוֹ וְעַל יִשְׁרוֹת
 שֶׁכֶּל הַחֵד וְעֲמוֹק וַיִּשְׁאַלְוּהוּ לוֹ לְמָה לֹא עֲמַדְתָּ נִגְדּוֹ שֶׁלְּמַדְתָּם

ויאמר ידעתי כך גם אז אשר דבריו לא מצאו מסילות בקרב לבבי מצו השכל רק מצד האמונה [וכמו בתלונה] בהמורה אשר שמתם לי לראש, ויתפלאו גם שניהם על הוחב לב הילד בתורה ובחכמת הד"א אשר נשא בשרו בשניו שבוע המימה ולא התעצם עם מורו אף שגם אז מאם בכל דבר עקש ונפתל וכל דבר בלתי ישר פגול הי' בעיניו גם אז, כי חשב מראש אשר צדקתו תגלה ביום המסה וינחל כבוד מהגאונים והאלוף אשר רכב עליו יהי' לכלימה.

סוף דבר אמר הגר"ם לאחיו איך מלאך לבך לשלוט על בלי מפוארה כזו רק בעז מהניך וגם בתחילה לא דמותי שיש בידך לנהלו בלחמה של תורה לבך אמרתי שתהי' כחבר עמו ואתה סבלת כל עצותיו הנכונות והמלת עליו מוראך כמורה אשר גם חבר אין בידך להיות עמו.

ויפן אל הילד ויאמר לו מהיום אלמוד עמך תמידים בסדרם בכל יום ויום, רק בעת אשר תמצאני צולל במים אדירים שוקע בענינים אחרים ויוכל היות כי אראה אותך בעת בואך לפני תוכל להעירני במה שתשיג ירך ואולם אם באחד מן הימים לא תוכל להקיץ אותי מהמון רעיוני [כי כן הי' דרכו מנעוריו להשקע לפרקים בענין עמוק ולא ידע זולת זה את אשר לפניו] אז תגיד השיעור לפני הגר"ש"ם ופנה אליו וישאלהו התקבלו אותו בעת יבוא לפניכם והשיב הגר"ש"ם בכל לבי כי ילד שעשועים זה יהי' למשיב נפש, אז יצא מלפניהם בששון ושמחה, ויצא הילד מאתם שמח וטוב לב כי בא אל מטרותו שהכירו ערכם, אז הבין כי עצת אבי אביו הוא טובה לפניו וכי יבוא פה לתכלית נרצה, ויציץ ציץ ויגמול שקדים:

וכן נהלו אותו בלחמה של תורה שני מאורות הגדולים ועלה מעת אל עת במעלות התורה והיראה והמדות

הטובות אשר למד מהם וביותר מהחסיד ר' זונדיל זי"ע
אשר הילד הנחמד היה לו לשעשועים.

(ב) בימים ההם בא לסלאנט איש גדול אחד אשר
הי' בקי בש"ס בבלי וירושלמי בהפלגה עצומה ונודאה וכל
דברי שני התלמודים היו שגורים על פיו, אולם לא ידע
גם צורתא דשמעתתא, ולא ירך לעומק הפשט כל עיקר
והי' מדמה מלתא למלתא בשני ענינים אשר לא קרבו
זה אל זה.

והגאון הנורא מרן צבי ברוידא הי' מצטער עליו
מאד כי הי' בעל שכל חד ורק דרכי הלימוד נסתרו מעיניו
ונתן את לבבו להשכילו ולהטיבו באחריותו, אפס הגרצ"ב
הבין כי לא יאבה ולא ישמע לו כי היו כל דרי עלמא
בתגבים בעיניו ולא הבין את גדולת ערך הגאון מוהרצ"ב
ונוסף על בקיאותו הנפלאה הי' עוד מיוחס גדול בן גאונים
וצדיקים חכמים רוזני ארץ והגאון רבי צבי לא מצא נתיבה
איך להת בינה בלבבו למען ידע כי ערום הוא מתורה,
ולא ידע כלל נתיבות חכמה, ויקרא אליו את החסיד ר' זונדיל
אשר הי' מגדולי תלמידיו של גאון עוזנו רוח אפנו מוהר"ח
מואלאזין זי"ע אשר מלבד גדולת תורתו חסידותו וחכמתו הנפלאה
הי' אמן פדגוג והי' אחד מיוחד במלאכת החינוך — ורובי
תלמידיו הגדולים גם אותם אשר באו אליו רקים במדת ד"א
ונעורים מחכמת תבל יצאו מאתו במשך זמן מעוטרים בשם
חכמי תבל כי מרן הגר"ח מוואלאזין הי' לכל תלמידיו
ממש כמו כור לזהב ומצרף לבסף להסיר כל בדיליהם,
אם כי היו לו תלמידים רבים לפעמים למאות הגיעו, בכ"ז
הי' עיניו צופיות כל הליכותם בקודש ובחול וכולם נפקדים
לפניו ולכל אחד ואחד מצא נתיבה לחדור תוך לבבו ולצקת
בקרבו רוח מוסרי, ולהפיח בלבו רוח חדש ולברוא לו לב

בית

שהור (*) והחסיד ר' זונדיל למד מדרכי רבו גם החכמה
הזאת והי' עצתו להגאון ר' צבי ברוידא לבקש את העלם

(*) ואספר בזה שלשה ספורים מהגאון הנורא החסיד בו' מו"ה
חיים מוולאזין אשר שמעתי מפי חותני הרב הגאון ר' הלל (*) אשר שמע
מהגאון ר' דוד טעביל ממוינסק ז"ל : פעם אחת בא אצלו ר' וואלף
דער שמש ממוינסק בעש"ק לפנות ערב . ויתן לו הגאון מו"ה חיים
שלום והחזיק בידו ויאמר באתכם עש"ק היא לפלא הלא אין עסקים
הנוגעים לכלל כעת ואם באתם אל הגראף טישקעוויץ , אין זאת , וידמו
במעט רגע , ויאמר הגאון ר' חיים אם לא נשמע כי בא החלוצין ? ויאמר
ר' זאב הן אדוני גל אבן מעל לבי כן הדבר כי נשמע אצלנו כי הי'
החלוצין בהראדאק ביום ד' העבר וישלחו אותי לפה להודיע לכוון .
ויאמר הרב לא בא החלוצין , ועתה אורחי הנכבד הלא בביתי תשבת
ופה תאכלו . והענין הי' כך כי מלפני חמש שנים התיר עגונה
שהיתה זקוקה ליבם והיה היבם מוואלין והביאה ניירות הרבה מינם
כי מת היבם וישם עיניו בתוך הכתבים , ויתיר אותה להנשא ותשא בעל
במוינסק והגאון מו"ה חיים הי' על החתונה והולידה שלשה בנים ועתה
נשמע במוינסק מביאת היבם ויבוא ר' זאב דער שמש לוולאזין לספר
זאת להרב הגאון מוולאזין — זמיד הגיד לו את דבר באתו וישבת ר'
זאב אצלו וביום השבת לא דבר הרב רק בלשון הקודש — .

ולאחר השבת הגיד לו אשר באם יבוא החלוצין למוינסק יעשה
בו הקורה ודרישה מאין הוא זכן הי' כי בא למוינסק ביום ד' לעת
תפלת המנחה ויבלבל שמה בבהמ"ד את התפלה , ואח"י הודה כי הוא ממקום
אחר ויסעו לשם השמש עם החלוצין ונדע הדבר שבשקר יסודו [את הספור
הזה אדות החלוצין שמעתי גם אני מפי מו"ה הרב הגאון הצדיק ר' הלל
בחורף תרנ"ד מ. מ. ז.]

(ב) סיפר לי יב"א כי בסיני היו שני אחים יחד אחד עשיר
והשני הי' אצלו במסחרו ויתחתן העשיר ולקח חתן לבתו אשר נקרא
עליו והי' כראותו דף גדול נדפס כמו מדרכי אשר על האלפסי ויגד
בע"פ לאחר ועוד גפלאות כמו זה , ביום אחד בא אחיו הריש למסחרו
והוציא אנחות מקרב לבו , וישאלהו אחיו למה תאנח ויאמר לו הן בא
כגיד לפה , והביא עמו עלם עלוי גדול והרב דפה מהללו ומפארו
והמגיד יבקש גדה סך 400 ר"כ , ויאמר לו טוב הדבר התחתן עם
המגיד ואני אתן את הסך 400 ר"כ ויהי כן והתנאים היו בבית העשיר ,
כטוב לבו אמר העשיר עוד אחת אעשה כי אקח את החתן שלי
שילמוד עמו . והעלם בן המגיד הי' פרא לא לומד בד"א כלל ויהי
כי החל ללמוד את החתן של העשיר ותהי מריבה בגיגם וממריבה
(*) הוא ר' הלל סאלאנטער שהי' אבד"ק אמציסאלו מ. מ. ז.

הנפלא ר' אלינקע לבוא לפני הבקי ולבקש מלפניו שינסחו בלימודי ולבחור איזה סוגיא שירצה לבחור, וכה אמר

באי לכלל הכאה ויבאו המחזנים לפישר ביניהם וימצאום מונחים על הארץ ובן המגיד נישכו בפיו ויעשהו מלא פצעים וחבורות וירגז העשיר וחמתו בערה בו ויצק את אחיו לעיבו וכן עשה והרב דסיני צועק מאוד לבלי לעזוב את השידוך ולא הועיל כלל ויקההו הרב לביתו ולמד עמו, אח"כ בא מגיד אחד ולקחהו לחתן ונתן לו אלף, רז"כ, ובן המגיד בכל עת פגעו בהחתן של המגיד ה' ביניהם הכאות ויהי בן המגיד לפרא, ורק הרב עמד מצדו בכל מאי דאפשר ואח"כ ה' צרות בבית המגיד מחתנו ויתפזן לגרשו מביתו והרב עמד לנגדו ויאמר שיעשה חתונה ואח"כ יהי לאיש וכן עשה, אחר החתונה התנהג ג"כ כפרא והמגיד צוות בכרוכיא על הרב והרב ה' המיד מצדו יהי כאשר ה' כבר חמוסר והוא ה' פרא ויאמר הרב שלחו אותי לוולאזון, שם כאשר ישם הרב דוולאזון עיניו עליו יהי לאיש וישלחתי לוולאזון ויהי שם שנה ומחצה ואח"כ שלחו הרב דוולאזון עם עגלון עם שני סוסים לביתו ויצו על העגלון להתאחר שמה עוד שני שבועות לאחר הפסח וכן ה' וספר לי יב"א כבואו לביתו על חג הפסח והנה נהפך לאיש אחר ויהי כבואו לבית המדרש ויקומו לפניו כל העם כי ראו כי נהפך לאיש אחר ויתנו לו כולם שלום והשיב להם שלום, אח"כ נסע עם בעה"ג שנית לוולאזון וילמוד שמה עוד שתי שנים ויבוא לביתו מעומד בכל מדה טובה ויקרה ויהי לאיש חן ואח"כ ה' גאון גדול רב בעיר גדולה בפולין, והו' דרך הנהגת הרב דוולאזון לשים עין בחכמה על כל תלמידיו להדריכם מישרים ולעשותם לאנשים גדולי תכל כוד חכמת ההנהגה אשר ה' אתו.

ספר לי היקר הנכבד מוהר"ר נחום אלי' קאבאק מנאוואהרדאק מעישה נפלא מחרב הגאון הנורא מוהר"ח דוולאזון (*).

בנאוואהרדאק ה' הרב הגאון מו"ה דוד מחבר ספר גלוי מסכתא ובעיר מיר ה' הרב הגאון מו"ה דוד וה' ענין ד"ת בין שתי העיירות ונסעו שני הרבנים דמיר ודנאוואהרדאק לאישתעי דינא בוולאזון וזכה הרב דמיר והרב דנאוואהרדאק הביא ראיות גדולות מהש"ס ומהפוסקים ראשונים להצדיק את עצמו והגאון מוהר"ח זי"ע דחה כל ראיותיו ונתן פס"ד להרב הגאון דמיר הנ"ל וזכתו בדינו ומאז נשארה פינא בלב הרב דנאוואהרדאק על הגאון מוהר"ח דוולאזון, כימים ההם ה' מנהג בישראל אשר הר"ג נקבצו ויבאו על יריד ועלואו ור' יוסף קאבאק ה' בכל יריד ועלווע וישאלו ממנו איזה אנשים מדוע לא יבוא גם הרב שלכם לעלווע והנה איזה ימים לפני יריד ועלואו בא ר' יוסף קאבאק אל הרב ר' דוד מנאוואהרדאק ויאמר (*). את הספור הזה שמעתי גם אני מפי הר"ג ר' חיים הלל פריד מוולאזון שליט"א בשנת תר"ס. מ, מ, ז,

החסיד ר' וונדיל להרצ"ב הן כל עיקר חסרון של הבקי
הוא אהבת הניצוח ואחרי אשר כל הגאונים חמה בקליפות

לו בכ"ש שואלים ממני מדוע לא תבאו על יריר ועלווע ואנכי נוסע
בימים אלה לזעלווא ע"כ נסעה יחד לשם ויאמר לו הרב דשם ומאין
אקח לשלם באכסניא שמה [כי ה' מקבל שכירות בזעלווע חמשה זהובים
פילויש] ולא ה' לו באמת כמה לשלם ויאמר לו ר' יוסף קאבאק אנכי
אשלם גם באכסניא, ויאות הרב ר' דוד לנסוע עם ר' יוסף כי ה' נגיד
גדול ולו שני מוסים לנסוע שמה.

ויהי כבואם לזעלווע וירא הגאון ר' דוד כי כל הרבנים הולכים
אל הרב דוולאזין ויאמר בלבו הן גם עלי לבוא אצלו [ואף כי ה'
טינא בלבו על הגאון הגדול מו"ה חיים וי"ע בכ"ז הלך אצלו], ויקבלהו
הגאון מו"ה חיים ז"ל באהבה וכבוד, ויאמר אליו הגאון מו"ה חיים אולי
רצונכם לקבל אצליכם ד"ת אשלח לכם ותבע"ד יתנו עשרה אדומים
עבור זה, ויאמר הרב ר' דוד בכל לבי אקבל זאת, ויהי מטחרת
ויבאו אליו שני אנשים ויטענו טענותיהם זה אומר כה וזה אומר כן ה',
וה' הדבר קשה לתוך ביניהם ובכ"ז במשך איזו ימים גמר ביניהם ונתנו לו
עשרה אדומים, וצהבו פניו של הרב ר' דוד וילך אל הרב דוולאזין
ויספר לו שהרויח עשרה אדומים ויתן לו תודה, וישאלהו הרב
דוולאזין מה ה' הד"ת ואיך פסק ויאמר לו כן טענו וכן פסקתי להם, ויאמר,
הגאון מו"ה חיים טוב מאוד פסקתם והדין דין אמת, אחרי רגעים אחדים
הלך הרב הגאון הנורא ר"ח בבית אחת הגה ואחת הגה ויאמר אל
הרב דנאוואהרדאק הגידו נא לי ר' דוד ידידי, האם אין זה ממש כמו
הד"ת שהי' לכם עם הרב דמיר ואתם פסקתם ממש כמותי, ויבהל ר'
דוד ויאמר לאחר ישוב הדעת כן הדבר, ויאמר לו הרב הגאון מוהר"ח
הן היום פסקתם הדין כמותי ואז ה' כבודו מתנגד לדברי אין
זאת כי אז כהיותכם נוגע בדבר ולא לכבוד ה' לכם שפסקתי ממש
כפענות הרב דמיר ע"כ התאמצתם להביא ראיות לנגדי וחיום כאשר
בא לפניכם דין זה פסקתם כמותי, ויפרד הרב ר' דוד מאליו בשלום
ויורה לו על הדבר, כי בעבור שהי' נוגע בדבר ע"כ הביא ראיות לסתור
הדין ויסע משם בשלום עם הגאון מוהר"ח דוולאזין.

והנה אחרי הסתלקותו של אותו צדיק הגאון מוהר"ח דוולאזין
בא איש אחד מבעלי הדין שהי' בזעלווע להגאון מו"ה דוד מנאוואהרדאק
ויבירו הרב ר' דוד וישאל ממנו איך ה' בפרטי העסק שפסק ביניהם
יישחק איש ויאמר אנכי אינני מכיר את האיש השני שבא עמי לד"ת
לפני כבודו ורק הרב הגאון מוהר"ח בחר בי וכתשני שהי' עמי אשר
שנינו למדנו דוולאזין וישם דבריו בפניו ויורינו כל אשר נדבר לפני

השום בעיניו ע"כ לא יראה ולא יבין שכל זולתו, אולם כאשר יתיצב לעומתו ילד נעים ויתוכח עמו הלא בתחילה לא החי' שום קנאה ושום נצחון בהיותו קטן קומה ודל בשר וכאשר חי' או היניק וחכים ר' אלינקע חרב חדה בעל פפיות כי תורת רבותינו נר ישראל והגרש"ם באו כשמן בקרבו והפריחו תבונתו הרחבה ע"י עוצם פלפולם וכאבני חן חי' חכמתו משובצת בזהב ופז נועם מדותיו וחכמת

כבודו נתן לנו עשרה אדומים לשלם לכם עבור הפסק.
ויבחר הרב דנוואראדאק ויאמר, עתה הנני מכיר מה גדול חי' רבינו חיים אין על עפר משלו וישלח ויקרא את ר' יוסף קאבאק ויספר לפניו כל המעשה ויאמר הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו לעשות כדבר הגדול הזה ובכה רב בני על הסתלקות רב גאון נורא וקדוש כמוהו. — [הנה גם אנכי שמעתי ספור נפלא אדות הרב הגאון החסיד מוהר"ח הג"ל מפי ידי"ג מו"ר הרב הגאון הצדיק מו"ה ר' הלל סאלאנטער ו"ל בחורף שנת תרנ"ד: פ"א בא אברך אחד שהי' סמוך לוולאזין לבקש את הגר"ח שיקבלהו בהשיבה, ושם חי' נחוג שכל תלמיד הבא ללמוד מוכרח מקודם לעמוד על המבחן לפניו איך ידיעתו בתורה, ויאמר הגר"ח להאברך שילך להשיבה ושם ימצא את בנו הגאון מהר"ץ והוא יבחנהו עפ"י פקודת אביו הגר"ח. והגר"ץ תהה על קנקנו של האברך ונתפעל מאד מתריפותו ומבקיאותו של האברך, ולא אחר הגר"ץ להציע לפני אביו הגר"ח חין ערך גדולת האברך בתורה ויבקשהו לקבלו בהשיבה ללמוד, והגר"ח לא ענהו מאומה על בקשתו רק אמר לו כי יבחנהו שנית, וכאשר בחנהו הגר"ץ שנית נתפעל עוד יותר מבראשונה מהאברך ההוא, ותיכף בא לפני אביו הגר"ח ואמר לו כי האברך הוא "חרב חדה" ובקיאותו מפליאה עין תרואה, אבל הגר"ח עוד לא נענה גם הפעם ובה התמהמה האברך ימים אחדים בהשיבה ובקש שיקבלהו שמה וגם השתדלות הגר"ץ נשארה מעל כי ראה שאביו הגאון מוהר"ח לבו מהסס מלקבלו, והוא לא הרהיב עוז בנפשו לשאול ממנו הסבה העקרית מה היא? וסוף הדבר חי' כי האברך ההוא לא נתקבל בהשיבה ומוכרח חי' לשוב למקומו הביתה, והנה במשך זמן מועט נשמע כי האברך ההוא בא לעיר ווישניווא הסמוכה לוולאזין והזיר את דתו. ויהי הדבר הזה לגם כי ראו בהגר"ח כי חכמת אלקים בקרבו לסקור בסקורה אחת את האיש הבא לפניו ולרעת את מסתורי לבבו. כה מ, זאלטנאוויץ.]

אלקים אשר היתה אז מקשקשת בלבבו, ימצא נתיבה לאט לאט לחדור בתוך לבב הבקי ולהורותו בינה איך היא חסר לב ואין בו תבונה וכי יהי' כח ביד העלם הנפלא להשיח רום גבהות הבקי ויפתח לפניו שערי בינה להכיר את ערכו כי מך הוא לערך הילד הנעים, ומה עוה תהי' הפעולה על לבב הבקי כאשר יראה ויוכח כי אין מעמד גם נגד עלם קטן תלמיד תלמידיו של הגאון מוהרצ"ב זי"ע והחסיד ר' זונדיל קלע אל המטרה בחכמת אלקים אשר בלבו מתורת רבו מאור הגולה מו"ה חיים מוולאזין.

ויקבע הגאון מו"ה צבי ברוידא את מקום המסה בחדר אחד בבית הגרצ"ב ורק קיר קרשים הברילה בין החדר הזה, לחדר שלמד בו רבינו הגרצ"ב :

ויהי כאשר החל לנסות את העלם הנפלא והבקי החל לערבב את מוחו בסברותיו ופשטיו הצפים על פני ים התלמוד, החל העלם להתיצב נגדו בענות חן ובקולנעים להתווכח עמו ובכ"ז לא ויתר העלם משלו כלום והשכיל פיו בהסברים חודדים להבינו משוגתו, בתחילה כאשר התיצב הילד לעומתו השקיף עלי הבקי בעיניו כגליות על דוד הקטן האדמוני עם יפה עינים וחשב לבלעהו בעודו בכפו, כי הי' הבקי גם רם הקומה עם כרס רחבה מאד אולם אחרי אשר שטפו ועברו ביניהם המון ויכוחים ונשאו ונתנו כמה ימים, הביאו העלם הנעלה בין המצרים גדר מזה וגדר מזה וירכץ תחת משאו כי הקטן חזק ממנו באבן חן שכלו הוץ והישר ובקלעו אל המטרה ולא יחטיא והגאון מוהרצ"ב הטה אזנו מאחורי הפרגוד לשמוע כל הויכוחים שנפלו בכל אותן הימים והי' נרעש מרוחב לב העלם ומגמות רוח הבקי ובכ"ז התאפק ולא הפריע אותם מעסקם ושמח בלבו על עצת החסיד ר' זונדיל זי"ע כי ראה כי יבוא אל המטרה להביא חכמת התורה בלב הבקי.

. בכל משך הייכות נמוגה לבב הבקי ויפלו פניו מיום אל יום, אולם ביום אחד שלח העלם את מגפותיו אל לב הבקי ברוח גבוה ואומץ לב וימטר עליו המון ראיות על כל הענינים שעסקו בהם כל ימי השבוע וישנן לפניו את כל דבריו ויראהו כי כולם מגדלים פורחים באוויר וכל סברותיו מלאים שבושים ויגדור בערו הדרך מכל צד מבלי צאת ובה, אז נפלה לבבו של הבקי, ויבוא אל הגאון מוהרצ"ב בהכנעה יתירה ויאמר אליו בלב נשבר לאמר: הושיעה אדוני כי הקטן קלע באבן אל מוחי ונתן בינה בלבי כי הנני נעור מחכמת התורה וכי ממש כעור בנבכי ים התלמוד אנכי ומה תועיל לי בקיאותי ודרך ההעמקה נסתרה מנגד עיני, ויאמר אליו הגאון מוהרצ"ב עצתי אמונה שתתאבק בעפר רגלי החכמים הגאון נר ישראל ומוהרש"ם וחבריהם ותלמידיהם אשר כולם קבעו למודם בבית הגביר ר' אלי' ר' נחמיות והוא פנה להם עלית ביתו באין מחסור דבר וכן ה' אשר הבקי שמע לעצת מוהרצ"ב וילך ויכנע לפניהם ויקבע גם הוא למודו בעליהם וכן ה' שעלה עם מיום אל יום עד שהיה לאחרונה אב"ד בעיר גדולה וה' מפורסם לגאון, [שמו לא אפרש מפני כבודו ולא אחפזן שתבייש ילדותו את זקנותו, ונתקיים בו מבימות הגיא ואם נבלת סופך להתנשא].

(ג) דבר זה ה' סיבה שיכיר הגאון רצ"ב את העלוי הנפלא ר' אלינקע ו"ל, בכל תבונותיו ומדותיו ומעלותיו ויקראתו לביתו ונתן לו תשואת חן על עמלו עם הבקי וישאל לו כמה ימי חייו ויאמר נמלאו לי עשר שנים ואיפוא למדת ומי נתן בינה יתירה בלבך ויאמר לראשונה למדתי לפני אבי אבי האב"ד דקראטינגען וזה בשלש שנים מאז זכיתי להכנס לפני ולפנים אל רבותי הגר"ם ומוהרש"ם ויאמר אליו מוהרצ"ב בני אשריך שזכית

לקים נפש אחת גדולה מעמנו ובטוח אני כי ברבות הימים יהי' לגפן אדרת על ירך ועתה רב לך בני ללמוד אצלם אנכי אקבע עמך שיעור בכל יום ויען העלם הנעלה מורי האם עלי לשאול את מורי שירשני ויאמר כדברך כן הוא אחרי אשר עמלו בך בונים זה שלש שנים עליך לבלי לעשות דבר מבלי הסכמתם.

העלם בא לפניהם ויציע לפניהם את דברי הגאב"ד וישאל מהם רשות המה צהלו לקראתו ויאמרו הנך מאושר כי תבוא לחסות בצל כנפי הנשר אשר ישאך על אברתו עד כי תעלה מעלה מעלה. וגם החסיד ר"ז וי"ע הי' אז עמהם ויברכו אותו כולם כאחד לאמר ד' הטוב יהי' עמך בכל אשר תפנה, ועתה לך ושאל את רבינו למתי יחפוץ לקבלך תחת כנפיו וכן עשה ויבוא אל הגרצ"ב וישאלהו למתי ויאמר למחר וישאלהו במה שעסק לפניהם ויאמר לו א"כ נחל למחר מס' ב"מ [מזה נראה כי גמר לפני הגרי"ם ורש"ם מועד ונשים ומס' ב"ק כי שמעתי ממנו כי מילדותו למד ש"ס כסדר] וכן למד לפניו תמידים בסידרם שנה ומחצה, כ"ז סיפר לי הרה"ג רא"ל וי"ע. עוד סיפר לי אשר באחד מן הימים שבא ללמוד אצלו מצאו שעוסק הוא עם שני בע"ד ואמר לו לך אל חדרי ועיין שם בספר שעל השולחן בענין שלמדנו תמול ויעש כאשר ציווהו וכשגמר הד"ת בא אליו לחדרו ויאמר אליו בזה"ל „אלי' מה מצאת בהספד אשר מצאת על השולחן?" והשיב לו את אשר חדשתם תמול מצאתי שם בשם הרשב"א ויאמר אלי הנך רואה בעיניך שאין לך להתווכח עמי הן עתה כאשר מצאת כן בשם הרשב"א הדבר מקובל אצלך ולולא כן דמית כי הצדק אתך לנגדי ור' אלינקע אף כי הי' אז רק כבן י"א שנה בכ"ז הבין עד היכן הדברים מגיעים כי יחשוב רבו אשר יתווכח עמו באופן שיחשוב

בהתנכחי עמו כי רבו טועה חלילה בדבר הלכה והשיב לו אדוני מורי הועלה על דעתכם אשר אני חושב כי יוכל היות אשר הצדק אתי מול רבי חלילה, א"כ איפוא למה התעצם נגדי, ויאמר ר' אלינקע רבי ילמוד עמדי בדרך קצרה כנאמרם ו"ל לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה ובמלות אחדות תעלו שחקים ותרדו תהומות ים התלמוד ואנכי תקצר לבבי להבין כוונת רבי אשר רק ברמז ישמיעם והנני מבין אך את הסברא שחידש רבי ולכן הנני מעמיק לבקש צדדים לסתור הסברא וע"י המשא ומתן ממילא הווחא שמעתתא.

וישאלתו מורו ולמה לא תגיד לי כי לא קלטת רק הסברא ואיך תתיישב הסוגי' עוד ממך והלאה, הלא אז ראיתי להסביר לך בהרחב דברים והשיב ר"א מורא רבי עלי ולא אוכל להרהיב עוז בנפשי להטריח את רבי ולבקש אריכת דברים כי אדוני ניסה ללמוד עם תלמידים גדולי תורה אשר השבילו בדברי קדשו ע"י מלות אחדות, ויאמר לו הגאון ראה נא בני אלינקע בדרך האמת תבוש ללכת ותבחר תחתיו לשון ערום להלוך ברמאות הלא זאת יקרא רמאות ואין חרפה ובושה יתרה מהלוך בדרך הרמאות, הדבר הזה הכה שורש בלב העלם החכם ומאז ועד יום מיתו התרחק מכל שמץ רמאות וילמוד לפני רבו הגרצ"ב עד היותו בן שנים עשרה שנה, ובהגיעו לשנים עשר שנים, אמר לו רבו, אלינקע יקירי מהיום והלאה אינך צריך לדידי ללמוד לפני בקביעות כבר מצא ידך ללמוד בלא שום רב וחכם ורק זאת אבקשך כי אם תחדש דבר נכון והבאת אלי כי הנני מתענג על שכלך הישר והזך וכל הדבר אשר יקשה ממך תקריב אלי ונעיין יחד.

פעם אחת הלך הגאון מבהמ"ד כי הי' דרכו ללמוד בבית המדרש מן שעה שלישית לפנות בקר עד אחר תפלת

שחרית ובמנין הראשון הי' מתפלל עם הצבור ואחר התפלה הי' שב לביתו, ויפגע את ר' אלינקע הולך להתפלל במנין השני, ויאמר לו הגאון הנני מתקשה מאוד בדיבור אחד בתוס' סוכה דף י"ד ולא הגיד לו את ד"ה מן התוס' לאחר התפלה תעיין שם ודבר מה יראך ד' ובאת והגדת לי, ויאמר לו רבי-היתכן כי יגלה ד' את עיני להביט נפלאות מתורתנו מה שנסתר מעיני מורי והשיב לו רבו יוכל היות, אחרי כי בעל שכל ישר הנך תמצא ירך להאיר עיני בזה ואם לא תבוא אל הכונה תשנן הדבר עם ישראלקע [כן הי' קורא לתלמידו הגר"ם] ויען כי לא הגיד לו את ד"ה מהתוס' הי' לו עבודה ומלאכה גדולה להשקיף על כל דבורי תוס' בדף י"ד בסוכה אשר המה ששה במספר, ובכ"ז לאחר התפלה העיף עיניו על כל דבורי התוס' שמה עד שנתקשה בדבור אחד מן התוס' אשר דברי התוס' נפלאים המה וישער כי בו נתקשה רבו ואולם אחר העיון מצא כוונת התוס' וקיים מצות רבו והלך אליו אחר התפלה, ואמר לו רבו, במקום אשר פגעתך לא הי' בידי להגיד לך דיבור התו' שהנני מתקשה בו ועתה בני בוודאי הי' לך למשא כבוד לדלות עצה ממים רבים. סוף דבר השמת עינך שם, כן, אמר לרבו ואם לדיבור זה נתכוון מורי מצאתי גם אני פליאה נשגבה והציע לפניו הפליאה, הרב השיב בשמחה כן דברת בני, זאת יפלא מעיני, ויאמר הרב ומה תגיד לבבך ע"ז והשיבו לדעתי הקלושה, יש לכוון דעת התוס' כן וערך לפניו מערכי לבבו ושמח הגאון שמחה גדולה ויאמר לו עתה תראה היקרך דברי, ואני מראש שערתי כי בידך לחשוף מצפוני טמוני חכמת לבב בעלי התוס' ולא לשוא עמלת בזה. הגאון הגרצ"ב הי' אוהב מאוד את השו"ב הצדיק ר' דוד כי הי' אדם גדול בקי בכל האלפסי ובשולחן ערוך

א"ח עם מגן אברהם בעל פה, והי' איש אמת בתכלית ובעל צדקה יותר מבחו, ומדקדק גדול והגרצ"ב הי' מצוה לכל תלמידיו ללמוד דקדוק כראוי ויספר לפניו תמיד את פרשה גדולת העלם ר' אלינקע וביום ההוא אשר הגיד לו דבור התום הי' ר' אלינקע בן שנים עשר ומחצה וכבוא השו"ב מוהר"ד לפני הגאון מוהרצ"ב סיפר לו מנפלאות העלם ר' אלינקע ובעיר סלאנט הי' חברות רבות בלימודים שונים משניות ש"ס ופוסקים ועל גביהן הי' החברא אלפ"ס כי אל שיעור האלפסי נקבצי ובאו כל יקירי סלאנט והלומדים היותר גדולים, ור' דוד שו"ב הגיד השיעור, ביום ההוא הציע לפני כל בני חבורתא קדישתא אשר לדעתו ראוי הוא העלם אלינקע להקרא בשם ר' אלינקע גם שלא בפניו ויהי מיום ההוא והלאה לא נועז שום אדם לדבר עמו בנוכח, מלבד רבותיו, קראוהו כולם מן היום ההוא רבי אלינקע וזהו טעם מה שהי' נקרא בשם קטנות ולא ר' אליהו כי בקטנותו זכה לשם זה.

(ד) בעת ההיא נפל סכסוך עצום בסך גדול בין הג' הצדיק ר' יוזל אשר עלה בסוף ימיו לעיה"ק ובין הג' ר' ליב סיניער תוא יב"א אשר נדפסו י"א מכתבים ע"ד משפטו בקרית ספר של מרדכי אהרן גינזבורג ויב"א הי' מתלמידיו של ר' אשר גינזבורג אבי מרדכי אהרן והי' הסכסוך בסך עצום בימים ההם והגיע קרוב לחמשת אלפים ויביאו דבריהם לפני הגאב"ד הגאון מו"ה צ"ב זי"ע ואחרי שהיו חשבונות מסובכים וכמה שנים שהי' להם עסקים זה מזה ויאמר אליהם הגאב"ד לא יתכן לפני לחשוב חשבונותיכם, כי עי"ז אתבטל מלמודי עידן ועדנין לכן לא אודקק לעסק זה בתנאי אם תבררו לכם כל אחד בודד מצידו והמה יבררו כל החשבונות על בורים והבוררים יקריבו לפני את הסכסוכים וההבחות ואז לא יהי' עלי רק להגיד לכם את דבר ד

כפי שידוני מן השמים ויבחר לו יב"א את הרב הגדול הישיש החכם הנכבד מרא דאתרא דעיר פלונגיאן ויבוא הג' ר' יויל אל הגאב"ד בבהלה לאמר הן יב"א בחר בהרב דפלונגיאן ואת מי אבחר אני, להלחם עם האר' הנורא הזה מזקני ת"ח אשר ניסה במסות תהלוכת הדינים וחשן המשפט על לבו תמיד כי הוא לבדו הוא המתוך כל הענינים בעיר פלונגיאן ובכל הסביבה, כי הי' להם דבר או שבאו אליו או ששלחו אחריו, ויאמר לו הרב הגאב"ד רצ"ב לעומת הרב ר' ליבעלע אין לך שום אדם רק לבחור באל' שלי ויאמר ר' יויל האם יאבה הרב ר' ליבעלע לשבת עם עלם קטן? ויאמר לו באם לא יאבה הלא מוכרח יהי' יב"א לבחור באיש אחר אשר תשיב גם אתה לפי כבודו וערכו. ויהי ביום בוא הרה"ג ר' ליב לסלאנט ויאמר הגרצ"ב לר' אלינקע אחר התפלה תבוא אלי ויבוא מיד אחר התפלה ויאמר לו מה תלמוד כהיום ואמר לו הענין אשר הוא עומד בו ויאמר אליו בחר לך אחת מפינות החדר ולמוד שיעורך כי כן נדרש לפני אשר תלמוד בעת בחדר האכל אצלי, ויעשה כן והגרצ"ב שלח לבקש את ר' ליבעלע אל סעודת הבוקר וימצא שמה את העלם יושב ולומד, לעת האכל שאל הגרצ"ב את ר' אלינקע היש לך שום חידוש במקום שאתה לומד בעת הגד לפנינו כי זה הוא הרב דפלונגיאן ויתן לו שלום ויגד לפניהם דבר נחמד מאד אח"ז שאל הגרצ"ב באותו ענין קושי' חמורה מאד ויתפעל הרב דפלונגיאן ויחתור חתירות לתרץ קושיא זו ולא עלתה בידו ויאמר הגרצ"ב אל' מה תאמר ע"ז והשיב לדעתי נוכל לומר כן ויתפעל הגרצ"ב וגם הר"ל נבהל מאוד על ישרות שכל ר' אלינקע ויאמר להגרצ"ב בן מי הוא העלם ויספר לו.

אחר הדברים האלה שאל הר"ל מי יהי' הבורר מצד

השני ויראהו על העלם, ויאמר אין זה מכבודי לשבת
בברירה עם עלם קטן ויאמר לו הגרצ"ב לא להרפה תחשב
לכם לשבת עם הצעיר הזה כי אף אם הוא רך בשנים אפס אב
בחכמה ואולם הנני אך להעיר אתכם שתתנו לב ותעמיקו עצה
מול הצעיר הזה כי שכלו חר וישר מאוד, ויאות הר"ל
לשבת עם העלם בעסק זה, והעלוי ר' אלינקע מלבד
חכמתו בתורה ובד"א הי' מעצמו בעל חשבון גפלא מאד
ובאשר הביאו הפנקסאות לפניהם החל הר"ל לחשוב החשבונות
וירא ר' אלינקע אשר זמן ועידנין יעבור עד אשר יבוא אל סוף
החשבונות כי ראה אשר הר"ל משרך דרכו בחשבנותיהם,
ויאמר ר' אלינקע להרב ר"ל ז"ל למה לכם להעמים עליכם
פירה הפנקסאות הנני צעיר מכם תנו אותם על ידי ואני
אעשה אותם בזמן קצר ויתן לו הפנקסאות והר"ל הלך
להרגיע וישן שעות אחדות ויקם וירא והנה "טאבעלע" על
נייר גדול כתובה משני עברי' הטענות של שני הצדדים
והחשבון נערך בסדר נכון משני הצדדים מזה ומזה הם
כתובים מערכה מול מערכה, ויתן הלוח על יד הרב ר"ל
ויהבהל וישתומם לאמר איך נעשתה מלאכה גדולה כזו
בזמן קצר ובאמת יש להתפלא ע"ז כי לא ראיתי כמותו
מהיר בחשבון החיבור עשה מכל עמוד בסקירה אחת ולא
נמצא טעות גם באחת מהם [וכן ראיתי גם בסוף ימיו כי
בהעברה בעלמא חיבר חשבונות ארוכים] ויען הר"ל כנים
הידי הגרצ"ב כי יאות לפני להיות עמך בברירה כי הגך
נער יוקן גם יחד נער בזריוות ווקן שקנית חכמה.

ואח"ז הלכו לטעון אל הגרצ"ב וערכו מערכה מול
מערכה בטענות והסברים וסוף דבר כי נגמר הדין לצד
ר' יוייל וזכה בדינו והר"ל נוסף על אוהבי ר' אלינקע
חספר ממנו בכל אשר פנה, והרה"ג ר' לוי הנ"ל הי'
מודע לה"ג ישראל פיינבערג מוורבערג ובנו הג' האדיר

השליט מו"ה שלמה פיינבערג למד אצל הרב דפלונגיאן וכל דבר גדול לא נעשה בבית ר"י פ"ב בלתי עצתו, וזה ה' סיבה שנודע תהילות ר' אלינקע בבית פ"ב ולכן אחרי מותו שלחו בניו אחריו לחלק ירושתם ולתווך ביניהם כל עניניהם כאשר אספר להלן.

(ה) ספור נפלא שמעתי מר' אורי' הלוי הורוויץ מסלאנט ומר' דוד שו"ב ובהמשך וסדר נכון בתוס' ביאור מהרב ר' אלחנן קאהן והוא: לר' משה'ל מאטלעס ה' בת חמודה טובת המוג ויפ"ת תמימה וכשידה יקרה וישרה ושמה שייטל היא היתה צעירה מר' אלינקע שנה אחת. ואם כי שדכנים רבים סבבו את הרב ר' אייזיק להציע לפניו שידוכים לפני בנו העלוי המפורסם עם גבירים מופלגים ומיוחסים [כי כן ה' המנהג אז לארוס את בני שנים עשר ולהשיאם בן י"ד או ט"ו] בכ"ז כאשר היתה תשוקת ר' משה וכל ב"ב אל העלם הזה ובביתם נתגדל מאז היותו בן שבע עד בן שש עשרה, לכן הסכים אביו הצדיק ר' אייזיק לזה כי גם זה ה' נדה גדולה אשר ישאר בסלאנט בעיר מליאה חכמים וסופרים וגם יד כל יקירי סלאנט היו בעזרת ר' משה'ל ו"ל כי לא אבו שיוצא זו וחרו של ר' אלינקע מעירם ואשר ישאר אוצר נחמד זה בגבולם ע"כ השתדלו והתאמצו לזה ור' משה'ל פור נתן לבתו סך ארבע מאות רז"ב ולהחזיקם על שולחנם בלי קצבה, וה' אז במצב טוב וה' בידו למלאות זאת, ועשו תנאים בהדרת כבוד וכל גדולי סלאנט היו על התנאים והעיר סלאנט צהלה ושמחה כי יעטר ר' אלינקע העלוי הנפלא את בהמ"ד דסלאנט ואת זמן החתונה הגבילו לאחר ישתי שנים, בין כה וכה ירד ר' משה'ל ממצבו ולא ה' בידו לתת נדה לבתו כלל ומקום מגורי אביו הצדיק ר' אייזיק ה' בחצר אחד קרוב לעיר איזווענד, אם ר' אלינקע היתה

אשה חכמת לב ולא ה' דעתה נוטה להשידוך אפס בע"כ ענתה אמן, ויהי כהריחה כי מטה יד גיסה ותבקש את בנה לבוא אצלה והוא גסע מיד להוריו, ותרא אותו אמו כי טוב הוא ומצב גיסה כי ברע הוא ותצפון את בנה אצלה ולא נתנה את בנה לשוב לסלאנט ולא יכלה עוד הצפינו כי שמעה מעו"ש אשר יקירי סלאנט ארכו להם הימים וינחו כולם אחרי נור קדשם וילד שעשועיהם וכי גמרו לנסוע אליה וביר חזקה יקחו את בנה מחמד נפשה, ותמסור אותו ליד איש אחד גביר גדול אשר החזיק חצר גדול רחב ידיים סמוך למקום מגורה והאיש הזה יש ושמח בבוא אליו נפש נקי וצדיק ויבטיח לאמו כי יהי עליו סתרה משודדי סלאנט והוא יחד עבורו בית רחב ידיים מלא כל טוב וספרים רבים ה' אצלו ג"כ ונפש בעל החצר נקשרה בנפש העלם הנחמד וה' כל מעיניו בו וגם הוא חיוק את לב אמו לבלתי נתן בלי חסרתה לאיש מסכן כי חשקה נפשו של בעל החצר שישאר הבן יקר לו בביתו משך ארוך ע"כ אמר יהי מה ישאר אצלי עד בוש ולבב אמו שקטה מפחד קוביוסטי סלאנט כי בעל החצר מגן לה. וביתו מבצר חזק בער בנה:

ויהי כי ארכו הימים לבני סלאנט היקרים מחבות על משוש לבם ויטכסו עצה ויאמרו הג' ר' יוזיל ור' אלי' ר' נחמיות אנחנו ניתן לר' משה'ל הסך 400 ר"כ, ר' אלינקע הגיע אז לשנות י"ד ויהי יד' ד' אל אליהו יגמלו כל כשרונותיו וחסדו וחמלתו ה' משובצים בפנינים ואבני נזר בזהב מדותיו התרומיות:

והוא גם הוא קץ לשבת ברד בבית מקלטו, כי לא על גאות דשא ירבץ ליש ולביא כמותו ולא על גני חמד ושרי תבואות תדשן נפש טהורה כמו ר' אלינקע אשר גם אז כל חמדות תבל באין ה' בעיניו וכל שעשועי

ילדים כגילו ה' בעיניו כשעשע יונק את חרסי האדמה ורוחו שואף זורח אל תורת ד' ולהלוך את חכמי סלאנט, ותערוג נפשו אל אפיקי התורה והיראה אשר שמפו ועברו ממעין החכמה בכל פנות סלאנט ובכל רחובותי חכמות תרונה כי שאבו בששון מי התורה מבור הגדול ומעין הנובע הרב הגאון העצום והנורא ר' הירש ברוידא זרח דעת ויראת ד' נשבה בכל פנה וכולם נתבשמו, מהבושם הטוב אשר נול מפי הרב ה"ג החסיד ר' זונדיל אשר נתבשם בחנותו של הבשם הגדול אדמו"ר הגאון הנורא מו"ה חיים אב"ד ור"מ דוולאזין אשר משם האיר לארץ ולדרים ושם רבותיו הגאונים הגרי"ם והרש"ס ותלמידיהם, והוא לבדו סגר עליו המדבר וגם נכמרו רחמיו על דודו אשר גדלו כאב ועל כל ביתו אשר תאות לבם לא ינתן להם ועל מה על חוסר כסף נבזה ונמאם בעיניו, והגבר עליו חמלתו מיום אל יום על דודו ודודתו אשר השגיחה עליו כאם רחמני' משך שש שנים עד כי הרהיבה נפשו עזו לצקת תחינתו לפני אמו אשר עז ה' טבעה והיא יעצה ומי יפירנה, בכ"ז הפיק ממנה רצון לחזור לנסוע לסלאנט ורק על ימים אחדים ובאופן אשר את בית דודו לא יבקר, ואם כי כבר עליו תנאו זה עכ"ז הבטיחה כן והיא ידעה כי מוצא שפתיו קודש ולא יחלל, ותרשהו לנסוע סלאנטה ויתן את בית ר' נחמיות וכב"ב צהלו לקראתו בשמחת נפש כי ביתו היה פתוח לרוחה ומלא כל טוב ויפן לפניו חדר רחב ידים וכל יקירי סלאנט התענגו לראות ביפעת אור הכוכב המזהיר הזה אשר דרך אליהם משרמות מגרש איזווענט ואשר געלמה יפעתו מהם ירחי מספר ויהי בעיניהם כשנים רבות ויתענג עם כל יקירי סלאנט ואת היקר המצוין המופלג הצדיק ותכשיט ר' גוטל בן ה"ג ר' אליהו ר' נחמיות אשר היה חתן הגאון רצ"ב זי"ע [אשר שמעתי

מפי הנד"ס בזה"ל, כמה שנים התפללתי מימי גומען ופרש
 לי כוונתי כי זכר התכשיט הנחמד גומע אשר מת בדמי ימי
 ה' לו סגולה לכוון בתפלתו] ויבקש ביום ההוא את
 רבותי ויהי בערב וישלח ויקרא אליו את הרב המפורסם
 איש חסידות מו"ה אלחנן קאהן ויאמר דע כי אחי הלן
 הלילה הלא תדע כי לא אלין לבדי בחדר ובך בחרתי
 לבצע על ירך את מויתת לבבי על אדות דודי ובתו.
 הן אתה ידעת כי כהורים רחמנים גדלוני שש שנים וגם
 בתם נפשה קשורה בנפשי כאחות יקרה. ועתה היתכן כי
 אדאוב נפשם לבטל חלילה קשר התנאים בעבור מה עבוד
 שמטו ידי דודי ואין בידם לקיים התנאים של כסף נמאס
 סך ארבע מאות כסף כי מה הסך נחשב? התקצר יד ד'
 לתת לי כהנה וכהנה לא יעשה כן, ור' אלחנן ה' בעל
 רגש דק והי' טוב ומטיב לכל, ותתפעל נפשו מרגש קודש
 של העולם המרומם עד כי זלגו עיניו דמעות של ששון
 וגיל ובשגם ה' אוהב בנפש את ר' משה'ל וכב"ב ושכנו
 הקרוב אליו [ולאחר זמן השיא ר' אלחנן את בתו רחל
 לבן ר"מ שמו ר' יצחק] ונתפעל הרבה על חכמת העולם
 וטוב לבבו עד כי לא ה' בכחו להשיב לו דבר ור'
 אלינקע התאמץ להשיב לבב ר"א למנוחתה [כיד כח מנוחת
 נפשו אשר עמדה לו בבל הפרטים] וישאלהו ומה חגיד
 אמך על חוסר הנדה? ויאמר ר' אלינקע א"כ איפוא זאת עשה;
 דבר על לב הגבירים ר' אלי' ר' נחמיות ור' יוניל שילוו
 כל אחד שתי מאות דו"כ ואני לאחר ההתונה אשיב
 להם, ויאמר אליו ר' אלחנן גם בטרם בואך הנה ה' את
 לבב שני הנדיבים להלוות כל אחד מהם את כל הסך,
 מבלי שתשיב להם, ויאמר זאת לא אחפץ בשום אופן
 להעזר משל אחרים והנני נאות שתקבל מהם גמ"ח על
 זמן קצר ויהי בבוקר וידע ר' אלחנן אל ר' משה'ל לבשרו

בזה וימצאנו כי כרגע בא מדרכו ויבשרהו ר' אלחנן
 מביאת בן אחיו ומכל אשר דבר עמו הלילה, ור' משה'ל
 חי' איש קר רוח בטבע ולא נתפעל כלל, ויאמר לר' אלחנן
 אלך ואראה את בן אחי את אלינקע הטוב, אשר לא ראיתו
 זה כמה. וכבואו חבקו ונשקו ושאל על שלומו ושלומו
 אביו ואמו ומצבם, וישתעשע עמו זמן קצר, ויאל משה לשוב
 לביתו, וישאל ר' אלינקע את ר' אלחנן והדבר אשר דברנו
 בלילה לא הגדת לדודי? וישב ר' משה'ל, בן, הגיד לי את
 כל מערכי לבבך המעידה על טוב לבבך ועל תכונת נפשך
 העדינה, אולם דע לך בני כי אהבתי אותך מאד וטובתך
 ואושרך יקרים בעיני מאושר והצלחת בתי, ומאשרי גם
 אני, וגם אני הנני מסכים לדעת אמך החכמנית, לך
 יאתה להיות בצל החכמה והכסף גם יחד ואני הנני קצר
 ידים אף לנהלך בלחם חמודות לפי מזגך וטבעך ודבר
 הקשר שבינינו [אשר אמרת בשם הגר"א שטוב יותר לגרש
 אישה מלבטל קנין התנאים] הנני מוחל לך במחילה גמורה:
 ומה תאמר ע"ז בתכם שייטיל תחי' — היא כעת נערה
 קטנה ולא תדע ערכך, יעברו ימים ותדע אף היא כי עלי'
 להקריב חפצה בך לקרבן רוח נחוח לפניך ותאלף בינה
 בעוד משך מה, את אשר יודע אני היום, — אל בני היא
 תנשא לאיש כערכי וכערכה ואתה בין כוכבים תשים קינך
 ונשמח יחד על נעם גורלך. — ובוה נפרד מבן אחיו היקר
 לו מן. וישארו אך הרב ר' אלחנן ור' אלינקע בחדר,
 ויאמר לו ומה יהי עתה? ויאמר ר' אלחנן האם בבלי דעת
 דבר דיוך היקר שי' ואם כשר הדבר לפניו להוציא אוצר
 נחמד כזה מביתו למה זה אנכי מתאמץ להחשיך שמשך?
 ויאמר לו ר' אלינקע — עדיין ר' אלחנן מבחין, וְ אַנְכִי
 נתקשרתי עם בתו ומה תועיל לי מחילתו, דע לך חנן
 אוהבי, כי בשום אופן לא אפיר את בריתי את גת דודי

ולא אמה אוני לשום שידוך אשר יציעו לפני :
 וא"כ איפוא זאת תעשה, לך אל מירי הגאב"ד
 ואל החסיד ר' זונדיל והגרי"ם והרש"ם והרצה לפניהם כל
 דברי וכל דברי דודי התמים יקר רוח ותשמע מה בפיהם
 ויעש בן, וילך אל הגאב"ד מוהרצ"ב זי"ע בתחלה והוא
 אסף לביתו את החסיד מוהר"ז ותלמידיו ושלח וקרא את
 ר' משה'ל וישפוך בנו וקלון עליו ויאמר אליו כאיש חסיד וחכם
 דיבר ר' אלינקע מחמד נפשי וכאיש חסיד שומה — תדבר
 אתה וכולם גורו עליו לשמוע לעצת בן אחיו —.

ויען ר' משה'ל שמוע אשמע בקול מורי אפס ידי
 אל תהי בו ואנכי לא אסע לאחי ולא ארמה את גיסתי אם
 יאבו ר' אלי' ר' נחמיה ור' יחיאל ואחוזת מרעיהם לעשות
 זאת בעצמם לא אניא אותם, ויפרד ר' אלינקע מרבותיו
 ואוהביו ויסע לחוריו ומיד כבואו השיבה אותו אמו
 לבית מקלטו —.

ובעבור חודש ימים מיום נסעו, נסע הג"א ר"א ר"ג
 ור' יחיאל ור' אלחנן גלוה עמהם, ויבאו למקום מגורי
 הורי ר' אלינקע אחר הצות הלילה, ור' אלחנן דפק על
 הדלת והמה היו על משכבותם, ותשמע אם ר' אלינקע
 ותשאל מי זה דופק? ויאמר ר' אלחנן אנכי עם נכברי
 עירי, ותבר את קולו ותאמר, הלגול את בני באתם שודדי
 לילה?, לא תקום ולא תהי, ותעל גדות על השולחן והרב
 הצדיק ר' אייזל פתח להם, ויקבלו את האורחים הנכבדים
 באהבה ותעמוד את מבונת החמין על השולחן וישתו, ויאמרו
 איפוא הוא ר' אלינקע אוהבינו? ותאמר אנכי סבלתי עצתכם
 אינני מחזיק את אוצרי הטוב בביתי כי יראתי כי אמרתי
 פן תגולו את בני מעמי, והנה הוא צפון במקום אשר לא
 השיג ידיכם ולשוא תשחתו את פדחתכם, — ויאמר ר'
 אלחנן להעגליי הבא את אמתחותינו הביתה וימחר ויבוא.

ויפתח ר' אלחנן שקו ויריקו על השולחן ויאמר: הא לך מדיינא את הסך 400 ד"ב במטבעות כסף, ותאמר הה עברתם אותי ואת נפש בני, כי מעתה אין לי כל טענה להפר בריתי את גיסי, ותתמכר ותשם לפניהם לאכול ויענו בולם ויאמרו לא נאכל עד אשר יבוא מחמד עינינו בנך ר' אלינקע שי', ויצו את העגלון מהר רתום הסוסים וקח אתך את בעה"ב ותביא את בנה הנה, והוא לא מרתה פיהם כי ראתה כי לא תוכל להפר בריתה עם בת גיסה, ובעוד הגעים מספר והנה הופיע לנגד עינם הבן יקור ר' אלינקע ויצאו מאמתחתם יין ומגדנות וישתו לחיי ר' אלינקע והוריו ואז ישבו על השולחן לאכול ואחרי אכלם נמו שנתם. ויהי בבוקר ויאמרו אל הוריו היום נסע כלנו לסלאנט ושם הכל מוכן לסעודת נישואין על יום עש"ק, ותאמר למה זה תחפזון ומדוע תעשו חתונת כהלה, ישב בני עמנו ימים או עשור, ויאמרו לא נמיש מזה עד נסעך עמנו, ותהי מוכרחת לקבל הכסף, ויסע הרב ר' יצחק אייזיק ז"ל ואשתו החכמנית מ' מדיינא וב"ב לסלאנט על חתונת בנה ר' אלינקע לא מחפצה רק מיראת ה', כי היתה בת נדיבים גאוני ארץ ואחרי אשר לא הי' לה שום טענה על רמ"ל כי הכסף נתון בידה ע"כ לא מלאה לבה להפר ברית התנאים: ויהי בדרך במלון וילחוש ר' אלינקע לר' אלחנן ז"ל ויאמר הן אמי תחי' לא תאמין הכסף לשום אדם ויובל היות שתחזיק הכסף בידה כמה שנים ויהי לעול לה"ג ר' אלי' ור' יוייל והכסף הוא צרור בידה, אולם לפנות ערב, כאשר נדרש יהי' ללכת אל החופה בודאי תשים הכסף בתוך התיבה הזאת אשר שמה המגדנות ושאר הפצים שים עינך על התיבה הזו וכאשר נלך אל החופה אז תשיג מפתח ותפתח את התיבה ותקח הכסף ותמסור מיד ליד הגבירים ר"א ר"ג ור"י, ויאמר ר'

אלהנן ובאשר תמצא כי אין הכסף תערב שמחתנו, ויאמר ר' אלינקע ביום השבת לא תפתח את התיבה אשר ישם הכסף, ובמוש"ק כבר עבר עיקר השמחה וראוי שיבוא הכסף לידם במוקדם, ור' אלהנן אם כי ה' המעשה בזוי בעיניו וגם ידיו לא לומדו למלאכה שפלה ונמוכה כזאת, בכ"ז לא ה' בידו להמרות רוח ר' אלינקע ויקח את אחד ממתי סודו ולא הלכו אל החופה ויעשו כן:

והי כן, כי בכל יום השבת לא פתחה התיבה ורק במוש"ק פתחה והנה אין הכסף, והבליגה על רוחה והלכה אל ש"ב הנגיד ר' מאיר מחזיק בית המלון במורד ההר ותספר לו ושאלה עצה ממנו והוא איש חכם גדול והבין הענין כמו שהוא ויתאמן להרגיע רוחה באמרי פי חן ולא חשך מונה גם גערת חכם וקבלה גם זה באהבה ושמחת הנשואין לא נשבתה:

(ו) לא ארכו ימי שלותו בבית חותנו הרמ"ל ואך משך זמן קצר ישב בשלות בביתו על התורה והעבודה כי ימים מועטים אחר החתונה שבק אביו הצדיק ר' אייזיל חיים לכל חי ותשאר אמו אלמנה עם שלש בנות וכן אחד שמו משה, ודודו חותנו ירד עוד מטה מטה עד כי ה' צר לו המקום בבית חותנו, ויקח את אשתו שייטיל ואת אמו אחיו ואחיותיו ויקבע דירתו בקראטינגען ועסק אביו ה' באחרונה עם געווין לאזין מלאטעריי ואקסעסע ואחרי מותו לא ה' מי שיתעסק עם הלאזין ההם ונשבר מטה לחמם של בית אביו ז"ל וירפא ר' אלינקע את עסק אביו החרום ותחת איזה עשריות לאזין הגדיל מסחרו עד אלף לאזין, ומוה היתה פרנסתו וכלכל בכבוד את בית אביו ואת ביתו ולא נשבת בכ"ז מטהרו:

(ז) סיפר לי דו"ח אוהבי הרמ"ל בזה הלשון פעם אחת באתי מסלאנט לבקרים, ולעיני הביאו מהפאסט

הגיוין ליסמין מקלאם החמישי ויאמר ר' אלינקע אלי הא לכם הפנקס רשימת הלוקחים הגיוין לאוין ואני אחזק הליסט ואתם תרשמו שמות הזוכים ואמר לו ר' אלינקע מספר מנומער אחד ודו"ח החל לבקש בפנקס שם הלוקחים ועבר זמן נכון ופשפש ולא מצא ויתמהמה עד בוש כי הי' בלתי מהיר, ויאמר לו ר' אלינקע הנני להקל מעליכם שורח החיפוש, רשמו נומער כך וכך למשל 186 וזה 500 ר"ט כתבו הנומער זה וזה באראן מעדעס, נומר 467 וזה 1000 ר"ט זה וזה בארכערט, וכן חשב לו את שמות כל הזוכים בגורל זה, אם כי הי' האלף לאוין מחולקים לכמה אלפים אנשים מהם לאצילי קורלאנד אשר גם הם הפצו קרבתו ויבקשו להשיב לו ולסחור עמו, מהם לאזרחי פרייסין, מהם ליהודים ושלקחו רק שמינית אחת, רביעית אחרת ורק מעטים לקחו לאז שלם וזכר את כל הנומדין ושמות בעליהם: כח ההשגה והזכרון הזה מפליא כל לב ומרעיש כל נפש עד שגם חותנו הקד ברוחו נבהל וגשתומם, ולא יכול התאפק, ויאמר לו גדלת מאד הוד והדר לבשת והצדק הי' עם אמך אשר מאנה להתחתן עמי.

דו"ח ואחיותיו ואחיו קראו לו ר' אלינקע בין בפניו בין שלא בפניו כי לא מלאם לבם להשתמש בפתרם בלשון הנהוג בין אחות לאח וגדול כבודו בעיניהם ומוראו על פניהם אם כי לא הטיל עליהם אימה כל עיקר:

(ח) אמו היתה זהירה ברוחה מאוד לבקש ממנו דבר בעד בניה ובנותיה ושאר קרוביה אשר לא התעלמה מכולם כי למדה מבית אביה לרחם על קרובים ושאר עניים ובכל דבר אשר הציעה לפניו היתה מקדמת לאמר: בני אני אינני מצוה אותך והנני להזכירך כי פלוני קרובי יש לו בת שהגיעה לפרקה, פלוני קרובי בונה בית ואין בידו לגמרו, פלוני הפסיד בעסקו, פלוני הוא נשרף, כי יראה

לנפשה פן יקבל דבר' בתורת ציווי ויעשה יותר מכוחו כי ידעה טהרת נפש בנה :

וחותנו עוד ירד מטה מטה עד כי לא החזיק מעמד והחי כל עול בית חותנו לכלכלם בלחם לפי הטף עליו ולהשיא את בנותיו הכל על שבם חתנו עד אשר נשא עול ימים זה משא שלש משפחות ולכולם נתן די טיפוקם בפנים יפות ובלב נדיבה, עד שלא הרגישו כלל כי לחם חסד יאכלו עמו, ורק כפורע חובו חי' בעיניהם, ובכל זה שקד בתורת ר' בהתמדה נפלאה ועצומה ועסקי חי' נעשה בישעה שאינו לא יום ולא לילה :

(ט) והוא נחלה בהגיעו לשנת שש עשרה שנה וצות עליו הרופא לשבת כל ימי הקיץ בצל אלונות, ואפטרופסו של הגראף זובאוו פנה לפניו מעון בחצר הגראף ושם גן נפלא בגני מלכים ושם מערה אחת ובה מצעות כמו זאפפעס סביב לשלשת הכתלים והרופן הרביעי פרוץ לתעלת מים אשר חפרה שדים בני זובאוו לשעשע נפשם, את המערה הזאת בחר ללמוד שמה שבע עשרה שעות בכל יום מעלות הבוקר עד הערב ושם גמר הש"ס כולו בהיותו בן שש עשרה שנה והי' בקי בכל הש"ס באופן נפלא ופלפל בחכמה עצומה וסברא ישרה בכל מקצעות הש"ס ומבחר שעשועו חי' בסדר קדשים אשר במקצוע זה צלל במים אדירים והעלה פנינים ואם כי חי' צנוע מאד וכל אדם לא שמע ממנו שום שבח על עצמו, אולם דבר זה נגלה לפני על פי סיבה והוא זה: בשנת תרל"א ציו עליו הרופאים וביחוד בוראוו לשתות מי קיסינגען ושיהלך ארבע שעות בכל יום ובחר בי לקום עמו להשכים קום לתפלת הבוקר למנין הראשון ובכל יום סיימנו התפלה בישעה רביעית בבוקר והלכנו בכל יום ארבע שעות רצופות וגם אז בחר בכמה ימים את גן זובאוו ללכת בו

בשחיתות המים והרגשתי בו אישר בכל עת אישר עבר
 פתח המערה ההיא הוציא אנחה גדולה וכן הי' כמה פעמים,
 "שאלתיו ע"ז ודחה אותי פעמים ושלש והשיאני לדבר
 אחרי, פעם אחת שמתי פני כחלמיש והציקותי לו שניגיד
 לי פשר דבר, ויאמר לי הנני אנוס נגד רצוני כי לא אוכל
 להיות כפוי מובה כי בכל יום בשעה שלישית אתם משכימו
 קום עבדתי אולם יכבד לי להגיד זאת, אישר במערה הזאת
 למדתי בנעורי בכל יום מימות הקיץ שבע עשרה שעות
 וגמרתני בזה הש"ס — ומאז ועד היום עברו שנים רבות
 והמערה היא כמו שהיתה ואנכי ירדתי הרבה מערכי
 ואז הבנתי מדוע הסתיר הדבר ממני כי כבד עליו הדבר
 לספר בשבח עצמו כי יותר שהי' חסיד היה צנוע לכת
 ותכבד עליו מאד להגיד לי זאת.

אנכי נכנסתי לביתו בשנת תרכ"ד ובכל עת ורגע
 היתי מתפעל מכל מעשיו ודיבוריו ובקיץ תרל"א נוכחתי כי
 לא ירעתיו גם אפם קצחו לא ראיתי במשך שש שנים כי
 שם עבים סביבו וערפל חתולתו רק בקיץ זה הי' אנוס
 עפ"י הדיבור שהי' בינינו תמיד בכל יום כמה שעות והוא
 הי' מטבעו פמיט נפלא ואנכי הטתי תמיד את השוחות
 לחשוף מצפוני לבו אז נדע לי מעט מהרבה כי גם
 אז כסה אלפים אמה וגלה שפת והגדתי למו"ח הגאון
 ר' הלל (שי') [ז"ל] בזה"ל נסתר דרך ר' אלינקע מעיני וגם
 בקיץ זה אישר באתי פעמים רבות בחדרי לבבו ומצאתי
 הרבה גרגרי זהב ופנינים יקרים זהרו לפני, בכ"ז אדע ברור
 כי עד נבכי תהום לבבו הרחבה, ואל עומק כליותיו לא
 באתי, כי הוא מרומם על רוב בני אדם אישר יכספו
 להתפאר במעשיהם הטובים והי' הוא ז"ל ההיפוך מזה כי
 כחוח דקרו כאזנו גם לשמוע תהלתו אישר נדע לי מוולתו
 לבבו דאבה על שנגלה אחת מדברנו וכן למחלת לב הי'

לו הטיטולין הגדולים אשר פזרו לו גדולי הרבנים וגבירי ארצנו וחז"ל כמו מהגאון הצדיק ר"ע לעהרין מאמשטרדם ומהצדיק מוהר"ש באגדע מווארעמיש והאחים הירש מעיר האלבערשטאט ומעיד אני עלי שמים וארץ אשר בכל עת יהי' קורא מכתב עם תוארים רחבים וגדולים היו ידיו כרתות ופניו מזריקות, פעם אחת שאלתיו ומה אכפת לכם אם חסר שכל מקצה הארץ מועה בערככם לפי ענותנותיכם? והשיב לי שנים רעות ירע לי, (א) על מה יולדו בני דורנו בתוארי הכבוד המוכן לצדיקים וגאונים, לחלקם לבשר ודם פשוט כמוני, (ב) אשר לולא שלחתי במסחר ידי היו קצתם אמת לפי מנהג דורי. — עתה נשוב לספר קורות ימי חייו אשר פסקנו מישנת השש עשרה לימי חייו:

(י) בתחלת השנה שבע עשרה לימי חייו נחלה במחלה עזה והוא שעלו לו צמחים בחוטמו עמוק עד לבין עיניו ובימים ההם טרם הי' החירורג בוראו בק"ב היתה זאת אפערציא גדולה ומסוכנת ויסע לוויילנא מקום שם הי' האפערטאר אליחאוויץ, והוא עשה הכנות לרוב על אפערציא זו לערך ששה שבועות, בין כה נודע להרה"ג הצדיק החכם הנעלה ר' חיים נחמן פרנס ולהרב הצדיק ר' יצחק ר' זלמן ר' אורים והמה חרדו לקראתו בחרדת כבוד כי הגיע שמעו הטוב לאונס ויעשו תקנות גדולות בעדו ויכינו מדור לפי כבודו והרב ר' אברהם שטראשון הוציא לפעולת ידים כל אשר רחשה לבבם כי ינעם לפניו: (יא) במשך זה הגיע ראש השנה ויחשוב הרה"ג הצדיק החכם ר' חיים נחמן פרנס כי לא טוב לפניו להתפלל באחד הקלוייץ מפני דוחק הצבור ולפניו הי' נדרש אויר צח ונקי, ע"כ אספו מנין, בחדרו, והיו בני המנין כולם בני תורה ונכבדים אשר נדבה אותם רוחם להנעים לר' אלינקע פאר עמו את חג הבסא וגם חלבונה אחת ממשכילי

הדור ההוא שהי' יליד סלאנט... נתערב ג"כ וחרה מאוד לכל בני המנין אשר נתערב זה בתוכם — והמה שמו ריוח בין תפלת שחרית לקריאת התורה, ובין הקריאה לתקיעות, ויהי כאשר הכינו עצמם לתקוע. ויאמר הרב החכם ר' יצחק זאב סאלאווייצ'יג ז"ל אשר מגורו הי' בקאוונא ונקרה אז בוויילנא וגם הוא בא למנין ר' אלינקע, [כי הי' מוקיר רבנן ואוהב חכמים וזכה לבנין רבנן הוא הרב הגאון ר' יוסף דוב הלוי ז"ל ובנו הגאון מוהר"ח אב"ד דבריסק שליט"א] ויאמר למנצח לא נגיד כי כן הי' מנהגו של אבי זקני אדמו"ר מרן ר"ח מוולאזין, ויאמר המשכיל הנ"ל גם אני אינני סובל לאמר למנצח שבע פעמים לפני התקיעות, ויאמר ר' אלינקע להמשכיל: הנך עתה בעיני כאשר הייתי אני בעיני הדאקטער הנפלא יאנעוויצקע מטעלן, ויטו כולם אונם לשמוע דברי חן מר' אלינקע, ויאמר בראשית מחלתי שאלתי פי הדאקטער מקראטינגען ויתן לי רפואות למחלת קדחת וכאשר עוד גברה מחלתי נסעתי למעלו וישאלני הד"ר יאנעוויצקי, ראך דאקטער לפני? אמרתי הד"ר דעירי ראני, ומה אמר ועניתו הוא החליט אשר הנני חולה במחלת הקדחת, ויעבור שחוק קל על שפתי יאנעוויצקע ואמרתי לו גם אנכי צחקתי ממנו, ויאמר למה זה צחקת? ואומר הלא חולי קדחת ירעדון יום אחד וישתקו יום אחד וצפרני החולה מראה תכלת למו, ויאמר יאנעוויצקע טעית ולמה צחקת יש קדחת כלה רעודה ובלי שינוי מראה בצפרנים, אנכי יודע באיוו פרט טעה הדאקטער מקראטינגען ומה שהוליכך שולל, אבל האיש שלא דרך על מפתן האוניווערזיטעט אין לו רשות ללעוג מדאקטער שגמר חוק למודו, ואבוש הרבה מאוד ממוסר הדאקטער המצוין הזה:

וכן הדבר הזה, ר' יצחק זאב אמר זאת בשם אבי אמו הגאון החסיד אדמו"ר מו"ה חיים מוולאזין והוא ידע

כל נתיבות פליאות חכמת הקבלה הצרופה מרבו הגר"א וי"ע וידע איפוא טעם המסדרים את המנצח ואתם מה כי תלעגו? ויאמר המשכיל הן יש די מנהגי הבל אשר אלעג למו, ויאמר ר' אלינקע, על האיש המלעיג במנהגנו, עליו לדעת בתחלה לבל הפחות כל הש"ס והפוסקים ראשונים ואחרונים ולדעת שרשי הדינים ממקורם ומעמם, ויאמר המשכיל הפוסקים הראשונים עד הרמב"ם עלינו לשמוע למו והבאים אחריו ערבבו המוחות בהבלים רבים, ויאמר ר' אלינקע א"כ איפוא זאת עשו, בחרו לכם אחד ממנהגי שטות שבעמנו והגידו לפנינו, ויאמר אנכי ראיתי רבים נוהרים מלהשליך גזיות הצפרנים לארץ, האין זה מנהג שטות והבלי הבלים? ואם כי ידעו כל בני המנין כי נלכד המשכיל, בב"ז החרישו ויקוו לתשובת ר' אלינקע אשר ידעו מראש כי תשובתו תהי' חץ שנון בלב המלעיג הזה, ויאמר ר' אלינקע כמדומה לי אשר דין זה נזכר ברמב"ם, ויאמר המשכיל במטותא מנייכו לא תתלו בוקי סריקא בהרמב"ם שלנו, כי כן תלו עצמם כל הפושעים בהרמב"ם ז"ל, ויאמר לו ר' אלינקע א"כ איפוא אניד לך כי דין זה מפורש ברמב"ם ואם כי לא למדתי חלקי הי"ד על הסדר, אולם באשר דרכו של הרמב"ם להביא כל דין המפורש בש"ס ודין זה מפורש בתלמוד בלי האלק בזה"ל זורקן רשע, וישתובב המשכיל ויאמר: לא אאמין כי דין זה מוזכר בתלמוד בבלי ויביא המס' (מו"ק י"ח) והראה לו ויתעללו עליו ויברח לפני התקיעות. יב) שוב סיפר לי בפה קדשו, כי ביום הנועד לעשות האפעראציאן נקבצו ובאו כל גדולי ווילנא והדאקטער אליחאוויץ הביא כליו ושני אנשים כבירי כח להחזיקו בראשו ועוד שנים להחזיקו בגופו, ויגר לו ר' אלינקע כי האנשים המה למותר, כי אני אשא ואסבול, ויאמר הדאקטער אם חלילה תניע ראשך או גופך אף

תנועה קלה ושחת כל האפערעציאן ודואג אני פן לא תוכל התאפק, ויאמר לו ר' אלי' אני אבטיחך. וישלח הד"ר את האנשים והנכבדים שבאו אמרו אל הדאקטער אולי כדאי לבלתי שמוע אליו, ויאמר הד"ר אנכי הכרתי את הצעיר המרוכז הזה מאז הנני נושא ונותן עמו, [כי היה הד"ר מדבר צחות בשפת אשכנז ור' אלינקע השכיל פיו בשפה זו על צד היותר טוב] ויאמר אליחאוויץ הן אחרי שהבטחני כי לא ינוע וישקוט במכונו אינני מסופק כלל כי האיש הרגול הזה רוחו תשלוט על נפשו והאנשים העומדים סביבו יהיו עליו למשא חנם:

והדאקטער אליחאוויץ לא הי' חירורג נפלא וחתר וניקר חוטמו זמן נכון ולא הוציא אף אנחה מפיו ולא הניע בשום אבר וכולם עמדו משתוממים ומרעידים והד"ר אמר להם ראו ברי' נפלאה גם אחד מהרבה רבאות לא ימצא כמותו:

ואולם בדבר אחד נסתרה דרכך מעיני את אשר לא תסלם בשערך ובית צווארך איננו זך בשלג ויאמר לו ר' אלינקע האיש המקשט חיצוניותיו אין פנימיותיו מקושטים, ויאמר לו הדאקטער תדע יקירי כי גם אני דואג לפנימיותי וגם לפנימיות החולים הבוטחים בי ובכ"ז תספוק לי השעה לפאר את עצמי כי האדם מבחר היצורים נדרש להתראות גם בחיצוניותיו כתור אדם המעלה, ואתה וריעין גדולי הרבנים לא יחושו לזה:

ויאמר לי ר' אלינקע אדוני הדאקטער שער בנפשך אשר לו הגיע לך בשכבך על מטתך אחר חצות לילה רץ ממחר מהגראף טישקעוויץ למהרך לבוא להציל את אשתו כי מקשה היא לילד ולו צלחה לך אחר יגיעו גדולה, למלט נפשה ונפש עוללה והגראף השיבך במרכבתו ברוב כבוד ויקר לפנות בוקר ויהי אך פשטת את

בגדיך ועלית על מטתך לנוח מעט מעמל הלילה, והי' טרם עצמת עיניך והנה איש מושך הפעמון בחזקה ותמהר אל הדלת לאמר מי זה דופק? והשיב אנכי מבית הדוכס אוגוסקי מחכה לך עם מרכבתו למהרך לביתו לאמר הנה בתו אשר השיאה בשנה העברה מקשה לילד והיא מתעלפת, השמת לבך איך להדר שפמך ולסלסל שערך בודאי לקחת מן הבא בידך על רגלך אחת קאמאש ועל השני' קאלאם ותשם את בגדך העליון לפני התחתון ולא עלה על לבך לדאוג איך תבוא אל הדוכס כפרוע כי חיי הדוכס ועוברה יקר בעיניך מהתהדר לפניהם, ולו יקרה לפניך בהלות כאלה תמידים בסדרן משך נכון או לא עלה על דעתך לקשט עצמך כל עיקר, ועתה אדוני הדאקמער על גדולי הרבנים אשר באומותינו מוטל תמיד עבודה רבה, לשאת את תוה"ק כי היא בית חיינו וכל אחת ממצותי' יקרה בעיני הרבנים הצדיקים יותר מדויהם, ומיד בקומם עליהם לדאוג מבלי העבור זמן ק"ש ותפלה ואח"ז יסבבם אנשים רבים זה בא עם שאלות הריאה אשר יש נ"מ להקצב בין כשרה לטרפה סך גדול, וממון ישראל חביב עליהם ויש צדדים לבאן ולכאן עד כמה יש עליהם להעמיק מחשבתם להוציא הדין לאורו מהדינים עמוקים ובין כשרה לטרפה אך כחוט השערה, ובכלותו דין זה תבוא שאלה בתערובות בו"ח ועוד כהנה וכהנה, בין כך ובין כך הגיעה שעה שתים עשרה והרב לא טעם עוד מאומה והנה שני אנשים פאו להגיד להם דבר ד' בד"מ והרבנית תבקש מהם לחכות עד שיסעוד בעלה, והנה עוד שאלות רבות יבאו לשאול ועליו לתפסיק מסעודתו ולגמור הכל ואח"ז לברך אחר סעודתו ולשמוע דברי ריבות האנשים ועד כמה מוטל עליהם עניני דמחא לפנות דעתו מכל עניני העוה"ז ולכוון דעתו לבלי לעות דין כי קלקול הדין חמור מאוד, וא"כ איפוא יעלה על דעתם

להתהדר ולקשט חצוניותיהם אשר כמעט כל יום ויום יקרה לפניהם ענינים רמים ונשגבים ואדוני הדאקטער אולי איזו פעמים בימי חייו יקרה לפניך נחיצות ענינים כאלה וברבות הימים הנך שוקט במעונך, ויאמר הר"ר אשריך ישראל אשר רוחניותך עצמו מגשמותיך ואשריך שיש לך סגורים פרקליטים ומליצים כמו לעווינוואהן החכם, וישק לו הדאקטער וישב לביתו ומאז בקרו רצופות ולא הי' נחפו ללכת ממנו, ויהי כשבו לאיתנו צוה עליו הדאקטער שלא יהי' בביתו ירחי מספר ושלא יבוא שום מאכל בשר אל פיו שנה תמימה: (יג) והגביר ר' נחום טריוויש משקלאוו הי' אז לרגלי עסקיו בוויילנא, ויבקר את הרח"ג רח"ג פרנס ויאמר לו הנני נכון ללכת לבקר חולה אחד נכבד ומרומם מקראטינגען, ויכסוף מהר"ן טריוויש לראותו, וילכו שניהם יחדיו וימצאו גם את הר"ר שמה ולעיניהם צוה אותו ע"ד היותו חוץ מביתו ירחי מספר ואשר עליו לכלכל נפשו אך במאכלי חלב, ור' נחום טריוויש הי' לו חצר גדול במסכות עיר שקלאוו ויבקש מהרחנ"פ ושאר מקורביו אשר ימו את לבבו לנסוע אליו לשקלאוו וכן עשה אחר ששלמו ימי הקוראציע, וישכרו בעדו עגלה עם שני סוסים עד מינסק, העגלון הי' מעיר וולאזין שמו הירש ביינעסעס, ויאמר הבע"ג בלבו למה לי לנסוע דרך המלך דרך סמארגאן ולשבות במאלאדעצנע הלא טוב לפני ליסע דרך וולאזין ואשבות בביתי, ויעש כן, ולהעגלון לא נודע מי הוא האברך כי לא הגירו לו האנשים אשר שברו אותו וגם ר' אלינקע לא הגיד לו, ולהעגלון הזה הי' לו בית רחב ידים עם כמה חדרים וחדר אחד גדול הי' לו אשר אותו שברו שני תלמידיו הישיבה בני גבירים ויט' הבע"ג את אורחו הבלתי נודע לו אל החדר הזה ויט' הישיבה אלה קבלוהו אצלם, ואחר שהביא העגלון את אביוחתו אל החדר

אמר לו ר' אלינקע תכינו לפני לאכול ביום השבת חמאה וחלב כי מאכלי בשר לא יבאו אל פי, בעלי החדר כשמעם אשר לא יאכל בשר ביום השבת החליטו כי הוא מכת הספרדים ע"כ לא יחפזין לאכול משחיטת עיר וולאזין אשר השחות הסבין - שונה הוא מהשחותם, אשר בימים ההם שררה עוד רוח קנאות בין ספרדים ואשכנזים, ולפנות ערב בקש מהם לאסוף מנין אנשים להתפלל מנחה לקבל את השבת ולהתפלל ערבית שם בחדרם, ואז נתאמת אצלם כי הוא מהספרדים ואם כי חרה אפם עליו אשר ספרדי צעיר לא יחפזין לאכול משחיטת עיר וולאזין ולא יכסף לראות הישיבה הקדושה, בכ"ז כאשר היו נקיי הדעת נשאו פניו וישגו מנין להתפלל שמה ולא דברו עמו משוב עד רע, והגאב"ד הי' אז הגאון הגדול החכם הנפלא מו"ה יצחק בן מאור הגולה קדוש ד' מכובד מוהר"ח זי"ע והר"מ הי' הגאון החרוף הצדיק מו"ה אליעזר יצחק חתן הגאב"ד מהרי"ץ ונכד הגאון מהר"ח זי"ע, דרכו של הגאון מהרי"ץ הי' להתפלל ביום השבת בבהמ"ד של הקהל ואחר התפלה הי' מגיד פרשה אחת מן הסדר של יום והיו כל בני הישיבה הולכים לבהמ"ד לשמוע הדרוש, ורק חתנו הגרא"י נשאר לבדו בהישיבה, וכאשר גמר הגאב"ד הפרשה והלך לביתו הי' המנחל מודיעו להגרא"י, והי' הולך להקביל פני חותנו ביום השבת, ויהי כאשר פנו כל בני הישיבה ללכת לבהמ"ד הגידו שני התלמידים לרב הגרא"י ז"ל כי אצלם בחדרם איש צעיר לימים והוא ספרדי ונדרש לדעת מה מעשהו פה, ור' אלינקע גם הוא התפלל בבוקר בהישיבה ורמוז עליו לאמר זה הוא, ויהי כאשר נשארו אך שניהם בבית הישיבה, הלך הגרא"י ונתן שלום להספרדי המדומה. ויאמר לו בלשון ניבט מאין אתה? ור' אלינקע חשב כי גם הוא אחד מבני הישיבה והשיב לו תמול עברתי דרך אסמניא

וגם שם שאלוני רבים בכ"ו לא היו לי דבריהם לאות כי חסירי תבונה המה יען כי המה בטוחים שלא אוכל להשיב חרפתם אל חיקם, כי המה כולם ילידי עיר אסמינא המה, אולם בישיבה זו אשר כולם גרים המה אין השואל בדרך בזיון מחבירו מאין אתה, בטוח שלא ישיבהו בסגנון זה ומאין אתה, ויחר להגרא"י מאור על עזות האברך וכבואו לפני חותנו סיפר לו בחרי אף תשובת הספרדי הצעיר והגרי"ץ אשר רוחו הכביר והנאור וסיפורי המשולחים מתכונת כל אנשי השם אשר בארצנו נגלו לפניו והמשולח אשר נסע לסלאנט וקרעטינגא הי' הרב הח' ר' מאיר כהן מוולאוין והוא ספר לפניו כמה ענינים מהעלוי הנפלא ר' אלינקע, ויכר כרגע מי הוא בעל הדברים האלה, ויאמר לחתנו הגרא"י לאמר האורח הזה איננו ספרדי, לדבריו נוגה להם וברק למו משיב חכמת ר' אלינקע קראטינגער אשר שמעתי כי הי' חולה בוילנא וצוה עליו הדאקטער לבלתי אכול מאכלי בשר שנה תמימה והגביר האדיר ר"ן פריוויש בקשוהו לבוא אליו לשקלאב והעגלון המה מן הדרך לנסוע דרך פה ויצו את ר' שלמה המנהל לך אל הישיבה ושם תמצא אברך רך בשנים ותאמר לו אשר אבקשו על סעודת הצהרים ואמור לו אשר אצלי ימצא מאכלי חלב טהורים ונקיים וטובים משל הירש ביינעסעס, ור' אלינקע אשר ידע כי לא נודע אף להעגלון חשב כי טעה השליח וערבב דברים והשיב לו כי טעה בשליחותו ואיש אחר יבקש הגאב"ד כי אותו לא ידע, והשיב המנהל את דבריו להגרי"ץ, ויאמר לו הגרי"ץ שוב אל הישיבה ואמור לו שלא טעית ורק את ר' אלינקע מקראטינגען יבקש הרב לביתו, ור' אלינקע נשתומם כשעה חדרא על ישרות שכל הגאב"ד ויאמר לו בזה"ל: אנכי לא נסיתי לשמוע השערה כזו מחכמי סלאנט, ובאמת — אחד הגאון אדמו"ר מוהר"ח לקלוע אל

השערה ולא יחטיא כמסופר ממנו נפלאות מחכמה, והנאב"ד הגרי"ן מבית אביו למד לשער ממלות קצרות ענין שלם, ויאמר ר' אלינקע בלבו לא נכון לסרב לגדול כזה. [ממשך שבתו בשקלאב לא נודע לי דבר דק אשר שקד שמה על התורה וטרווייש הספיק כל צרכו באופן נעלה ובדרך כבוד]:
 (יד) במשך התמהמה בוילנא ושקלאב נגרע מסחרו עם הגורלות כי בלעדו לא ה' מנהל לו וע"כ כשבו משקלאב מסר עסק הגורלות שה' מצער לחותנו והוא שכר חצר פאסעלע סמוך לעיר וועקסנא, שמה גר עם אשתו ואמו ואחיותיו ואחיו ושקד שם על התורה ועבודה וג"ח כדרכו הטוב:
 (טו) במשך מגורו בפאסעללען שבק חל"ח הגביר הגדול ר' ישראל פיינברג אשר ה' לו עסק קאנטאר באנקירסקי ביורבערג, בעת ההיא לא ה' עסק הבאנק נפרץ והיה אחד בכל הסביבה. לר' ישראל ביורבערג היו שלשה בנים: הג' הנכבד ה' שלמה פ"ב והמשכיל מו"ה מענדיל והצעיר אבא, ואביהם הניח הון עתק בימים האלה וגם הפירמא ה' ערכה רב מאד והבנים לא ה' בידם לחלוק את הון אביהם כי כל אחד בקש להשאר בהעסק ויקרבו משפטם בערכאות והגיע הדבר להשר ביבעקאו גענעראל גובערנאטער בימים ההם בוילנא, והוא הביר לטוב את כל האחים כי היו מולם חכמים ונכונים ובעת ההיא היו מעטים בעמנו אשר ידעו גם שפת חוסי' על בור'. וימצאו כולם חן בעיניו, ויאמר להם השר הישר: דעו נא בני כי לא טוב תעשו אשר תשפטו איש את אחיו בערכאותינו נבל תבלו ותורשו אתם וביתכם, האין בבני עמיכם איש נבון וחכם וישר באדם אשר יוכל לתוך ביניכם? וישמעו לקול השר וישובו לביתם, וכאשר נודע להם תהלת ר' אלינקע מרבם הרה"ג ר' לייבעלע מפלונגיאן כנובר באות (ד') הסכימו כלם לבקשו לחלק ביניהם והוא ה' אז בן

י"ט שנה, ומצבו הי' רפה, ע"כ נאות לנסוע אליהם:
 כבואו לבית פיינבערג מצא שם מנין, כי הי' זה
 בתוך י"ב חודש לאבל אביהם וה' שלמה פיינבערג ירד
 לפני התיבה, לאחר המנחה בקשו פיינבערג ושתו טהע
 והתפללו מעריב ור"ש עבר לפני התיבה ואחר תפלת
 מעריב רחצו ידיהם וברכו בה"מ וגם מים אחרונים הובאו
 על השולחן לפני בהמ"ז, ויבקשהו ר"ש פיינבערג ללכת
 עמו אל חדר רחב ידים ושמה ישעשעו נפשם בדברים,
 ותהי השאלה הראשונה מר"ש פ"ב: הלא תגידו לי האם
 מצאתם אותי בדרך האירוסמקראמי יותר מאשר לקחה
 אזנכם ממני או פחות? וישב לו ר' אלינקע, הנה מצאתי
 אתכם אשכנזי גמור בכל פרטיו ודקדוקיו יותר הרבה
 מאשר פללתי לפי שמועתי, ויאמר פ"ב שמוע אשמע ולא
 אבין לשכל מיליכם, הלא מצאתם אותי עובר לפני התיבה
 במנחה ומעריב, לפני הסעודה נטלנו ידינו ולפני המזון הקריבו
 מים אחרונים, ומה ראיתם מעשה עוד בבתי הארטודוקסים
 הגמורים? ושיבהו ר"א, שלש הקדמות עלי להקדים ואם
 תסבימו על אמתתם או יוצא מזה צדקת משפטי עליכם,
 (א) אם רצונכם להיות אשכנזי? (ב) אם תדעו הדרך העולה
 אשכנזי? (ג) אם תדעו להזהר לעשות פעולות נגד מגמת
 לבכם? ויאמר כן הוא כל ההקדמות אשר הנחתם, ויאמר
 מעתה תתאמת דעתי עליכם כי לו הי' כאשר שמעתי עליכם
 כי תבינו פעמיכם לצעוד אל המסלה העולה אשכנזי,
 א"כ לא יאות לפניכם להתפלל בעשרה ומה גם להיות
 נזהר במים ראשונים ואחרונים, ואחרי אשר כל אלה לא
 יהיו עוד לשטן על דרככם וזה מופת נאמן כי כבר באתם אל
 מרום קצה של האירוסמקראמי כי הותרה הרצועה לפניכם
 לעשות גם ככל הארטודוקסים השלמים, ויתמה פ"ב על
 חבונתו ועל חבמת הדבור וכח ההסברה הנפלאה אשר

חנן ד' אותו להפליא ומאז נקשר אליו פ"ב באהבה גמורה ונפלאה אשר לא עוממה [וגם ביום שנסתלק ר"א וי"ע אשר נודע לו כברלין שלח מ"ג למעמיל שישלחו 36 ר"ב לחלק לעניים בעת הלויתו], ואח"ז הכירו אותו כל האחים וסמכו עליו בקאמפראמעס מקוים והוא בזמן קצר בצע את הענין ברוב חכמה ודעת באופן טוב וישר לפני כל האחים, הוא ראה והבין כי את עסק אביו אך בידי הר"ש פ"ב לנהל, שם את ערך הפירמא לשמונים אלף ר"ב וזה שלם פיינבערג והמוזמן והבתים וכל הנותר חלקו בנדרש ואת ערך סכום הירושה קלט ר' אלינקע בימים אחדים ויראה את חשבונו הצדק במהירת חכמת החשבון אשר היתה נפלאה והמה הכירו בלם את גודל חכמתו וישרו וישלמו לו בעד מרחתו שלשת אלפים ר"ב בעין יפה וישלחו אותו בכבוד לביתו:

(זו) לרגל העסק הזה באה תקופה חדשה בחיי ר' אלינקע, כי כאשר הגיד מראש כי רק ר"ש פ"ב מוכשר לעסק זה בן ה', כי העלה את עסק אביו למרום קצו וגאו מאוד מסחריו ויעשה קאנטאר בקאוונא ובק"ב, וירא והנה חסר לו איש נבון וחכם להשגיח על כל עסקיו וכי יהי' לראש לכל הבוכהאלטערין ובחר בר' אלינקע, בתחלה מיאן ר"א בזה, אולם לרוב הפצרת פ"ב נעתר לו וישימהו לפריקורע על כל עסקיו ומשכורתו 160 ר"ב לחודש, זה הי' סכום גדול בימים ההם, ויהי מושבו בקביעות בקאוונא: (יו) בעת ההיא סיפר לי ר' בעריל אלשוואנגער מקראטינגען אשר דר בקאוונא לרגל מסחרו שמה, והי' בית מלונו וארוחתו בביתו, אשר ביום אחד בא לביתו לסעודת הצהרים וירא והנה איש אחד מסכן הולך אחריו ושומר צעדיו, כך ראה ר"ב במרמז בא ר' אלינקע אל הבית כי ר' בעריל הלך גם מצד השני של הרחוב, ור"א נכנס לחדרו והמסכן אחריו וישב בבית המבשלות

ואח"כ בא גם ר' בעריל אל הבית וישאל את האיש לאמר מה תבקש? ויאמר שאלתי ובקשתי שתגידו לי שם האברך אשר נכנס מקרוב אל הבית הזה, ויאמר לו ומה ממך יהלוך אם לא תכיר את האיש הזה? ויאמר נדרש לי מאד לדעת, ור"ב ה' איש דעת ואיננו נוח לבריות והשיב אל האיש ספר נא את אשר ימריצך לדעת שם האיש ואם יודע לי באמת כי דרוש לך לדעת שמו אגיד לך:

ויאמר האיש: האברך הזה הוא בעיני כמלאך ד' והוציאני ממצוקתי בחסדו הגדול ואת שמו לא הגיד לי, במה הושיעך? ויאמר לו אנכי איש מסכן ופרנסתי משכבר הימים שהייתי שאפער על הספינות ההולכות משטייבץ לפרייסין ועברו שתי שנים אשר לא ה' לי מקום לעבוד את העבודה הזאת ואחרת כל ידעתי ואורש מאד וסבלתי אני ור"ב רעב וקור, תמול קבלני בעל ספינה והיום נתן לי סך 150 ר"ב לקנות בעד הערלים מנוזיגי הספינה לחם ומזון, ויהי כבואי אל האוסם לקנות ובררתי מקחי ואבהל כי הכסף נאבד ממני ואני אנה אני בא, לבעל הספינה לא אוכל לשוב כי לא יאמין לי כי נאבדו, ואחזור בדרך אשר באתי בה אל האוסם וחפשתי בכל הדרך ולא מצאתי ובהגיעי אל שפת הניימאן הלכתי שחוח ועיני ולגו דמעות וכאשר גם שם לא מצאתי הרמותי קולי ואבך הרבה מאד ופגע בי חסיד זה וישאלני אחי למה תבכה? ואמרתי לו מה תועיל לי אם אספר, ויאמר אולי תשיג ידי להושיע, ואספר לו כל המאורע, וישני הצדה ויתן לי הסך הזה ואשאלו על שמו ויאמר לי למה זה תשאל לשמן, והשבתי אולי יחנני ד' ותשיג ידי לשלם הרי עלי לדעת למי להשיבו ויאמר אליו החסיד ר' אלינקע הכסף הזה מוקדשים לאיש קשה יום ואם יושיעך ד' ותהי עשיר אז תבקש איש קשה יום אשר כמורך היום ותתן את הכסף לידו, ואת שמו לא

הגיד לי ואנכי לא הי' עון בלבבי להפציר בו, כי יראתי
כי אמרתי אולי זה הוא אליהו הנביא ואשמור צעדיו עד
בואו אל הבית הזה:

(יח) שמעתי מפי אדמו"ר נר ישראל מסלאנט אשר
בעת עליה במוסכם אצלו לשלח את הרב ר' אלחנן
קאהן לפ"ב בקש סך אלף ושש מאות רז"כ כסף והיתה
נסיעתו נחוצה, כי אחרי שנסתלק הגאון מו"ה יצחק
מוולאוין נשארו הענינים באין דואג והגרי"ם מכס עצה
עם ר' אלינקע אפוא לקחת הכסף וראה אשר הביא ר"א
את פנקסו הקטן אשר הי' עמו בצלחתו בדרך וחשב
זמן ארוך, בתחלה חשב הגרי"ם כי יש לו דבר נחוץ וחשב
בפנקסו אשר הוא מוכרת לדעת ברגע זה ובכל משך
שעסק בפנקסו העיפו רעיונות קדוש ישראל בתועפות
ראם מחשבתו כדרכו תמיד, ויהי כבלות ר' אלינקע את
החשבון ויפן אל הגרי"ם ויאמר: יש בידי סך 1500 רז"כ
מהכסף, וחשב הגרי"ם שקבץ זאת מגריבי עמנו, ויקבל הסך
ממנו ויאמר: השלימו את הסך מאה רז"כ שחסר כי ר' אלחנן
אחת דבר ומי ישיבנו, והשיב ר' אלינקע יותר אין בידי,
ויהי הדבר לפלא בעיני הגרי"ם אשר ר' אלינקע לא
יחפוץ לגמור מצוה רבה כזו וכי תקצר יד ר' אלינקע
ילתת עוד נדבה בת מאה רז"כ, ויהי הדבר לפלא בעיני
הגרי"ם ונתן אל לבו לחשוב מה שעבר משער לשער
בפנקסו הקטן, כי לו הי' הכסף המקובץ בידו מאיזה
נדיבים הי' רושמם במקום אחד, וישאל כ"ז מר' אלינקע
והוא אף כי הי' מורא רבו עליו ובכל עת עמדו לפניו
הי' במורא ופחד מהדר גאונו בכ"ז לא השיב לו על
שאלתו, ויוסף קדוש ישראל להתפלא ע"ז ויצקו בדברים
עד שאמר לו יותר אין בכחי וע"כ משלי ויותר אין
בידי ולזאת חשבתיו את פנקסי מן הקצה אל הקצה כי

גדרש הוא לי לעשות בילאנס ממצבי, וישאל הגר"ם אם תתנו כל אשר לכם ע"ז והשיב ר' אלינקע איפוא אמצא מצוה רבה כזו, ואנכי ספרתי זאת לר' אלינקע אשר קדוש ישראל גילה לי רו זה, ויחר לו מאד והשבתי לו אשר בנסיעה זו נגלו לפני שלשה מפשעי מהסך 150 ר"ב ומהסך 1500 וגם אשר מכמה שנים, שולח לר' יוסף טראקער מראסיין בכל שנה, 200 ר"ב בעד ר' ליב חסיד מקעלעם ואך מזה הי' פרנסתו, ויאמר אין נסתר מנגד עיניכם, והשבתי לו אדמה אשר יותר ממה שאוכל לגלות יש בידכם להסתיר ובשלשה דברים הללו הוי חוקה והנכם חשובים בעיני עוד כהנה וכהנה, אח"ז נודע לי אשר גם להחסיד ר' זונדיל מסלאנט שולח הוא בכל שנה סך 200 ר"ב, ובשנת תרכ"ז באשר נהפך עליו הגלגל ע"י ארור אחד מקאוונא ימ"ש גילה לי לאמר: מאז חדל הגר"ם להיות מגיד בקאוונא הספקתי לו כל צרכי ביתו ועלה ע"ז 800 ר"ב לשנה ועתה כאשר ביום אין ידי משגת, הנני מוכרח לגלות זאת לכבודו למען נטכם עזה איפוא להשיג בעדו סך 600 לשנה כי סך 200 אתן אנכי גם עתה, והי' עצתי לבלי לקבץ זאת מיחידים ורק מיד אחד וכתבתי להרה"ג ר' מאיר פרידלאנד לפ"ב דבר זה ובקשתיו אשר אם יטב בעיניו לתת סך זה לקדוש ישראל ישלח זאת למכירי ר' נחום יעקב מאנדעלצווייג בקאוונא ואם לא ישיג בהקדם ואדע איך לפנות, ובפאסט הבאה שלח 600 ר"ב על שנה אחת למפרע. — כ"ז הוא אך קצות דרכו בקדש בעיני צדקה ועצמו מזה מה שלא נודע לנו כי בכל כחו הסתיר צדקותיו ובני משפחתו קבלו ממנו תמיכות גדולות והשיא בנותיהם בעין יפה מאד בעת אשר על גופו חסה עינו להוציא אף פרוטה אחת אשר חשב כי היא למותר

ועליו יכול הקב"ה לאמר ראו ברי' שבראתי בעולמי :
בעיני גמ"ח הי' נפלא לראות איך שהי' מפתה
ומבקש לקבל ממנו גמ"ח וחזיתי זאת מבישרי ואחרי
הסתלקותו נמצא בפנקסיו אשר בקרעמינגטון לבד, הי'
אבירה מכספו סך ארבעים אלף רז"ב כי הי' נותן
וחוזר ונותן כמה פעמים.

יט) עוד אחת אספר אשר ראו עיני איש אחד מקראמינגטון
בקש ממנו גמ"ח 300 רז"ב והגיד לו אשר בפה יתן 100
וצוה עלי לתת או"ו על סך 200 לקאנטאר שלו במעמיל
והאיש הי' איש אמיד ואח"כ בא לר' אלינקע ויאמר הבאתי הג
מ"ח שלקחתי אחר חג הסוכות, ויפתח ר' אלי את פנקסו
ויאמר לו הסך 100 רז"ב, ויתן לו 100 רז"ב, ואנכי
לא הייתי או בביתו ויהי בעיני האיש מציאה גמורה, כי
שכח ר"א את הסך 200 רז"ב שנתתי או"ו למעמיל וכשובי
ראיתי בפנקסו כתוב כי קבל הגמ"ח מאיש, הנה סך טאהרז"ב,
ואמרתי לו האיש הזה השיב אך 100 ואנכי נתתי לו
לשטיינבען על סך עוד 200? והשיב לי יוכל היות שלא
קבל שם ונחה דעתי, והי' זה לפני שנה החדשה, ואחר
שנתם החדשה נשלח לו בילאנס מכל השנה כדרכם,
ומצאתי כי נרשם שמה בדעבוס הסך 200 שנתנו להאיש,
עפ"י או"ו בוניטאוויץ, ואמרתי לו ההשיב לכם? ויאמר ומה
לכם לבקש ממני חשבונות ועיינתי בפנקסו והנה נודע לי
ברור, כי לא השיב — ואמרתי לו הן אם יעבור זמן גדול
ולא תבקשו ממנו לא ישיב עוד — כי ימצא תאונות להטיל
הדבר בספק, ויאמר אנכי גם היום לא אוכל לתבוע ממנו
כי יקשה בעיניו להשיב לי מיד אחרי שכבר חשב כי זכה
זאת וירכה בתחלה לדבר דברי בלע וכזבים כי לא אוכל
לראות איש בשעת קלקלתו בעיני, ואמרתי לו אנכי אתבע
מעמו, ויאמר לא אחפזין בזה, וכאשר נפרדתי מאתו בעת

ההוא ללכת לביתי אמר לי השמרו לכם פן תתבעו ממנו, כי לא אשא לפשעכם בזה. — עוד אחת אדבר מאהבתו לגמול הסד :

(כ) לרב אחד מגדולי זמנינו ממכיריו והי' מורי ורבי בילדותי הי' בת שהגיעה לפרקה מזמן נכון, פעם אמר לי כן ידעתי שתאהבו את הרב הזה, הן לא ישיא בתו רק בעבור שאין לו כסף, דברו על לבו שיקבל ממני גמ"ח והוא יפרע לי על יד על יד, ואמרתי לו להשיא את בתו בודאי תעלה עם הלבישה לסך אלף ר"כ, ויאמר הנני נכון להלוות לו סך זה, במשך זמן קצר אחר שמעי ממנו הדבר נקריתי אצל הרב ההוא, והצעתיו לפניו דברי ר' אלינקע זי"ע והרפ"ש הוא שונא בצע בתכלית ויאמר לי לא אוכל לקבל גמ"ח בזה מאדם אחד אשר לכל היותר לא תהיה בידי להשיב לו לפני עשר שנים כי יותר משני ר"כ לשבוע לא אוכל לקמן מעסתי, והפצרתי בו והשיב לי אשר באם ימצא שידוך נכון לפניו או יתישב עמי אם לקבל, ויהי כעבור חצי שנה, והנה הוצע לפני מורי שידוך, ובקש ממני לנסוע לנסות את החתן ונמלתי רשות מר' אלינקע לנסוע, והגיד לי לפני נסעו אשר באם יגמר השידוך שמה, כי הי' שמר כח בידי לגמור שם, או אשלח לו מ"ג למעמיל כי גמרתי, וכן הי' שגמרתי וקבעתי זמן החתונה למשך זמן קצר כי החתן הי' אלמן והוא ג"כ סמך עלי ולא שלח לראות את בת הרב, ושלחתי מיד מ"ג אל ר' אלינקע ושבתו, בדרך הלוכי השגתי כתב רבנות מעיר אחת גדולה עבור מורי וכאשר הבאתי לו התנאים מסרתי לו גם הכתב רבנות, ובני עירו כשמעם ויתעצבו מאוד כי הי' מורם חביב בעינם, ויפכסו עצה עמדי כדת מה לעשות ואמרתי להם אשר אם יתנו סך 500 ר"כ להרב לצורך נישואי בתו או ישיב הכתב להעיר הזאת כי הרב מורי לא חפץ להיות

בעיר גדולה, ורק מפני לחצו לנשואי בתו הי' מוכרח להחליף את מקומו, וכן הי' שהביאו לידי הסך 500 ר"כ ונסעתי משם לקראטינגען ולא מצאתי את ר' אלינקע בביתו כי הי' במעמיל, ולקחתי בילעט לנסוע שם, אני אך ירדתי מהטאמאזנע ואמצא אותו יורד מן העגלה שבאה לביתו והלכנו יחד לביתו, ושאל לי: מה הי' מעשי בהטאמאזנע? ואמרתי לו כי אחרי אשר לא מצאתי את אדוני בביתו הי' בחפצי לנסוע למעמיל, ויאמר לי הלא הודעתם לי ע"י מ"ג כי נגמר הדבר והי' לכם לחשוב כי אשוב היום אליכם? וכאשר באנו אל ביתו הגיד לי: הן נקבצו מכתבים רבים אשר עלי להשיבם לכן אתי תלינו פה הלילה, ויתן על ידי המכתבים ואני מרם שהחלותי לעין בם הוציא מחיקו קאנווערט ופתחתיו והנה עשרה בני מאה באנקענאמין והחזרתי לו חמשה מהם, ויאמר למה וספרתי לו כל הענין, ויאמר רב תשואת חן לידידי על פעלו הטוב, ואמרתי הלא תקטן המצוה? והשיב אנכי אינני כמו פלוני הקונה אתרוג בעד 25 ר"כ למען הוצא על מצוה זו סך כזה, אנכי לו השגתי אתרוג הדור בעד שלשים קא"פ הייתי מקבל באהבה והכסף הנותר יש מקום להוציאם לדבר מצוה אחרת ורק אם לא אשיג אתרוג הדור בפחות מסך 25 ר"כ הנני מוכרח לשלם בעדו הסך הזה, וכן הדבר עם הרב, לו הי' בידו להשיא בתו משלו כי אז הייתי שבע רצון וכאשר יחסר לו על נשואי בתו הסך אלף ר"כ ועכשיו שהשגתם ממקום אחר תבוא עליכם ברכה, [צרפתי למאמר זה איזו ענינים שהיו לאחר זמן בעבור המעשה מן 150 ומסך 1600 שהיו בראשית בואו לעסק פיינבערג ומעשה הרב הי' בעת שהי' עשיר עם סך ערך מאה אלפים].

מעתה נשוב לסדר ימי היו בראשית בואו לבית פיינבערג שהי' אז לערך בן כ"ג שנה עד הקיץ שיצאתי מביתו ואח"כ

אך מעט נודע לי וגם הוא הוכח ביסורים שבגופו ממחלתו העזה אשר סבל ממנה חמש עשרה שנה —. כאשר הי' ר' אלינקע בעסק פיינבערג הי' בא ליורבערג לעתים קרובות וביתו היה מתנהג עוד על צד ההבשר, היותר נעלה, והיו רבנים גדולים מהסביבה נקראים לביתו אל השולחן ובעת שהי' אצלו אורח הי' הסעודה ניהרת גם מחדש והבשר בלא סירכה, ור' אלינקע בא לערב יום ה' להשאר שמה על ש"ק ושלחו לבקש שמרים ישן כי ר' אלינקע הי' נוהר מחדש אף משמרים, ואם לא השיגו גם מהערים הקטנות אשר סביבות יורבערג או שלחו רכב לווייליאן, פי האיש פ"ב הי' נקי הדעת והתאמץ שיהי' לחם משנה לפני אורחו הנכבד והחביב בעיניו וכאשר לא השיגו אפו בעדו לח"מ מ"מק"ד, לאחר האכל בקשו פ"ב לחדר והביאו לפניהם פירות האילן ויאמר פ"ב: בעיני יפלא על שאתם מחמירים בענין שמרים כי זו"ז גורם אין איסור גם בשאר איסורים ומה גם בענין חדש אשר יש חולקים להתיר ומה גם שצערתם את ב"ב אשר רבת עמלו עד ששלחו רכב לווייליאן וכאשר לא השיגו אפו מ"מק"ד?

ויאמר לו ר' אלינקע הן על מבועי מי התורה גודלתם וכל עוד שהיתם בבית המורה שבחר לכם אביכם את הרה"ג אב"ד דפלונגיאן לבבכם ראה הרבה מחכמת האורה בביתו וגם ריח יראת ד' עלה באפכם ואיוו רוח עבר עליכם להטות מני אורח זה? והשיב לו פ"ב כבואי אל בית חותני לבראד היו שמה משכילים רבים בחכמת ברלין והמה הטו אותי לדעתם, ויאמר ר' אלינקע זהיו שם בעת ההיא בבראד חכמים גדולים ונבונים מכם אשר הי' בכוחם למשוך אביר בחכמה מכיר בהרבה שפות חיות ויודע כל הליטערטור העברית על מכונה? ויאמר אדרבה המה כלם היו נמוכים ממני בהשכל ודעת, ויאמר ר' אלינקע ואך ינהל העור

את הפקח והגדול ימשך אחרי מי שקטן ממנו? ויאמר פ"ב הנפש המתאווה והבהמית תחפוץ לפרוק ממנה את עול התורה והיראה, וכאשר יארח לחברה בסיתים ומתעים לזה התרופף האמונה ותנתק הבלי התורה והאמונה ותמס תחלוק גם יראת שמים, ויאמר לו ר' אלינקע, לו עמדתם על דעתכם ולא צעדתם את הצעד הראשון אל נתיבותיהם, כי אז הייתם עד היום נאמן לד' ותפארת לעמו ומעלה לדתו; אמנם בן! השיב פ"ב באנחה.

ויאמר ר' אלינקע יצא לנו מזה כי הגדול יוכל להמשך אחר הקטן ממנו במה שהלב חומד, וזוהי תשובה על חומרת השמרים, כי מאז באתי אל בית כבודו ושערתו אשר באפשר שימשך הגדול אחר הקטן, זאת העצה כי נדרש מאד לשמור את הצעד הראשון וזאת ידעתי מעודי, ע"כ קבלתי על עצמי לעשות משמרת למשמרת, והשמרים אחת מהנה, וזאת העצה היעוצה לכל חרד לדבר ד' אשר דעתם מעורפת עם הבריות ויש מהם מטים עקלקלותם, לעשות גדר לגדר ומשמרת למשמרת נאז על מקומם יבאו בשלום.

כא) בהיותו בקאנטאר פ"ב, בא לשם הגביר ר' ליב שפירא מוינדאוע ויאמר לר' אלינקע הן בידי לקחת עסק הפירת נהר ווענטע אשר תחלוף את בעיר ווינדאוי עד ים הבאלטי להיות שם מעמד לספינות הנקרא פארט או האווען, והי' לרל"ש דרך איך להשיג העסק מהממשלה ורק שיער בנפשו כי אין ביד חכמתו לנהל עסק מרומם כזה ועלה על דעתו אשר כדאי לפניו לתת מהצית הריוח מזה לר' אלינקע והוא ימצא נתיבה בחכמתו להעמיד העסק כנדרש ואף גם זאת כי על ידי זה תהי' באנק פ"ב פתוחה לפניו בסך הכסף הרב הנדרש לזה. ויואל ר' אלינקע לנסוע לווינדאוי להתחקות על העסק ויבקש מפ"ב שיפטרנו על זמן

מה עד שילך וישוב. מווינדאוי ויאמר פ"ב הן דרך לי לפ"ב ועל מי אמוש העסק גם בלעדיכם, ואחרי שאשוב אז תסעו לווינדוי כי לא הי' שעה עוברת, ויסע פ"ב לוויילנא עם מרכבתו, למחרת יום נסעו בא הרב ר' יצחק ואב סאלאווייציג הנזכר באות (י"ב), אל ר' אלינקע ויאמר לו הידעתם ממרת נסיעת פ"ב לוויילנא? ויאמר לא, ויאמר הן עתה באתי מוויילנא ונודע לי ברור כי חפצו שיבחרו אותו לנסוע בתור רב בין הרבנים אשר דרשה הממשלה ובני דור החדש בוויילנא ישמחו בו והיראים הגם נחבאים אל הכלים, ופ"ב הוא נאהב מהג"ג ביביקאוו ובודאי יבחרו אותו כי הבהירה תהי' בארמון הג"ג, ויחר לר' אלינקע מאד, כי ידע את מחשבות לב פ"ב על אודות דת קדשנו, וחרדה נפשו פן יבחרו אותו להיות מעוז לדת;—ויאמר לו ר' אלינקע לדעתי ימצאון אנשים בוויילנא מהיראים אשר תמצא ידם לגדע קרניו, ויאמר רי"ז לדעתי כולם יכבשו פניהם בקרקע ולא ימצא עוד בנפשם להתיצב למולו כי הוא נאדר ונהדר לפניהם ברוב עשרו ותחבולותיו, וימחר לנסוע לוויילנא והיתה ראשית דרכו ללכת אל הג' ר"י אפאטאוו אשר הי' לו מהלכים בבית השר ביבעקאוו ויקבלהו אפאטאוו בהדרת כבוד ויבטיחהו להיות בבית השר וגם למחר ילך אל פיינבערג ולא יכבוש פניו בקרקע, וילווהו אל בית מלונו במרכבתו, ואם כי לא נודע לאפאטאוו מתמול שלשום אולם אפאטאוו לא הי' חסר תבונות ויכיר פרגע במעלות רוחו הכביר של ר"א ויתמכר אליו לחבל מזימות להפר חפץ פ"ב, ויבטיחהו לעשות כל אשר בידו לעשות כיד עריצת נפשו הטובה עליו בעת ההיא:

אולם אזנים לכותל, כי בחדר הסמוך לחדר שבו נדברו ר"א עם רי"א נעצרה שמה אשה אחת אשת ר' משה ראזינטאל אם לעאן ראזינטאל ושמעה כל דבריהם והיא

לא הלינה הדברים ותבוא בעוד לילה אל פ"ב ותספר לו כל אשר דברו, ופ"ב אשר הכיר את האיש אפאטאוו כי לא יבצר ממנו מאומה כי גם אגרופו תקום לו לבצע אמרתו, ויקדם פ"ב בעד הרעה כי בבוקר היצכם בא אל ביביקאוו ויספר לו את כל הדברים האלה והוא שלח בבוקר ויקרא את אפאטאוו ויאמר לו, השמר לך פן תדבר את פ"ב משוב ועד רעה כי כל הנוגע בפ"ב כאילו נוגע בבבת עיני, זבוח סבלה האשה הזאת את עצתם, ויודע הדבר לר"א כי אין ביד אפאטאוו לעשות לפ"ב קטנה או גדולה ויפן על ימין ואין עוזר ועל שמאל ואין תומך, ויאמר בלבו במקום שאין אנשים עלי להשתדל להיות איש, וילך בעצמו לבית מלון פ"ב וימצא שמה את משבילי ווילנא עוברים את פ"ב אורחם הנכבד וכולם אוכלים ושותים וצינארעס איזואנע מפורים לכל רוח.

כראות פ"ב פתאים את ר' אלינקע וישתומם ויאמר מה מעשיכם פה? הן גסיעת ווינדאוי דחיתם בגלל עסקי ועל מי נמשתם אותו כהיום ומה לכם כעת? ויאמר ר' אלינקע עסק אחד נכבד אשר יקר בעיני מעסק כבודו וגם מעסקי, הביאני עד הלום, ויאמר פ"ב לא ידעתי איזו דבר יקר בעיניכם מעסק שנינו? ויאמר ר"א: דתי ועמי! שמעתי כי תחפצו לגסוע לפ"ב להיות מעוז לדתנו ומי כמוני יודע כי במה נחשב בעיני כבודו יסודי הדת, ע"כ נמצאתי מחויב לבוא הנה להפריע עצתכם, והאשה ר"ט הייתה גם היא בין הנאספים ותכר כרגע את קולו ואת סגנון לשונו כי זה הוא המדבר אמש עם אפאטאוו, ותרמוז לפ"ב כי הוא זה, אז עלה עשן אף פ"ב עד להשחית ויאמר לא האמנתי על איש חכם ונבון שכמוהו שיטה מגי דרך, להקים עלי את אפאטאוו לא רב. הן זועזעו לא תאימני

וא"כ איפוא לא תוכלו להתיצב לשטן לי בדרך בו בחרתי לי.

ויאמר לו ר' אלינקע שמעו נא לעצתי הכבדו ושבחו בבתיכם דברו באזני הג"ג כי עסק נכבד מכריח אתכם לשוב הביתה היום, ע"כ יראה לבחור אחר תחתיכם ואם לא תשמעו לעצתי תגחלו בזה תחת כבוד, לא לכם האדון פיינבערג לבחן במקום רב ישראל אשר דתם השלכתם אחרי גובם וכזאת יגידו הנאספים מערים הקטנות לעיניכם, וגם אימת הג"ג הישר באדם לא תבעתם כי יאמרו בפניכם כי לא יוכלו להשען על איש מחלל שבתות ובשר פיגול יבוא אל פיו, הג"ג לא ישים דברים כאלה לאל ויגיד קבל עם אשר הצדק אתם, ע"כ עצתי אמונה לשוב לביתכם מרם תשמעו בקלונכם לעיני השר אוהביכם ומעיני כל הנאספים, ויאמר לו ר' אלינקע אנכי בלתי מעשי ואם לא תשמעו לי וגהמתם באחריתכם ויפן וילך.

ביום המחרת ויקבצו כל הנאספים מעיר ווילנא ומהערים הקטנות וחנו בבית הג"ג באולם הגדול ועל לב פ"ב לא עלה אשר יעזו אחד מן הנאספים להעזו פניו לעיני הג"ג המנשלו והמנשא, כולם חכו בדומיה באולם הגדול משך זמן גדול והנה נפתחה הדלת והג"ג ופ"ב שלובי זרוע הופיעו לעיניהם, ויאמר הג"ג, לכם הנאספים אקוה לשמוע מכם קול אחד כי תשבעו רצון ותודו לי על אשר בחרתי את פ"ב לנסוע בתור רב לפ"ב בעדכם, ויהי המשיב הראשון האיזכארכיק מסקאפעשאק, אם הבחירה תלוי ברצון אדונינו למה זה צוית לקרוא אותנו? והשיב הג"ג אין בידי לבחור ורק ה' עלי לאמר אשר הצגתי לפניכם הן הוא בחור מעם ומו כמהו גבר חכם אשר בח בידו לעמוד בהיכל שרים בעדכם; וימצאו עוז בלבבם מענות רוח השר ויענו על סוף דבריו: בעדינו אך

לא בעד דתנו! בן הדבר האדון פ"ב חנן ד' אותו בכשרונות
 נעלים ומדות תרומיות ועלה על כולנו ברוח דעת ותבונה
 אפס לא הריחו ביראת ד' ולא ישמור מכל מצות דתנו
 אשר לא תעשינה, ויאמר הג"ג ובמה יבחנו דבריהם
 האמת אתכם? ויענו יש בידנו להוכיח, אולם גם בעינינו
 גדול כבוד האיש הדגול הזה ומה גם אשר זכה למצוא
 חן בעיני שר גדול וחכם שבמותך לא נחפוץ לשפוך עליו בוז
 קבל עם ואולם ישאל נא אדונינו את ה' פ"ב בעצמו כי
 הלילה לו לכזב לפני אדונינו כי איש מורם מעם שכמותן
 שפתיו לא ידברו מרמה, [וכל הדברים היו שנונים בפיהם
 על הסדר מהגרא"ק ומעו"ר] וישאל הג"ג את פ"ב ויאמר:
 הכנים דבריהם? ויען פ"ב באמת אינני מדקדק במצוות כמותם
 בכ"ז הנני חובב את עמי בכל לב, ויאמר השר כל זה
 איננה מספיק שיסמכו עליך בעיני דתם אשר אינך מדקדק
 בה ואם כי צר לי על האי-כבוד שנחלת בביתי בכ"ז לא אוכל
 לצוות עליהם למסור דתם בידך, ויתפטר פ"ב מהשר וילך
 אל בית מלוננו, ויצו לרתום מרכבתו לשוב לביתו. ור'
 אלינקע לקח סוסים מהפאסט וימהר לגסוע גם הוא אחריו
 וידבקו בעיר ועומיר ויסר אל המלון אשר סר שמה פ"ב,
 ויש אל חדרו וימצאוהו כי ישתה טהע וימלא ר"א גם הוא
 כס טהע וישת ויאמר בחפזי לא לקחתי בוילנא ציגארין
 ויזרוק פ"ב את מפתח הצאמעדאן על השולחן ויפתחוהו
 ויאמר עלי למלאות אסמי סיגארעס כי מי יודע אולי תמשך
 חמת ה' פיינבערג עד שידרש לי ציגאר אחר, עודנו מדבר
 והגה העגלון בא ויאמר לר' אלינקע תנו לי שכרי ואביא
 לכם סוסים מן הפאסט ויתן לו ר' אלינקע שכרו ויאמר
 אין לי, עוד חפץ בסוסי הפאסט, ויאמר לו פ"ב התדמו
 לגסוע עמדי? ויאמר ר' אלינקע התדמנו בגפשיכם כי
 איציא לחינם תוצאת דרכי בעוד מרכבת כבודו רתומה

לארבעה כוסים דוהרים לפני, ויאמר פ"ב אולם אנכי הנני ממאן בזה ויאמר ר' אלינקע הלא תכלמו, המעט מכם קלונכם בוילנא כי תחפצו עוד להגלות לעיני משרתיכם כהגלות נגלות הן אנכי אכנס אל המרכבה האם תצוו על הרכב להוציאני, להיות גם בעיניו כמתעתע, חדלו לכם אדוני פ"ב מדרכים כאלה הן אנכי העדותי בכם בוילנא לאמר אל תבקשו להתכונות ולא שמעתם, וידום פ"ב, ותבוא בעלת המלון ותאמר הארוחה נכונה, ויאמר לה ר' אלינקע חבו נא להגיש אל השולחן כי גם אנכי אסעוד עם האדון פ"ב ואנכי לא התפללתי עוד תפלת המנחה, ויחכה פ"ב עד שהתפלל ר"א ואחר ויושם לפניו לאכל, לאחר גמר סעודתם בא הרכב ויאמר הסוסים אסורים, ויקח את מרצופי שניהם ויניחם במקומם ושניהם ישבו במרכבה ויסעו שניהם יחדיו, מהלך רב נסעו באין פוצה פה ופ"ב מתנמנם או כאילו מתנמנם, אחר זה העלה פ"ב אש לעשן ציגארע ויבקש ממנו ר' אלינקע את עץ הגפרית ויתן לו ויעשן ר' אלינקע את הציגארע שלו, ויאמר לו ר"א, אשר תשבו ברוגז, היא לדעתי שגיאה יותר גדולה, מכל אשר עשיתם בוילנא, ויאמר פ"ב תכסוף נפשי לשמוע איכבה תגעימו במתק לשונכם את מרורת פתנים אשר השבעני בוילנא ובדבש וחלב אשר תחת לשונכם תמתקו את הלענה אשר רוייתם אותי ותראו לי פנים כי אין עלי גם קצף עליכם.

ויאמר ר' אלינקע הן מה שעבר אין ועתה כאשר רק שנינו בזה הגידו נא לי ה' פ"ב, ענין עולם הבא הסרתם מלבכם, ורק על עניני עוה"ז תשימו לבבכם ועינכם תמיד, הן משאכם ומתנכם פרץ בארץ לא גוכל לבדו שאת אותו ועליכם לספח אליכם אנשים נאמנים ויודעים דרכי העסק אולם מי זה יבחן לבכם והן עתה הנני צרוף ככסף ותובחתני

כמעשה זה כי לבני חרד לדבר ד' והמופתים ע"ז אלה
המה, (א) עזבתי את הקאנטאר מקור מחייתי בעת,
(ב) את שביב תקותי להתעשר בווינדוי, (ג) למרות חפץ כל
איש אשר כגטל החול כבד בעיני, (ד) לראות בקלון חבירי עמל
הוא בעיני, ומה גם קלון מנטלי ומנשאי, ומה גם להתיצב
בצר לו בדבר רצון שהכה עמוק עמוק בקרב לבבו, ומה
המרצני לזה, ומה אכפני, לולא שדתי חביבה עלי מכל
אלה ותורת יקרה בעיני מזהב וכדאי בעיני גם לעולל
בעפר קרני ולנשות מדרך הכבוד באשר הגני מתנהל גם
מעודי, למען מה, למען לא יתבטל חלילה גם דבר אחד
מתוך"ק, והן לא תגנוב דבר נכבד הוא בתורה מנוי' בין
עשרת הדברים וגם ממון של הבלתי שומר תורה אינו
בהפקר ולא תגנוב כולל ומקיף כל ממון של זולתו,
תחת אשר עד הגה הייתי גאמן לפניו רק בתורת טביעת
עין והיום גליתי לפניכם סמנים מובהקים כי הנני נקי
בפים ובר לבב וכי תוכלו לעזוב על ידי כל המון עסקיכם,
ואיפוא תשיגו על מקומי איש בהוק ומנוסה כמוני היום
ולמה תמשכו אפכם עלי עד בעת נסור לביתכם ואשובה
לרעות את עסקי ועל מקומי אבוא בשלום, ויחבקוהו פ"ב
וישקוהו ויאמר: נסכלתי ואשגה הרבה, צדיק הוא אדוני
לעווינוואהן ממני, אנכי סלפתי דרכי ועל כבודו זעף לבי,
הנני מתחרט על שלא שמעתי לכם לשוב מיד לביתי ואוסיף
עוד להגיד לכם, כי מעתה אראה את אדוני בביתי, במסאני
דרכי מברעי, לואת אתאמץ שתשיגו את עסק ווינדאוי,
וגם כסף לא יחסר לכם כי מביתי תשיגו כל אשר יהי
בדרש, ואולם במרם תגמרו עסק ווינדאוי. אבקש מכם אשר
בל תעזבוני, הנני אוהבו בעת משגה ומשרים אהודנו ודבר
פ"ב לא יזכר ולא יפקד.

(בב) במשך שבתו בעסק פ"ב בקאוונא בא אליו אהרן

הא

אחפוז להתאכסן אצלה, ויאמר האיש: הלא היא עשירה גדולה ואין אתה מקום לפני אורחים, ואומר אליו הן היא שאר בשרי ממשפחתי, ויתן האיש קולו בשחוק ויאמר: אין ביתה פתוח לרוחה אף לפני קרוב וזה מקרוב ה' פה איש הגון קרוב אלי ממשפחתה ולא נתנה אותו אף לדרך על מפתן ביתה, ואתן לדבריו צדק ואשיב לו די תודות על שבאר לי מעמם של שנים הראשונים אשר חשבו אותי לשומה גמור על הפצי לסור מדרכי אל ביתכם, ובכן סרתי למלון סענדער אשר הוא מקרב אף רחוקים — . ותאמר: לכם הצדקה ולי בושת הפנים ושוב לשמוע גערת חכם? אח"ז סעדו סעידת הצהרים, לאחר הסעודה הביאה אותו לחדר מפואר אשר הכינה בערו ושכב שמה עד המנחה כי ה' עיף מדרכו ואח"ז הלך להתפלל שם תפלת הערב וישב לביתה עם איש אחד מקראמינגען אשר ה' מלמד במינסק, ואחר שהבדיל הביא את המלמד לחדרו ודבר עמו משך זמן נכון ואח"ז שב לביתה וילווה את המלמד עד המדרגה התחתונה, כשובו מהלוית המלמד אמרה שירלאטע: נפלאים מעשיכם בעיני, הן אחד לי שארי אשר בו אתפאר ורק בעמל רב השגתיו פה, ועוד לא דברנו מעניני מאומה והנה איש נבזה חרל אנשים בא ועמו דברתם ברחבה ותוציאו עליו משך יותר משעת תמימה, ויאמר: לא אבחר כי עסק האיש הזה, יקר ונכבד בעיני מאוד, האיש הזה הוא נמנה בספר הפקודים בעירי, האיובארסציק לא ישלח לו פ"פ זה כמה חדשים ואם לא ישיג פ"פ בימים אלה ישלחו אותו עם האטאפ עד קראמינגען, התוכלו לשער גורל מלמד אשר לא יוכל לדבר בן אף מלה אחת בשפת רוסיא יהי מטולטל וגולה עם אסורים תחת השגחת שומרי העטאפ, כמה חדשים, עד בואו לביתו ופרנסתו פה הלא תהלוך תמס ומפלי תלוי בו, האם אין זה עסק נכבד לענות

לוי? ואכין בערו מכתבים אחדים לביתו ולעו"ר ולהאיובארציק
ואבקשם למחר לשלח לו פ"פ, באמת הלא זה ענין נכבד
ועסק קרובתי לא יסבול כל נזק גם אם יעברו יום או יומים:
ועתה בתחלה עלינו לישר חשבון ר' חייקעל קרובנו
אשר יש לו בת למעלה מעשרים (פסולה לשידוך בימים
ההם) ולו הוולתם לתת לו לפי ערככם בעת שהי' פה,
כי עתה גם אנכי לקחתי חלק במצוה רבה זו, אולם באשר
הלך מכם בפחי נפש הנני חפץ להטיל עליכם כל צורך
נשואי בתו, ותאמר: לכם הצדקה, ותלך לחדרה, ותתן על ידו
כסף מספיק על כל צורכי הנשואין, ותאמר: שארי יקירי
ימחה כעת את כל פשעי וישא פניו אלי; וישמע כל פרשת
הענין ויאזן לגסוע למאהליב לראות את הר"ש צוקערמאן,
וסידר שם כל עניניהם וצוקערמאן נשא את שירלאטע.
והוא שב אל מקומו לקאוונא:

(כג) כשבו לקאוונא מצא ענין גדול שנתחדש בעסק
פ"ב והי' על ר' אלינקע לגסוע בגללו לברלין, כשבו הי'
אתו מכסף פ"ב כששים אלף ר"ט, ויבוא בערב לגבול
פרייסן ומשם אין יוצא בלילה, וישיג ר' אלינקע אצל
הגארדאן אפעציר אחד אשר הבטיחו למסור מכתבו לפ"ב
אשר הודיעו כי הוא סמוך ליורבערג ובידו סך כזה ואין
המלון בטוח ללון שם עם כסף רב כזה, והיו אז אורחים
נכבדים בבית פ"ב ובראשם הרה"ג ר' מענדיל אב"ד
דטאווריק; ויאמר להם פ"ב: הגענעראל קאך הוא סקרישאף
של המאמאונעם אשר על גבול פרייסן ואסע עמו למקום
אשר ר' אלינקע שם ואביא אותו לביתי ואח"ו גסעוד
ביחד עמו את סעודת הלילה, וישמחו כולם להיות בצוותא
חדא עם ר' אלינקע בחיר האנושי וכבוד פ"ב הי' יקר
בעיני הגענעראל קאך ויעתר לו ויסעו שניהם ויביא במשך
קצר את ר' אלינקע, ויצו פ"ב לערוך השולחן ויאמר ר'

אלינקע אתם סערו ואנכי אתפלל מעריב, ויאמרו כולם
אנחנו נמתין עד שתתפללו ויאמר, אנכי אך מעט אסעוד
ואגיע לגמור עמכם ביחד, ככלותו להתפלל ויגש אל
השולחן ויאמר: אם יתנו לי ד"מ עם לוח עץ אז אחתוך
את הד"מ בסכיני ואסעוד, הרב דטאווריג נבהל מאוד
כי סעד שם כמה פעמים, וימשך ידו, ויאמר לו ר' אלינקע
ר' מענדעל ידידי! אכלו כנפשכם הנני ערב לכם כי הסעודה
היא על צד ההכשר היותר נעלה, הבשר הוא מבלי סירכת
הריאה, וישאל פיינבערג ואתם מדוע תחמירו על עצמכם?
ויאמר: יסלח לי האדון פ"ב אנני מסופק כלל כי בעוד
ימים יהי' אסוד גמור לאכול אצליכם ואז אם אחדול לא
תתרעמו כלל, אולם יהיו ימים רבים אשר הדבר יהי' מוטל
בספק ואז כאשר אחדול לסעוד אצליכם יחד לכם, והן
אנכי אשר קרבת פ"ב לי טוב הנני מוכרח לחדול לסעוד
אצליכם בעוד אין שום ספק ספיקא ועתה אחי' בעיניכם
רק לשחוק—ולכן כאשר הנני רואה, כי קרבו הימים
אשר יהי' ספק השקול אין לי עת אחרת להתרחק מסעודתכם
בלתי היום, ומן היום והלאה לא טעם אצל פ"ב מאומה. —
משם שב לקאוונא ויסדר את עסק פ"ב במשך קצר אשר
פ"ב נבעת ונפחד מהמלאכה הגדולה אשר עשה במשך
איוו ימים.

ואחרי כן בא לידו עסק ווינדאווי בשותפות עם ר'
ליב שפירא והרויח על חלקו במשך שנתים כששים אלף
ר"ב אז כונן עסק באנק במעמיל ומסחרו פרץ מאוד
אמונתו רבה והי' בידו להראות א"ו על פ"ב, ברלין ולאנדען
ויקוף במסחרו גם את שפניא במסחר מלח מטארעווייגע
ויכונן במעמיל אחדות במסחר מלח אשר ידו יסדה אותה,
ויהי לראש לכל הפראיין וכולם כיהודים כאשכנזים חלו
למוצא שפתיו, ויהי שמו גדול ורצוי לכל אחיו גם נכבדי

האשכנזים חלו לדבריו כאל מלקוש ולשמו לזכרו תאות
 כל גדולי האשכנזים במעמיל וק"ב, וכאשר גסע מיטם על
 זמן קצר היו עומדים על דרך העולת מקראמינגען לשאול
 מתי יבוא ר' אלינקע, מתי יהי פה ה' לעוונותיהן? כי היו
 בולם בלעדו כצאן בלא רועה, וצדקת פורנו או ה' ביד
 מלאה ורחבה, בקראמינגען, בסלאנט, במעמיל ובכל אשר
 דרכה רגלו ובכל מקום אשר נודע לו איש צד ומצוק בקש
 דרכים להושיע לו מבלי אשר יודע כי הוא הנותן.
 פה המקום להזכיר נסיעת ראמיניצע.

כד) בשנת תרכ"ז כאשר גבר הרעב בזאמוט וליטא
 נתבונן על ידו קאמיטעט לקבל נדבות, בעד אחיו הסובלים
 הרפת רעב מכל ערי אשכנז, ובריטאניע וצרפת, וחד"ר
 רב פעלים רילף נמנה עמהם והוא כיד צחות לשונו הוציא
 קול קורא לכל קהלות אחינו אשר במערב איראפיא לקום
 על נדבות ואחב"י הנחתים שמה המטירו נדבות בכל המקומות
 והועד הזה חלק כסך מאה ושבעים אלף רז"כ במשך
 שנה ומחצה. הקאסיר ה' ה' יוליוס וחברי הועד היו
 מנכבדי זאמוט כמו הרב ר' אלי' בער ור' ראובן שלעו
 ובמעמיל דרו או גם אביוני אדם מערי זאמוט, ונכבדי
 זאמוט במעמיל — אמרו שינתן גם לאלה חלק מכסף הנאסף
 ורק ה' יוליוס הירש עמד כנגדם בטענתו, אשר בעמיל נמצאים
 עשירים רבים ועליהם להחזיק מכיסם את עניי עירם,
 וחברי הועד גמרו אומר אשר כבוא ר' אלינקע למעמיל
 ישאלו מפיו וכאשר יגיד כן יקום. — למחרת יום הועד באתי
 אני הכותב למעמיל וכאשר ירדתי מהעגלה ללכת רגלי
 הקיפו עלי המון אנשים יהודים ואשכנזים לשאול ממני מתי
 יהיה פה ר' אלינקע? ואשיב להם אשר למחר יופיע פה,
 וכאשר הגעתי אל הגשר, שמה מצאתי המון אדם עומדים
 ומדברים זה עם זה כי שם מקומם לגמור עסקים רבים באשר

הגשר הוא סמוך להבירזא וכולם פה אחד שאלוני למתי יהי' פה ר' אלינקע? בין השואלים היו גם האנשים מתנגדי ה' יולוס הירש, ואמר להם אולי יהי' פה למחר, וקבעו מועד הקאמיטעט על יום המחרת מן שעה 8 עד 10 בלילה, ויהי ממחרת ויבוא ר' אלינקע, ושלחו להגיד לו כי מבקשים אותו אל הקאמיטעט משעה 8 עד 10, ויאמר אלי גם אתם תלו אלי אל הקאמיטעט, ויהי בהגיע הזמן, אמרתי לו הלא הבטחתם ללכת אל הקאמיטעט? ויאמר אלי עוד לא עבר הזמן וכה עסק בעסקו עד שהגיעה השעה התשיעית, ויאמר אלי עתה גלכה, ואלך עמו, בהגיעו שמה אמרו הן הזמן קצר להציע לפניכם מענותינו, ויאמר דברו נא, ויציעו לפנינו מענותיהם והוא הבין ברגע אשר לשוא יהי' כל מענותיו וישחת דבריו אם יבוא אליהם בהסברות, ויאמר בקצרה: בודאי גדרש לתת להם! ויצהלו פני ר' אלי' בער ור' ראובן שלעז והעומדים על ימנם ויאמרו ליוליוס הירש עתה ראו כי הצדיק ר' אלינקע אותנו, ויחר ליוליוס מאד ויאמר: א"כ איפוא קצבו נא הסכום כמה לתת בכל שבוע? וכרגע השיב ר' אלינקע לפי ערך הנותנים והמקבלים בעיר מעמיל לעומת הנותנים והמקבלים בעיר קראטינגען, ויאמר אלי כמה תחלקו בכל שבוע ואומר: תשעים ושלשה ר"כ וחמשים קאפ, 80 ר"כ אקבל ממעמיל ועשרה שלכם ושלשה וחצי ר"כ מהגאספ בקראטינגען, וישאלו כמה נפשות כמה המקבלים? ואשיב שבע מאות וחמשים ושבע, ויאמר ר' אלינקע כמה נצרכים נמצאים פה? ויאמר יוליוס בפנים צהובות עשרים ושבעה, וכמה נותנים יוכלו להמצא פה? ויאמר יוליוס יותר ממאה, ויאמר ר' אלינקע כרגע, א"כ איפוא יעלה החשבון לקחת מהקופה שני ר"כ ואיוו קאפ? ויאמר יוליוס א"כ בעד שנה אחת אשלם מביסי, ויוציא שטר בן מאה ר"ט מחיקו ויתנהו לר' ראובן שלעז ויאמר: למחר תחלקו

אותה לעניי עירנו ואתם הבו לכם עצה איך לאסוף מעשירי עירנו מידי שבוע בשבוע ויעלה להם כדי מחיתם כולם, רק בבסף הקדשים, לעניי זאמוט וליטא אל תגעו בו יר ובוה נסגר הקאמיטעט באין פוצה פה ואין דובר דבר, ואלך עמו לביתו זה' יוליוס הירש לזה אותו עד ביתו, ויהי כאשר באנו אל ביתו מצאנו כי אנשים רבים חכו לבואו, וכאשר החל ר' אלינקע לקבלם ויט יוליוס הירש אותי הצדה ויאמר אלי: עד כמה גדלה הצלחתכם אשר זכיתם לראות תמיד באור פני גבר חכם כמותו אשר חכמת אלקים בלבו ואין תענוג בעולם אשר ישוה לענג האיש אשר יראה פניו יום יום. [וכן ראיתי כמה פעמים אשר נקבצו לביתו מגדולי סוחרי הגוים במעמיל מבלי כל מטרה רק לשמוע חכמתו וצחות לשונו, אשר שמעתי כי אין גם אחד במעמיל אשר ידע לדבר צחות בשפת אשכנו כמותו ויהי לנם].

כה) פעם אחת הי' אצלו בבית מלונו אשכנזי אחד וקרא הצינזונג מן המאגעבלאט היוצא במעמיל מידי יום ביומו וכתוב שמה כי אם יחפוץ איש להתבונן על כל הדברים אשר בתערוכה בפארז סך חמשה מינוט נדרש לזה חמש שנים, וספר זאת לר' אלינקע וגם אנכי הייתי אז עמו במעמיל, וכרגע הוציא האשכנזי מפיו דבר זה, אמר ר' אלינקע א"כ ימצאון שמה כך וכך ארטיקילען, והאשכנזי נשאר שם כשתי שעות לחשוב החשבון והמינוטין חמשה כמו שנמצא בחמש שנים ונתפעל הרבה מאד כי ר' אלינקע חשב זאת כרגע, ולא יחטיא:

כו) בסוף קיץ תר"ל בא אליו בחור אחד מסרעדניק נכד הגאב"ד דשם ויבוא אליו לקאנטאר שלו במעמיל ויקח עמו אחד מעירו סרעדניק שמו ר' פאלק ויבסור הבחור לר' אלינקע מכתב מא"ז הגאב"ד דסרעדניק וכתוב בו

בזה"ל: כבודו יכול למסור הכסף ליד נכדו, וידמה ר' אלינקע כי את הסך 25 ר"ב שהי' רגיל לשלוח לו בכל שנה אותו יבקש, ויבט ר' אלינקע בפנקסו ויאמר אל הבחור: זה כחדש אשר שלחתי לו הסך הנ"ל, והבחור נבהל מאד ואשתקיל מילולו, ויאמר ר' פאלק לא את הסך 25 ר"ב מבקש רק הפקדון, ויאמר ר' אלינקע איזה פקדון? ויאמר ר' פאלק הוא הגיד לי כי הפקיד ביד כבודו 6000 ר"ב, ויפן ר' אלי' אל הבחור ויאמר לו בלשון רכה: אם כי אינני זוכר כלל בכ"ז לא אקבע מסמורות בזה, כי תגיד שקר, יוכל היות שהפקדת אצלי ושכחת, ע"כ הגד נא איפוא הפקדת אצלי פה או בקרעמינגען, למען אדע איפוא לבקש בפנקסי אם פה או בביתי? ואחרי אשר דבר על לבו, פתח פה לאלם ויאמר: לא פה ולא בקראמינגען רק בפאלאנגען, שמה מצאתי את הכסף ושמה מסרתי ליד כבודו, ויאמר ר' אלינקע א"כ איפוא תחכה עד סוף השבוע ואז אשוב לביתי ואקחך עמי ובביתי אבקש בפנקסי ואם קבלתי הכסף בודאי רשמתי ואשלם לך מיד, אולם אם לא אמצא זאת בפנקסי, אז תדע ברור כי לא קבלתי כי הביכער שלי חמה מדוקדקים, ויפן הבחור ללכת עם ר' פאלק, וישאל ר' אלי', על הוצאה יש לך? ויאמר ר' פאלק אין לו אף קשימה אחת והוא בביתי, ויתן להבחור שני ר"ט על הוצאה, ביום ה' נסע ר' אלינקע לביתו ושלח להגיד לר' פאלק שיגיד להבחור כי אתו יסע לקראמינגען, ויבוא הבחור ויסע עמו לביתו, בדרך שאלהו ר"א: אם הזכור באיזו זמן מסרת לי הכסף, אז לא יהי' עלי עבודה לבקש בפנקסי, ויאמר הבחור למועד שוק מעמיל, ויהי כאשר באו לביתו ויקח ר"א את פנקסותיו ויחפש ולא מצא ולעומת זה הראה לו ר' אלינקע להבחור אשר לפני השוק ובמשך ימי השוק הי' בווינדאוי והראה

להבחור דעפעשין ומכתבים אשר שלח מווינדאוי לביתו, ויאמר הבחור יוכל היות ששכחתי והי' זה שני שבועות לאחר השוק, רק זאת הנני זוכר כי הייתי בפאלאנגען שמונה שבועות, ויבט ר"א בפנקסיו וימצא כי בזמן ההוא חסר לו מן הקאססע 100 ר"כ, [הגר נא קורא יקר האין זה סבלנות יתירה ולו קרה אותי כזאת לא עצרתי כח להכותו לחי, אולם לא באלה חלק ר' אלינקע קדוש ר' כובש כעסו ונושא עון מידת הקב"ה ונעלה מגבול שכל אנושין], ותחת אלה, השיב לו במתק לשונו: הנני רואה כי עמך לא אביא לידי גמר, ע"כ עצתי שתסע לביתך ותבוא לפה עם אביך או עם אחד ממשפחתך הגדול ממך איש בא בשנים שאוכל לדבר עמו, — והשיב הבחור אין לי על הוצאה, ויתן לו ר"א סך 25 ר"כ שיספיק לו לנסוע לסרעדניק ולשוב עם עוד אחד, הבחור נסע מקרעטינגען יום א' דסליחות תר"ל וביום שני קמא שנת תרל"א בא הבחור עם אחיו הגדול ועם אדוואקאט צעיר לימים מאליקסאט, פרענקיל שמו, ויבואו שלשתם אל ר' אלינקע לפני תפלת שחרית, ויאמר להם ר' אלינקע הלא יום עצרה היום, בתחלה גלך לבהמ"ד להתפלל ואחר התפלה מיד, תבאו ונדבר דברנו, ויאמר פרענקיל אחרי אשר לקחתם ממנו סך רב בזה ותמאנו להשיב אין לו תשובה כי תפלה קודמת, השיבו הכסף ולכו התפללו כאשר תרצו, כי תשובה קודמת לתפלה, ויאמר ר"א, שמע נא דברי: לדעתי יש לי רשות להקפיד עליך הן מהבחור שמעתי כי נתן לי סך הזה, ומפי שמעת כי לא קבלתי ולמה תאמין להבחור יותר ממני, למצער הי' לך להיות מסופק הצדק עם מי ולא להגיד כי בודאי נתן ובודאי קבלתי, והנני להגיד לך כי מיה אחד התפלה אשיב לכם ואתן לכם הברירה או לסמוך על רבנים אותם שתבחרו

ואתן על הוצאות להביאם ואנכי אשלם בעד מרחתם ג"כ
או אם תרצו ללכת עמדי לאיוו סוד אתן לכם כסף כפי
הגדרש לבחור באדוואקאט אשר תבחרו, וכל ההוצאה עלי,
אז הרפו ממנו ויתנוהו ללכת להתפלל.

אנכי הכותב הייתי עוד בסלאנט מקום מגורי, ושם
הי' איש בליעל שעשה עושר גדול שלא במשפט ויפגע
בי ביום ג' בבוקר מחרת השני קמא ויאמר לי: הנה זה
עתה שבתו מקראמינגען ובידי לספר לכם ספור נפלא,
ויספר לי כל העסק, ויתבונן בי כי נתפעלתי הרבה ואול
סומקא ואתא חיוורא, וינחמני ויאמר למה זה נפלו פניכם,
התדמו כי אלינקע מלאך ד' צבאות הוא גם הוא איש
והבחור מציאה מצא ואין זו עול אם לא יחפוץ להשיב
לו, ועניתי לו: גם הבחור איננו מלאך ומדוע תאמינו לו
יותר מר' אלינקע אין זאת רק אשר גם לפניכם לא נגלה
טהרת לב ר' אלינקע וגם לו הפקיד איש על ידו אלף
אלפים דינרי זהב בלא עדים ובלא רא' השיבם כרגע
ואך לכסות ערוותכם מחמם כפיכם ומן העושק אשר בידכם
הכספו להחשיך שמש צדקת ר' אלינקע וטהרת לבו
בעצם השמים למען הראות כי אין אדם צדיק בארץ
אשר יעשה טוב ולא יחטא בין אדם לחבירו ומעתה תדונו
ק"ו בעצמכם, אם ר' אלינקע כופר בפקדון, הלא לאיש
כמוכם הותרה הרצועה לדכא עני בשער וגם לקחת את
נפש בעליו אחרים, אתם הרשעים כי תערגו לבקש כתמים
על כתם הטוב, הנני בטוח כי יוצא כנוגה צדקת ר' אלינקע
ואנשים שכמותכם יהיו לחרפה ולדראון עולם, אנכי עוד
לא הייתי מקורב עם ר' אלינקע, ורק בכל פעם היותו
בבית חותני הגאון ר' הלל אב"ד דסלאנט מקודם ועתה
באמצעלאו [ז"ל] הרבה שיחה עמדי בד"ת ובר"א וכמה פעמים
הפציר בו לקבל ממנו גמ"ח סך איוו מאות רו"כ להשאילם

על פע"ט כי בכל לבו חפץ לעשות לי פרקמטיא — .
 אנכי סרתי מאיש הבליעל ובאתי לביתי כמבולבל
 מפני גודל חיה"ש ושלחתי מיד לשבור לי עגלה עם שני
 סוסים למהר לרוץ אורה לקראטינגען, כי אחיו של הבהור
 הי' תלמידו משיבה שלי בואגער והוא מופלג ואיש יקר
 וחשבתי בלבי כי בינתי תעמוד לי להוציא הדבר לאור,
 אנכי באתי לקראטינגען לפנות ערב וסרתי אל בית מלון
 של ר' משה בערמאן — ומיד הלכתי אצל הגאב"ד הצדיק
 מוהר"ו ז"ל לשאול ממנו בתהלה מצב הענין ומצאתי את
 הרב שוכב על מטתו ומטפחת גדולה טבולה בחומין חבושה
 על ראשו ולבו קצרה מהשיב רוחו, שאלתי אם גם כבוד
 חותני הגאון ר' הלל בא הנה? והגדתי לו כי אין כבוד חותני
 בביתו ואבוא לבדי כי יש לי תקוה להוציא הדבר לאור
 ע"י אחיו תלמידו, ויארו עיניו ויאמר, כן אנכי אדמה כי
 בח בידכם להוציא דבר זה לאורו, ויתחזק הרב וישב על
 המטה, ואשאל אותו מה נעשה עד עתה? ויאמר המה סמכו
 עלי והיום הי' אצלי הרה"ג ר"א עמיהם ומענו לפני ואנכי
 אם כי הנני יודע ומבין כי בעקיפין באו עליו, בב"ז לא
 נשאתי פני גדול ופסקתי הדין שעל ר' אלינקע לשבע
 שבועת השומרים, והמה ממתנים פה עד יום חמישי
 למען ישבע ר' אלינקע ביום עצרה וברוב עם בנק"ח
 ובגרות, ופסקתי כי יש להם רשות לבקש זאת, ומוה נחליתי
 היום, כל אוכל תתעב נפשי וראשי עלי ככרמל וכל היום
 הנני אורר יום הולדי אשר על ידי יתחייב הנקי וצדיק
 שבועה בנק"ח, בפומבי, ור' אלינקע קבל הפס"ד והוא מוכן
 לשבע, והפצרתי בו להתפשר עמם, אפס הוא לא יתן און
 לזה כלל, אולי תוכלו לפעול אצלו שיתפשר, כי בודאי
 אחלה חולי כבר אם ח"ו ישבע הרה"ג ר' אלינקע לעיני,
 ואמרתי לו גם אם יאבה ר' אלינקע להתפשר אתם לא

אניחנו, ויאמר הרב אלי מדוע, והשבתי בטעם פשוט:
האף שרבים יודעים ערכו וצדקתו ויבינו העסק היטב,
אולם נמצאים בעמנו רשעים וקטני אמנה, אשר אך כסף
כסף ויאמרו: לו לא קבל הכסף כי עתה לא נתן אף
קשיטה אחת למען לא ליטע וכלה גרש יגרשנו מביתו
והכס חדרי בטן, ועתה כאשר יתן להם כסף למען להתפטר
מן השבועה בודאי קבל ממנו הכסף ויהי' חה"ש עצום,
ועתה כאשר ישבע שבועה חמורה יתקדש שם שמים וגם
רשע עריץ אל יחשוב את ר' אלינקע שנשבע על שקר, ויאמר
הרב: ברוך בואכם לפה וברוך טעמיכם הנני מרגיש שתשוב
רוחי אלי.

סוף דבר הי' כי אחיו והאדוואקאט התוכחו את הבחור
איך יוכל היות שאבד אחד 6000 ר"ב ולא הודיע זאת
להפאליציע דפאלאנגען? והשיב הבחור כי שמע אשר הנסיך
שערמעטאו הי' שם והוא אבד הכסף ההוא ובמה נחשב
זאת בעיניו, ולא הודיע למען לא יאמרו עליו איזהו שוטה
שמאבד מה שנותנים לו, ושאלו אותו עוד שאלות כאלה
מאין יודע שהוא אבד הכסף? ויאמר אליהם כי בתוך הכסף
היו גם מכתבים מאביו שערמעטאו וראה הפירמא שלהם
והכתבים שרף באש, ואיה התכריך שבו היה הכסף והכתבים?
ויוצא מחיקו מייסטער ששוה ערך זהב אחד, ויאמר אליו
האדוואקאט פרינקעל: הנך הולך שולל ומוליך גם אותנו
שולל, היתכן כי הנסיך הקנאו שערמעטאו יהי' לו מייסטער כזה
גבוה ונמאס? ויאמר כי שבת המייסטער שלו ולא אמר
כי הוא זה רק לאמת דבריו; ואיש אחד אמר לו: אנכי
אסע לפאלאנגען ואהי' אצל הפאליצייא מייסטער ואביא
ממנו כתוב ידעם כי לא הי' שערמעטאו שמה, ואחיו
נתן עלי' חתימתו ופקדן רוצח איך מלאך לבך להוציא שקר
כזה ולעז' בצפר קרן איש נקי וצדיק פאר דורינו ר'

אלינקע ותצער אותו ואת הרב דפה, ותשא גם על פריינקעל
עון אשר לא גוכל כפרה, כל ימינו, הוי נבל נבזה ונמאס
ויתחילו לקללו ויחפצו גם להכותו, וילך אל החדר השני
ויקח סבין לשחוט את עצמו, ויבוא האדוואקאט אל החדר
השני וימצאנו שהוא מחתך בגרונו, ויצעק האדוואקאט ויבוא
גם אחיו ועוד אנשים לשם והחלו לנחמו ולזהורו לבלי
לאבד עצמו לדעת, ויאמרו לו הנך עוד צעיר לימים, כי אך
מלאו לו מ"ו שנה, ואם כי נסכלת הרבה מאד, בכ"ז
אם תטיב דרכיך שאת, ומעתה התיצב על דרך טובה
וישרה והגד לנו האמת מה ראית כי עשית ככה? ומשך
זמן נכון ה' כאלם לא יפתח פיו, ואומר לבעל המלון כי
יתן לנו במה לסעוד לבבנו כי נחלשתי לראות עמל כזה
וגם כל היום לא טעמנו מאומה, ויגש י"ש ופרפראות
וכפו את הבחור שיקח גם הוא מזה, וכן ה' כי שב אל
בינתו, ויאמר לפניהם בדמעות שליש: אודה עלי פשעי
ואגלה לפניכם כל הענין אשר הביאני לעשות מעשה נבלה
כזאת ותראו איך עבירה גוררת עבירה, אנכי בקיץ העבר
הייתי עני דודי הגאון ר"ב בפאלאנגען, ותמיד הייתי בא
עמו אל בית הרה"ג ר' אלינקע, ויהי היום ודודי בא אל
בית ר"א בעת אשר מנה שמה כסף והיו שטרות בני
מאה הרבה מאד ודודי שאל איפוא ר' אלינקע ויכר ר'
אלי' את קול דודי והוא מנה הכסף בחדר השני, ויפסוק
ר' אלינקע ממלאכתו ויצא מחדרו ויסגור הדלת ויצא, אך
המפתח נשאר בדלת, וקבל את פני דודי באהבה וחבה*
כדרכו תמיד, ופתאום נחלשה לבב דודי עד כי גמח להתעלף,
ויאמר לי ר'א גלך לחוץ ונשאוף רוח צח ואנכי נשארת
לבדי בבית והתקפחתי בעד החלון כי הרחיקו ללכת ואפתח

* אבני יידיש כי בקיץ זה הוציא ר' אלי' על הרב ר"ב
סך 700 רובל כי חלף לחוץ למדינה להתרפא שמה.

מהר הדלת ואמרתי בלבי לו יש הרבה מאד ולי אין
אף קשימה אחת יהי מה ואקח אך מאה אחת, הוא לא יעני מזה
ואנכי אהי עשיר עמה וכן עשיתי וסגרתי הדלת וישבתי
על מקומי. — ר"א שב עם דודי וההתעלפות עברה מדודי,
ויתן ר' אלינקע יין ומרקחת ויטעם דודי ולי נתנו י"ש
ומגרנות והלכתי עם דודי ותפרתי הנייר בבגדי והלכתי
עמה בשבתות הרי עבירה שני, גם כשובי לבית אבי החלפתי
ניירות קטנות לראשונה קניתי פכין קמין ואח"ו צעצועים
ועוד דברים נקלים והוצאתי על כולם כעשרים זהובים,
ואבי התבונן בי כי הנני מבזבז כסף על שעשועי
ילדים ויוכח אותי כי חשד אותי כי הנני גונב משלו
ויראתי ממנו פן יבני ואומר לו אל תדאג אבי, כי לא
מכספך הוא רק מכספי אשר מצאתי ויש לי רב, ויאמר
אבי גם אם יש לך רב בדאי הוא יותר שתעזרני להוצאות
נשואי בתי, ואומר כן אעשה כי אתן כל צורך הנשואין
ונתתי לאבי מיד סך שלשים ר"כ, והוא אמר לי מה
יושעני זאת? בקיצור בגובה לבב אמרתי לו כי יש ויש עד
שהוציא ממני כל הכסף, ויאמר אבי גם בכל כספך לא
נושעתי ואתה אמרת כי יש לך רב ומה זה לעומת צורך
הנשואין, ולא יכלתי לשאת את תלונות אבי, עד שנגררתי
להגיד לו כי סך עצום נתתי בפקדון לרא"ק. — וכשמוע
אבי כזאת צהבו פניו ויאמר לי א"כ איפוא בני אמור
לאחייך כי ילוה לי סך 200 וכאשר תקבל הכסף תשיב
לו, ועשיתי כן וספרתי גם לאחי כזאת ויתן לאבי והחתונה
נגמרה, ויהי כאשר החל אחי להציק אותי לנסוע לקבל
הכסף כי נדרש לו לעסקו ומה הי' בידי לעשות, נסעתי
וקבלתי מכתב מא"ו הרב וספרתי זאת לר' פאלק ומאז
ועתה הנני כבכף הקלע ואלך מרחי אל דחי.
וזאת עשיתי באולתי ועתה הנני בידכם עשו בי

כטוב בעיניכם אם תחפצו להרוג אותי אקבל באהבה כי
 טוב מותי מחיין אחיו בכה בכיר רב על אברן בספו וביותר
 על שנפתה לדברי נער חסר לב וגם האדוואקאט היה נכוח
 מה נואלתו לשמוע בקול נער מנוער להמשיך אחרי חלומותיו
 ודבריו ולפגוע בכבוד איש רם ונשא, ויבך גם הוא בדברו
 זאת, ויעץ להם אחד מקראטינגען שילכו אל הרב
 וישאלו עצה מפיו, וילכו ויספרו לו כל הדברים האלה,
 ויאמר להם הרב ו"ל: עצתי אמונה שתלכו לר' אלינקע
 לבקש ממנו מחילה והוא כרב טוב יסלח לכם, ויהי
 כהשמע הדברים בעיר קראטינגען, ויבאו אנשי חיל מהם
 אל הרב ויאמרו נקים ננקם מאתם חרפת ר' אלינקע
 וניסר את כולם בישומים ועקרבים, כי לא נשמע עוד
 נבלה כזאת אחרי הנבלה מפלגש בגבעה, והרב לא נתן
 להאנשים לנגוע בהם ויאמר אליהם: לפי דת קדשנו
 אין עליהם רק לבקש מחילה מר' אלינקע ואם ימחול
 להם סר עוונם וחסאתם תכופר, ויאמרו אין לנו פנים
 לחלות כי פשענו והעוינו מסילתנן, ויבקש ממני הרב כי
 אלך עמו ולא אביתי כי הי' בדעתי לשוב עם העגלה
 אשר באתי עמה ולקחתי ברכת הפרידה מהרב ובאתי אל
 בית מלוני, והנה העגלון צועק נשוב הביתה כי חושך
 ואפלה ואמרתי לו לרתום הסוסים, והנה משרת בית
 ר"א בא ויאמר לי: ר' אלינקע מתפלא על שלא האיתם
 פניו בביתו והנה מבקש שתבאו אליו, ובקשתי מהעגלון
 שיחכה עלי עד שובי מבית ר' אלינקע, אמנם המשרת
 שלם לו בעד העגלה בלאט וצוה עליו לשוב לביתו, ואמר
 לי אשר ר' אלינקע לא יתן אותי לשוב לביתי לפני השבת,
 ובבואי לבית ר' אלינקע מצאתי את הרב והמה מבקשים
 מחילה ממנו, וסיפר לי הרב כי המה בבואם נפלו על
 הארץ ולחכו הג' ור"א הקימם וינחמם וידבר אל לבם, ויאמר

אליהם כמדומה לי אשר אנכי לא פגעתו בכבודכם כלל ורק זאת עשיתי בו קראתי את ה' פריינקעל בלשון אתה ואנכי לא הפכתי בזה ורק חרה אפי על שאמר לי בלשון ודאי כי קבלתי הכסף ולדבר הזה יסלח לי ויאמר פרענקיל לא פגעתם בכבודי כי צעיר אני לימים וכל מכירי יקראוני בלשון אתה, ואח"ז קרא ר"א את אחי הנער לחדרו ידבר עמו רגעים אחדים וישב בצהלת פנים, שפמתי מזה כי החזיר לו נזקו וגם על הוצאה נתן לו ואנכי לא הי' לי מקום אז לשאל מתלמידי כמה השיג כי הי' במעמד כולם ומיד בקשו עוד מחילה ויצאו מביתו, גם הרב שב לביתו.

ויאמר לי ר' אלינקע למה נחבאתם לברוך מפה בשרם ראיתם פני אנכי בכל עת שהנני בסלאנט אנכי משתדל לראותכם, והשבתי באמת חשבתי לבלי להתודע לכבודו, כי חשבתי בלבי כי אהי' לבו בעיני אדוני על גאותי לחשוב בביתו כי אין איש בלעדי בקראטינגען אשר בידו לחקור זאת כמוני, ורק מאשר אחיו הגדול הוא תלמידי לכן אמרתי כי תקל עלי לחקור לבבו, ויאמר לי ר' אלינקע הטיבותם מאוד כי באתם לפה כי בלעדיכם באמת אין פה איש אשר ידרוש מעשה כזה בכל לבבו ונפשו וגם האנשים אשר באו אל הרב ליסר אותם בשומים גם המה לא דרשו טובתי, כי חבמים המה בו' וכמה פעמים בקשו ממני להמנות עמהם לדבר מציה לרדוף איוו רשע ותמיד משכתי ידי מזה אשר מצוה כזו אפשר תמיד להתקיים ע"י אחרים כי רבים קופצים על מצוות כאלה, אח"ז הבאני לחדרו ויאמר אלי בזה"ל: [ואשר עד היום עברו מאז משך יותר משלשים שנה, ועוד דבר קדישו צוללים באוני ודברי אמת וצדק היוצאים מן הלב גכנסים אל הלב, ולעולם דבריו נצבים חיים וקיימים במתק לשונו] הן היום זכיתי בגורל היותר גדול פי הנני מאמין באמונה שלמה בדברי

קדשם של חז"ל אשר אמרו כל המעביר על מדותיו מוחלין על כל פשעיו, ולא אחשוב את עצמי לאיש בער ולא ידע אישמו, כי פשעי אני אדע והמה מרובים מאוד ואאמין ג"כ אשר המה עוד מרובים מאשר אדע, ואולם כבוד לנו לרדת לסוף דעת בעלי התלמוד אשר כל דבריהם במדה ובמשקל ועד כמה נשער גבול העברת המדה, כי יש אנשים אשר יחשבו אשר מי שלא יקום מפניו ולא יחדרו אותו והוא שותק הנהו מעביר על מדותיו; ויש אשר יחשבו אשר באם ישיג עלי' נמוכה מחבירו ושותק הרי מעביר על המדה, והאמת לא זאת כוונתם ובודאי להעברת מידה יותר נעלה לתת מתן שכרה בצדה למחול לו את כל עוונותיו, ואולם במעשה הזה אשר קרני כי בא נער אחד אשר לא ידעתי, רק מאשר לקח מאה רז"כ ממני ואשר הרגשתי גם אז כי אך הוא שלח ידו במאה רז"כ, כי לא הי' אז זולתו בביתי והחרשתי כי לא חפצתי לביישו ואף לא למרר רוח דודו הרה"ג שי' ואח"ז בא עלי בטענה של שוא ושקר אשר יש בה כדי להשכין כבודי עד עפר וזהו ממש יציאת שם רע, אשר לא נתן למחול, ובכ"ז התאפקתי ולא שמעו ממני שום דבר חירוף וגידוף ולא פגעתי בכבודם רק שדברתי להצעיר פריינקעל בשם אתה, והלכתי עמם לד"ת וקבלתי עלי הפס"ד לשבע שבועה דאורייתא קבל עם — ואדמה אשר לא אחטא בשפתי אם אתברך בלבבי לאמר כי זה הוא שיעור היותר גדול בהעברת המדה, וא"כ איפוא מצאתי ממון גדול והון רב, ובכ"ז לא אחפז אשר יזמן ד' לפני עוד פעם מעשה כזה כי צדקתי איננה במעלה כזו אשר אוכל לקבל מעשה כזה עוד פעם כי לא תוכלון לדעת עד כמה עברו את רוחי והראיבו לבבי עד שאתפלא על עצמי איכה נשאתי זאת בדומי ועוד כל עצמותי שבורים וכל עורקי ירעדון וניסתי לכתוב ואין כח בידי כי ידי מרתתות

ועתה ידידי אם באפשר שתשארו פה ימים אחדים להפיג צערי בנעם חברתכם נשעשע בד"ת, וגם אבקש מכם לכתוב בעדי איוו מכתבים אשר עלי להשיב יום מחר ואין בידי כח להרים את העט, אח"ו סעדנו ופנו לפני עלית ביתו אשר היתה מליאה ספרים יקרים ושם זכיתי להשתעשע עמו בדברי תורה וראיתי ונבהלתי אשר מיד כאשר הצעתי סוגי אחת להגיד לו דבר חידוש והוא מסדר את הענין בפיו והנה כל סברת המחברים הגאונים האחרונים כמו התומים והקצות אשר לא ראה אותם מעולם מפורש יוצאים מפה קדשו פה מפיק מרגליות רוב הערותיהם וחקירותיהם וקוטב דבריהם בקיצור נמרץ, ולבסוף מסר לי ראשי פרקים מדבר המכתבים שעליו לכתוב למחר, וכאשר קמתי בבוקר השכם ערכתי את כל המכתבים וימצאו חן בעיניו מאד, ויאמר אלי: על סגנון הלשון אינני נתפעל כי ידעתי מכבר כי ידיו רב לו לדבר צחות, אולם הנני מתפעל על שקלטתם כל הענינים הנפרדים במלות הקצרות שסדרתי לפניכם והמכתבים יספיקו דים לכל המלאכה ולמטרה שהנני שולחם, והשבתי לו בזה לא אקח עטרה לעצמי כי רק עלי להתפעל על סגנון הסברתו הנפלאה אשר במלות קצרות זרע על לבבי כל תוכני הענינים מהמכתבים כאילו נודעו לי הענינים מתמול שלשום, ע"כ לא הי' עלי רק להלבישם מחלצות המליצה ולפארם בנאומים נעימים מתקבלים על הלב, ודבר זה הי' ההחלה ונתיב לפני לבנוס לביתו ולהיות איש סודו ובכל מושך היותי אצלו לא ראיתי ולא הרגשתי ממנו שום אדנות ושם עולם ורק הי' עמי כשני אנשים אחים, בכל מועדי ד' היותי מבקרו ביום הראשון, וביום השני בקר אותי; פעם אחת עשיתי דבר אחד שלא כחפצו ואחר הקדמה גדולה ובקשת הסליחה הגיד לי כי לפלא בעיניו אשר לא עשיתי דבר זה כחפצו והשבתי: ידע נא אדוני כי הנני

עובר את אדוני בשכירות מועמט כי רק ששה ר"כ לשבוע
הי' משכורתי ואנכי נתרציתי לזה בעבור, כי הנני חושב
הסתופפי בצלו ללמוד אורחותיו ג"כ לשכירות, ואם כה יעשה
לי להוכיח דרכי רק אחר רוב פיוסים בודאי ימנע עצמו
מלהגיד לי את כל אשר לא ישר בעיניו וא"כ איפוא
יהי' כובש שכר שכיר, ואמר טוב הדבר, אולם באופן אשר
אם יראה בי דבר שאינו הגון יגיד לי בלי שום נשואת
פנים, מאז והלאה הרהבתי עוז בנפשי להיות עמו בלי שום
דרכי הכבוד הנהוגים.

(כו) איש אחד תם וישר מהמון עם אשר הי' משולח
להרים תרומת הקודש מן צדקת ר"מ בע"ג מאנשי הכפרים,
בא אליו בבקשה שיוסיפו לו חצי ר"כ לשבוע ובעד זה
יקמין מהוצאותיו בדרכו, וגם הביא את דבתו רעה
עלי כי ראה אותי בדרך סועד בסעודת שבת ממש,
וישאל אותי בפניו מדוע ככה עשיתם לפנק נפשיכם בימי
החול? ואומר הן אמת דבריו אשר ראה כזאת, אולם
הי' זאת בבית גביר אחד אשר הזמין אותי לסעודתו ומה
הי' עלי לעשות אשר בבית הגביר ההוא שכיחא בשרא
וכוורא גם בימות החול ובעלת הבית בת מורי ורבי רי"ד,
הוסיפה עוד פרפראות לכבודי, ויפן אל המשולח ויאמר לו:
לסוחר גדול היו שני משולחים אחד הי' דרכו לנסוע עם
שני סוסים ולקחת חדר בפני עצמו בבית המלון ולסעוד
סעודה גדולה בכל יום, והשני הי' הולך רגלי וארוחתו
היתה אתו פת קיבר עם חצי ד"מ, ויהי ביום אשר באו
שניהם לחשבון עם הסוחר, והנה עצמו הוצאות המשולח
ההולך רגלי מתוצאות השני, וישאלהו לאמר: מדוע אצליכם
ההוצאה מרובה משל חבירך? ויאמר התדמו בנפשכם כי
למענכם הנני עושה זאת וחסרה נפשי מטובה, הנני עושה
זאת למעני, ויאמר אליו הבע"ב מאין תדעו ערך ההוצאה

שלא הוצאתם, ויאמר הנני שואל כמה יעלה החזקת שני סוסים עם רכב לשבוע וכמה יעלה דמי חדר וכמה יעלה דמי סעודה, והנני מונה והולך ורושם הכל בתוך פנקסי, ויאמר לו א"כ הי' למצער ההוצאה אצלך כמו אצל חבריך ולמה יש עוד עודף נכון על שלו? ויאמרו: הוא יבוא לבית אכסניא ויעשה מלאכתו במקום ההוא שני שבועות או שלשה וטרם הפרדו יצוה להביא לו חשבון מכל אשר לקח מאז בואו ובעה"ב מביא פנקסו וכל הסעודות והש"ש לסוסים רשומים שמה במקחם והוא קורא רשימתו מראש לסוף ובסה"כ עלה למשל 30 ר"ב, ודנה הוא מתחכם לאמר הן חשבתם לי החדר בעד שלשה שבועות כמו בעד יום אחד ובעד עשרים סעודות במקח סעודה אחת וכן גורע והולך מכל דבר עד שיתמעט החשבון חמשה או ששה ר"ב, אולם אנכי אין בכחי לגרוע כי לא קבלתי מאומה והנני רושם והולך כמה שאמרו לי ע"כ הוצאתי מרובה משל חברי, בן הדבר הזה אם תחפצו לקבל שכירות יתירה בעד הקיבוץ א"כ אין לדבר סוף, ויעלה הוצאתם מרובה משל ר"ד האוכל למעדנים גם בימות החול.

כז) בעיר קידאן הי' מחלוקת גדולה כמה שנים נדון שו"ב אשר הי' למדן מופלג וגבר בגוברין, והרב אב"ד דשם אשר שחיטתו ורבים ונכבדים עמדו לימין השו"ב עד שנעשה המקום צר להגאב"ד ויצא משם לעיר אחרת גדולה מקידאן, ואחרי צאתו התלקחה אש המחלוקת ביתר שאת, כי מעריצי הגאב"ד שיצא משם לא אכלו משחיטתו, ויקרי קידאן אשר היו בעת ההיא נכבדים גדולים קראו לאסיפה את כל בני העיר ויאמרו אליהם: לא טוב הדבר אשר אנחנו עושים, אל נא תהי מריבה בינינו, נבחרה לנו אחד מגדולי דורנו וככל היוצא מפיו נעשה, ויציעו לפניהם רבים מהגדולים וימאנו בם ואח"כ הציע אחד המיוחד שבהם

אולי תסכימו כולכם על הרה"ג ר' אלינקע, ויפכימו כולם עליו אשר ככל היוצא מפני יעשו, ור"א ה' אז בקאוונא, ויסעו שני נכבדים נבחרים מעיר קידאן לבקשו שיבוא אליהם ולהשיב שלום העיר על מקומו, והוא בהיותו רודף שלום בכל לבו, נעתר לבקשתם, אולם באופן אשר ישלחו אחר שני רבנים מגדולי ואמזם והמה יבחנו את השו"ב בדבר השייך לדיני השחיטה ולגסות אם הוא מומחה — מרגיש, ואם יגידו הרבנים אשר הוא אומן בנדרש ובקי בדיני שו"ב וגם לתהות על קנקן מדותיו ודעותיו אם הנה מתאימות כדת להיות לשו"ב, אשר צריך להיות ירא ד' מרבים. — ויעשו כן, וישלחו אחר שני רבנים, ויהי בהתמהמש שמה ביומים, ויבוא הרה"ג ר"א וירא כי שני הרבנים יושבים לבטח ושולחנם מלא דשן והשו"ב עומד כפוף והוא מישחז הסכון ונותן להם ולא ישר הסכין בעיניהם, ויאמר ר"א: מעורדי ה' לי לפלא, איך יתכן אשר גם השו"ב היותר מומחה, והיותר רגיל ובקי יאמן ידיו להרגיש בפגימה דקה מן הדקה, אשר נדרש לזה שימת לב רחבה בעת עמדו למשפט ומבחן לפני שופטיו הרבנים אשר חיינו תלויים בזה, אם ישר בעיניהם יהי לו פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, ואם יכשל ולא ירגיש פגימה דקה או יחסר לחמו, והיתכן אשר במעמד כזה יבחן בהרגשה דקה אשר דרושה לזה דעה מיושבה וצלולה, ובעת אשר הוא יושב במאזני משפט אם לשבט אם לחסד וחיינו תלויים בו, היתכן שיכוין לבו בפגימה דקה כזו? וגם עוד ה' בעיני לפלא תמיד, איפוא למדו כל הרבנים מלאכת ההרגשה, ובטחם נתקבל לאב"ד באחת הקהילות לא חלי ולא מרגיש, ואך בא הכתב רבנות לידו והנה הוא מרגיש? שתי פליאות אלה עלו במחשבותי ופורק אין להם, הנה עד עתה היו השאלות הללו נפרדות ואולם עתה כאשר נקבצו ובאו יחד שתיים אלה בפונדק אחד ראיתי כי חדא

מתורצת בחברתה אשר באמת כי הרבנים הללו אין בהם שום הרגשה ואף אם יהי' שו"ב העומד לפניהם למסה נדהם ונבהל ואימתם תבעתהו, בכ"ו אין להם למצוא אחריו פגימה, והשו"ב עמד מרחוק ולא הרהיב בגפשו עז לגשת אליו ולתת לו שלום ויקראוהו אליו ויאמר הניחו הסבין וגשו נא אל השולחן ושבתו אתנו יחד, ויגש אל השולחן ויקח כסא וישב עליה, אח"כ נתן שלום להרב ר' אלינקע, ויפתחו ר' אלינקע לקחת מן המגדנות אשר על השולחן ודבר עמו בדבעי עד ששב דעתו אליו, ואח"כ הלך לעשות מלאכתו ותהי ברת וזכה, ונקיה עד שהרבנים נתנו לו תעודתם כראוי להיות.

* *
*

את כל זה ראיתי לספר מצדיק זה ויותר לא ידעתי כי כסה כל מעשיו ועניניו, כאשר ספרתי לראשונה. כי הי' אמון מוצנע לזאת לראשונה אמרתי כי אין כדאי לספר בשבחו אחרי שהוא ז"ל לא רצה בזה בשום אופן וענין, אולם בימינו אלה כאשר אחזה מעשי הדור שוב נמלכתי כי אחר מותו מצוה לספר את אשר ידעה נפשי ממנו, וכל מי שיכנוס בו אחת מן המדות הטובות או צדקה וג"ח שגמלה נפשו אחי' מתברך מן השמים.

הספר .

וזאת הקינה אשר נשאתי על נפש צדיק וחסיד
שכמותו ויה"ר מלפני השי"ת שיהיו אמרי לרצון לפני אדון כל:
ירמיהו א' ויהי דבר ד' אלי לאמר בטרם יצרתיו
בבטן ידעתיו ובטרם תצא מרחם הקדשתיך נביא לגוים
נתתיך ואומר אהה ד' לא ידעתי דבר כי נער אנכי ויאמר
ד' אלי אל תאמר נער אנכי כי אל כל אשר אשלחך
תלך ואת כל אשר אצווך תדבר אל תירא מפניהם כי אתך
אני להצילך נאום ד'.

הפליאה עצומה מה זה אמר נער אנכי ותשובת השי"ת
אל תאמר נער אנכי? — והאמת בזה כי ירמיה' שמע מהשי"ת
נביא לגוים נתתיך ויחשוב בלבבו שיש לו לעשות פעולות
נשגבות להגהיג הדור מעצמו, ע"כ באה התשובה אל תאמר
נער אנכי כי אל כל אשר אשלחך תלך ואת אשר אצווך
תדבר ולא תעשה כל דבר מעצמך רק אשר יצוה מפי
השי"ת אותו ידבר ואותו יעשה, כן אנכי היום! הרה"ג ר'
אלינקע נפטר וציזה לפני מותו לבל יספידו אותו ומה
אעשה ונפשי נבהלה מאוד כשמעי השמועה המדה ואומר
בלבי שלא ציזה רק שלא יספידו אותו הבלתי יודעים
את ערכו, אולם אנכי היודע את רום ערכו אותי לא ציזה
לכלי להספידו, כי אנכי לא אגדיל המדה, לא אוסיף ולא
אגרע ואנכי כמצווה ועושה את דבר ד', לי נאה להספידו
כי אמרו חז"ל כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו
בחיוו ואמרו מפני מה מתים בנים כשהם קטנים על
שנעצלו בהספידו של חכם וגם מה שדרשו מצפון להר
נעש שגעש עליהם ההר להורגם כ"ז הביאוני לעורר בבי

ומספר על הא שופרא דבלי בארעא ועל גבר רם ונשא
אשא נהי ומספר.

נקדים תחילה מה מהות ההספר שהפליגו בו חז"ל
אם מצד הנפטר הלא אמרו חז"ל גדולים צדיקים במיתתן יותר
מבחייהם ואם מצד הדור הלא אמרו וזרח שמש ובא השמש
עד שלא שקעה שמשו של משה וזרח שמשו של יהושע משמת
רבא נולד ר' אשי? — ואמרתי להסביר מאמרם : גדולים
צדיקים במיתתם יותר מבחייהם והלא היום לעשותם ומחר
לקבל שכרם והאם יוסיפו מצוות ומע"ט לאחר מיתתם?
ונקדים לזה הפטוקים בפ' נצבים וז"ל פן יש בכם
איש או אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פונה היום
מעם ד' אלקים פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה
והי' בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר
ויש לדקדק בזה, אומרו והי' בשמעו את דברי האלה
הזאת דהיינו התוכחה והתברך בלבבו לאמר האם התוכחות
יביאו לחטוא וגם למה נאמר את דברי האלה הזאת?
ולדעתי יש לישב בזה פליאה עצומה אשר רבים ילאו למה
לא נזכר בתורה שום שכר ועונש בעוה"ב וכל התורה
מליאה בברכות ונתתי גשמיכם בעתם ובקללות ועצר את
השמים כולם גשמיים? — ונקדים לזה מאמרם ז"ל בקידושין
דף ל"ט ע"ב וז"ל כל העושה מצוה אחת מטיבין לו
ומאריכים ימיו ונוחל את הארץ וכל שאינו עושה מצוה
אחת אין מטיבין לו ואינו מאריכין את ימיו ואינו נוחל
את הארץ ורמינהו אלו דברים שאדם אוכל פירותהם כיבוד
אב ואם פי' מכלל דרך הני יש בהם כדי לאכול פירות
ולא שאר מצות אמר רב יהודא הכי קאמר כל העושה
מצוה אחת יתרה על זכויותיו מטיבין לו ודומה כמה
שמקיים כל התורה כולה מכלל דהנך אפילו בחדא נמי
אמר רב שמעי' שאם הייתה שקולה מכרעת וכל העושה

מצוה אחת יתירה מטיבין לו ורמינהו כל שזכויותיו מרובין על עונותיו מרועין לו ודומה כמו ששרף את התורה כולה וכל מי שעונותיו מרובים מזכויותיו מטיבין לו ודומה כמו שמקיים כל התורה כולה ולא חיסר ממנה אפילו אות אחת רבא אמר הא מני ר' יעקב היא דאמר שכר מצוה בהא עלמא ליכא הרי שאמר לו אביו עלה לכירה והביא לי גזולות ושלח את האם ונטל את הבנים ובחזירתו נפל ומת היכן טובת ימיו של זה אלא למען יטב לך ביום שכולו טוב ולמען יאריכון ימך ליום שכולו ארוך ומקשה מהרש"א שם הלא כל יעודי התורה אינם רק בעוה"ז ותירץ דזהו דוקא ברבים אבל ביחיד שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ובזה מתורץ מה שלא נזכר בתורה יעודי העה"ב כי התורה לא דברה ליחיד וכמאמרם מלמד שכל אחד נכזה מחופתו של חבירו ולכל אחד שברו הוא עולם אחד ורק לרבים תלוי בהאי עלמא ברבוי זכויות ורבוי עונות, ובזה יבאו המצויקים בפ' נצבים כמין חומר והו' כשמעו את דברי האלהים הזאת דתלוי בערבות ואמר למה לי לענות את נפשי ולמנוע אותה משובה אמשוך ביין את בשרי ולזה מסיים הכתוב לא יאבה ד' סלוח לו כי אז יעשן אף ד' וקנאתו באיש ההוא והכדילו ד' לרעה בכל אלות הברית ומחה ד' את שמו. — היוצא לנו מזה כי עיקר טובות העוה"ז תלוי בערבות אם רבים מעמנו יעשו הטוב אז יריק ד' שפעתו ברכתו על כלם והנה נצייר בנפשנו אם היו אגודת שותפים בעסק אחד וכולם הכניסו אל העסק בשוה וכולם התענגו על רוב טובה ורק אחד מהם הי' מסתפק במועט ודי לו בקב חרובין מע"ש ובה הנהיגו את השותפות עשריות בשנים, האם יש לרמות חלקו לחלקיהם ואם אין לו עורף מכולם בהרבה מאוד מאוד? לזאת אנחנו אשר אבדנו שותף יקר כמו ר' אלינקע

אשר על גופו הסתפק במועט והכנים בכל יום לאוצר
 השותפות תורה ומעש"ט וצדקה וגמ"ח גפרדים לאין ערך
 וקין אשר ילאה הפה לדבר ממעשים הטובים שעשה והי'
 בזה עשיר מופלג כנודע לי הכל על נכון אם לא אבדנו
 שותף רם ונשא. ובוה יבואר גדולים צדיקים במיתתם יותר
 מבחייהם כי בהיים הנני עמו בשותפות ומטובי וחסדיו
 הגדולים היינו כולם נזונים ועתה כאשר עלה למרום לקח
 כל חלקו הגדול עמו ובוה הוא גדול במיתתו ומעתה אין
 לנו על מי להשען רק שנחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה
 אל ד' ונוסיף בכל יום תורה ומעש"ט בצדקה וגמילות
 חסד לפי כוחינו, ומצד השני אשר אמרנו וזרח השמש ובא
 השמש עד שלא שקעה נקדים לזה מאמרם מ"ק כ"ה ע"ב
 א"ל ר"א לבר קיפוק שהוא יומא מאי קאמרת א"ל אם
 בארזים נפלה שלהבת מה יעשו איזובי הקיר לויתן בחכה
 העלה מה יעשו דגי הרקק אמר לו בר אבין ח"ו דחכה
 ושללהבת אמרת בצדיקים ומאי אמרת בכו לאבלים ואל
 לאבירה שהמה למנוחה ואנו לאנחה חלש דעתי ואתהפך
 ברעייהו שהוא יומא לא אתו לאספודי ופרש"י משום דמר
 מדמה לשלזבת ומר לאבירה, ובאותו עמוד כי נח נפשי'
 דר' זירא פתח עליו ההוא ספדנא ארץ שנער הרה וילדה
 ארץ צבי גידלה שעשועי' אוי נא לה אמרה רקת כי אבדה
 כלי חמדתה, הרי שאמרו עליו לשון אבירה, ויותר קשה
 הלא הנביא ישעיהו אמר הצדיק אבד ואין איש שם על
 לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף
 הצדיק ויש לדקדק למה פתח בצדיק ומערב אנשי חסד
 ומסיים כי מפני הרעה נאסף הצדיק ולא הזכיר אנשי חסד,
 והנה ידוע דהאי מפני הרעה יש לפרשו או שלא יראה
 ברעה או לכפר על עוון הדור והנה בעת מיתת הצדיקים
 יש להבחין מאופן מיתתם באיזו בחינה נסתלקו אם לכפר

על עון הדור או שלא יראו ברעה, אם יחלה הצדיק על
מטתו כשיעור רוב המתים דהיינו ששה ימים וכל העם
מתאמצים בתפלה ובקשה בעד חיי הצדיק ותפלתם לא
נתקבלה והמה עשו שלהם בתשובה תפלה וצדקה ולא
נענו, צדיק זה בודאי מת לכפר על עון הדור, אבל אם
מיתתו באה חטופה בודאי מת שלא יראה ברעה ואז
נקרא אבירה, לזאת בפסוקי ישעי' הנ"ל שהי' על מיתת
המלך הצדיק יאשיהו שמת פתאום במלחמה אמר עליו ישעיהו
"הצדיק אבד ואנשי חסד שמגדלים את הצדיק נאספו באין
מבין כי מפני שלא יראה ברעה שתמצא את עמו, מת, בן
במיתת ר' אלינקע אשר לא חלה כלל ומת פתאום בודאי
הי' מיתתו שלא יראה ברעה ושייך שפיר בו אבירה,
ולזאת נקונן עליו כעל אבירה רבה שאבדה לנו והצדיק
אבד ואנשי חסד כמו ר' הירשעלע סלאנטער ור' ישראל
סלאנטער עוד אינם שיגדלו צדיק כזה, בודאי הי' מיתתו
בעין אבירה שהי' לה תמורה ולא שייך בזה וזרח השמש
ובא השמש כי את אשר הי' לנו לזקח ואיננו ואיך יהי'
תחתיו צדיק שכמותו אחרי אשר שמת לבלי ראות ברעה
איך יברא צדיק שכמותו לראות הוא ברעה שתמצא את עמנו?
והנה חז"ל אמרו בחולין צ"ב ע"א ובגפן שלשה
שרגים, אומה זה לגפן נמשלה ומורות שבה אלו בע"ב
וגומלי חסד ובחזיקים את לומדי התורה, עלין שבה אלו
עמי הארץ סובלים הרוח ומגינים על הפירות כך עמי הארץ
חורשים וזורעים מה שתלמידי חכמים אוכלים וזהו פירוש
הכתוב הצדיק אבד בו' ואין איש שם על לב כי נאסף
מפני שלא יראה ברעה ואנשי חסד נאספים ואין מי שיגדל
את הת"ח והקושיא עצומה באין מפין כי מפני הרעה נאסף
הצדיק כלומר שלא יראה ברעה, ומעתה ברב אשי שהי'
חי ובריא ושאל את בר קפוק מה יאמר במיתתו לעתיד

וע"ז השיב ר' אבין שידמחו לאבירה ע"ב שפיר איקפיד כי
למה לו לדמות לאבירה ושימות לבלי ראות ברעה, אבל
גבי ר"ז שנולד בא"י ונתגדל בבבל ומת ברקת ודוכתא מוכיח
עליו שמת עבוד שלא יראה ברעה כי הלא מת במקום שלא
נולד בו ולא נתגדל בתוכו שפיר אמר עליו הספרן אוי נא
לה אמרה רקת כי אברה כלי חמדתה, ד' יגדור פרצותינו
ויקוים בנו ובלע המות לנצח ומחה ד' דמעה מעל כל פנים.

לוח התקונים .

צד	עמוד	שורה	טעות	לתקן
10	"	24	רוח"	צ"ל רוחב
14	"	10	שרה	ישרה —
"	"	7	בעפיר	בעפר
17	"	13	כחנבים	כחגבים
18	בהערה	15	היבם	היבם
"	"	16	באתו	ביאתו
20	בהערה	3	בועלווא	בנוואהראדאק
"	"	32	איש	האיש
22	"	2	היא	הוא
23	"	6	בערו	בעדו
24	"	23	בהספר	בהספר
32	"	22	אחר תיבת ר' אלי' ר'	
33	"	24	לכל	לי כל
36	"	4	ותתמכר	ותתנכר
55	"	10	הג מח	הגמ"ח בשורה אחת
62	"	13	ומעיני	מפי
"	"	21	לכם	לכל
64	"	7	בוילנא	בווילנא
77	"	11	שאלתי	שאלני

